Geweldig en gewild

VRIJWILLIGERSWERK IN DE ERFGOEDSECTOR.

Vijftig inspirerende verhalen uit de praktijk.

Inhoud

Leeswijzer klik op de titels en ga meteen naar deze fiche. Na elke fiche kan je terug naar deze inhoudstafel. Op de kaart op pagina 5 kan u de projecten eveneens terugvinden.

Intro | Inspiratie gezocht en gevonden ..... p. 6

Hoofdstuk 1: Op mensenmaat. Vrijwilligerswerk voor en door specifieke groepen ..... p. 9

1. "Laat jongeren hun ding doen." Het André Demedtsmuseum in Wielsbeke ..... p. 10
2. "Musea hoeven echt niet saai te zijn." Jongeren aan de macht in het Stadsmuseum Ieper ..... p. 15
3. Kuringen 14-18. Jeugdbewegingen nemen de herdenkingsfakkel over ..... p. 19
4. Heemkunde op maat van jongeren. Erfgoed Balen en Balen Bevrijd ..... p. 22
5. "Hij die iedereen helpt die hij kan helpen, is een gelukkig man." Met kwetsbare jongeren aan de slag in Mol ..... p. 25
6. Meer dan het traditionele plooiwerk. Personen met een autismespectrumstoornis engageren zich voor familiekunde in Oostende ..... p. 27
7. Een zekere rust en houvast. Het Museum Dr. Guislain ..... p. 30
8. Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum Geel. Ervaringsdeskundigen leiden je rond in het bezoekerscentrum ..... p. 33
9. Diversiteit troef in Tuinwijk 2020 in Eisden ..... p. 36
10. Vlaams leven in een superdiverse stad. Het AMVB ..... p. 39
11. Het museum als spiegel van de samenleving. Vrijwilligers in het MAS | Museum aan de Stroom ..... p. 43

Hoofdstuk 2: Van hyperlokaal tot digitaal. Nieuwe vormen van vrijwilligerswerk ..... p. 47

12. Bewoners op zoek naar de geschiedenis van het Militair Hospitaal te Berchem ..... p. 48
13. Erfgoed dat verbindt. Burgerinitiatief 'opgewekTienen' ..... p. 51
14. Straathistories: Leuvense buurten in woord en beeld ..... p. 55
15. Grenzeloos Tilburg. Belgische oorlogsvluchtelingen tijdens Wereldoorlog I ..... p. 58
16. Wereldoorlog I in Torhout. Een dynamische tijdslijn ..... p. 61

17. “Je mag het sociale aspect nooit vergeten.” Digitaal vrijwilligerswerk in het Stadsarchief Aalst ..... p. 64
18. Met de rug tegen de muur. Tekstaffiches in het Stadsarchief Gent ..... p. 68

Hoofdstuk 3: Visie, passie en plezier. Basisingrediënten voor een geslaagd vrijwilligersbeleid ..... p. 71
19. “Soms moet je in het leven je stoute schoenen aantrekken.” Vernieuwing in het Kaarsenmuseum in Baarle-Hertog ..... p. 72
20. Een nieuw elan in Grobbendonk. De archeologische werkgroep Mercurius ..... p. 76
21. Ten dienste van de gemeenschap. ’t Oude Grimbiaca ..... p. 79
22. Een kwestie van mensen. DSMG in Sint-Amandsberg ..... p. 82
23. “Werken met vrijwilligers betekent anders leren kijken.” Het Stadsarchief Mechelen ..... p. 85
24. Goed omkaderd en begeleid: de erfgoedvrijwilligers in de Brugse kerken ..... p. 88
25. Zonder helpende handen geen draagvlak. Stichting Oude Groninger Kerken ..... p. 92
26. Gezocht én gevonden: 700 vrijwilligers. De Mariaprocessie Halle ..... p. 95
27. De reuze(n)vrijwilligers van Halle ..... p. 98
28. Iedereen thuis bij de Schutterij St. Sebastiaan As ..... p. 101
29. Thuis in de tuin en achter de kookpotten. Vrijwilligers in ’t Grom ..... p. 104
30. De kracht én de grenzen van vrijwilligerswerk. Het Brussels Museum van de Molen en de Voeding ..... p. 106
31. “Zeg Jan, Pier, Tjoris en Corneel, wilde gij varen?” Tolerant vzw geeft oude schepen een nieuw leven ..... p. 109
32. Uit liefde voor de polder. Het Poldermuseum Lillo ..... p. 112
33. Ieder zijn verhaal. Stichting Erfgoed Eisden ..... p. 115
34. Een passie voor trekpaarden. Het Museum van het Belgisch trekpaard ..... p. 117
35. Durven kiezen. Het Rubenianum ..... p. 120
36. Bevlogen en betrokken. De vrijwilligers in Het Huis van Alijn en het MIAT ..... p. 122
37. Vrijwilligerswerk op een kantelpunt. Het Fotomuseum in Antwerpen ..... p. 125

Hoofdstuk 4: Vrijwilligers maken het verschil. Bijzondere projecten en samenwerkingen ..... p. 129
38. Hoe een balletje rollen kan. De abdijbibliotheek in Bornem ..... p. 130
39. Vrijwilligers in de voetsporen van kunstschilder René Simons. Heemkundige Kring de Vreedsel ..... p. 133
40. Vrijwilligers helpen bij de feestelijke opening van Museum Plantin-Moretus ..... p. 136

41. Een hele gemeenschap op de been. ‘Den Broaven goad uit’ in Oost-Eeklo ..... p. 139
42. Oudenburg in vuur en vlam voor Romeins erfgoed ..... p. 142
43. Geen uitdaging te groot voor de ‘uitzendvrijwilligers’ in Mechelen ..... p. 145
44. Passie in Assenede. 50 vrijwilligsters borduren een stuk geschiedenis ..... p. 148
45. “Ik was 19 in ‘14”. Leerkrachten op de bühne in Aalst ..... p. 152
46. Een vruchtbaar huwelijk in Koekelare. Het Lange Max Museum en de Spaenhiers ..... p. 155
47. Een kwestie van geven en nemen. Vrijwilligers aan de slag in het prentenkabinet van M-Museum Leuven ..... p. 157
48. Vertrouwen en verantwoordelijkheid. De samenwerking tussen het stadsarchief Izegem en de Heemkundige Kring Ten Mandere ..... p. 160
49. Een hechte ploeg. Het Stadsarchief Ieper ..... p. 163
50. Scherven brengen geluk. De archeologische werkgroep in Hofstade ..... p. 166

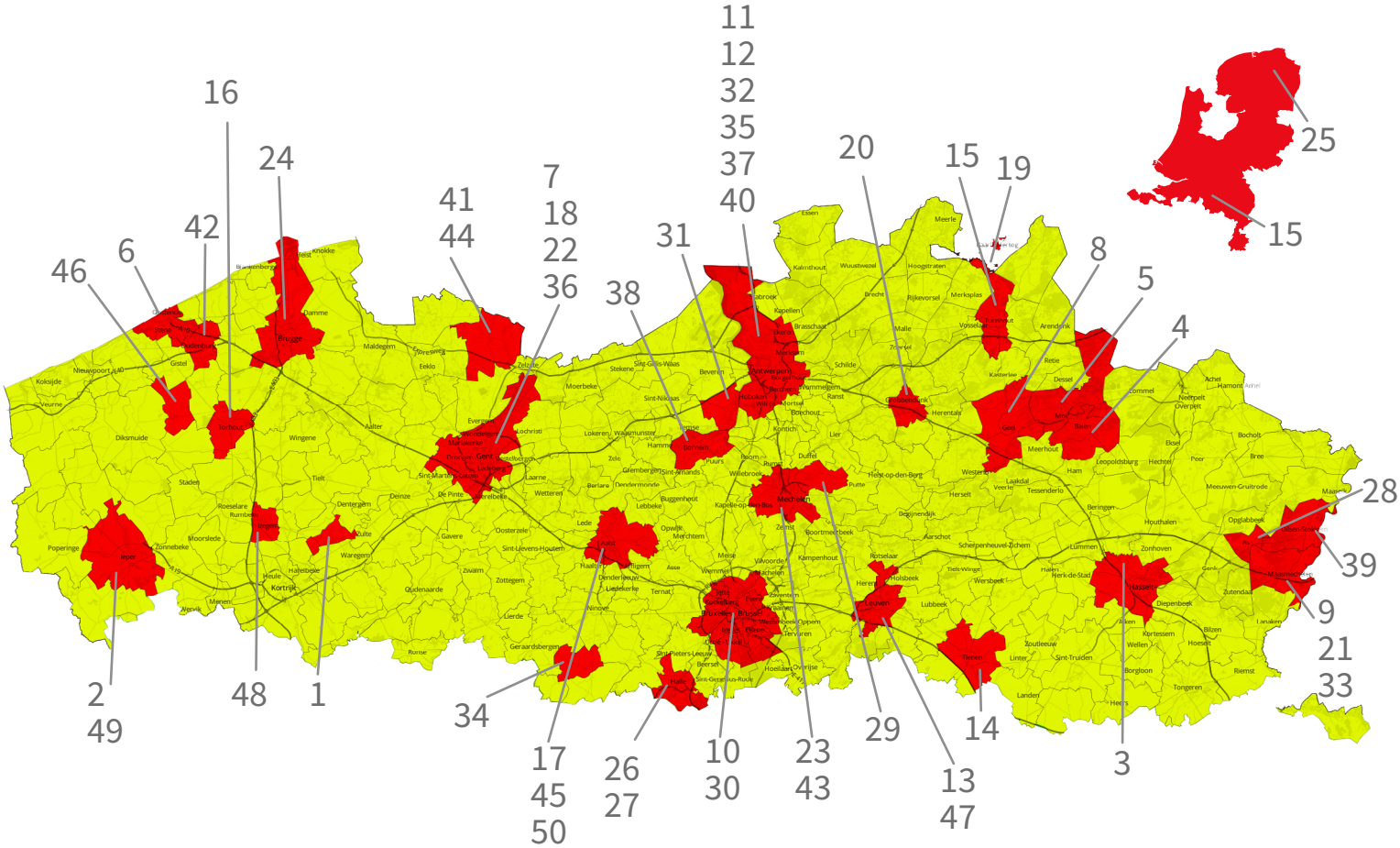
11
12
32
35
37
40
16
24
7
18
22
36
41
44
31
38
20
15
19
25
15
8
5
4
46
6
42
28
39
9
21
33
2
49
48
1
34
17
45
50
26
27
10
30
23
43
29
13
47
14
3

Intro | Inspiratie gezocht en gevonden

INSPIRATIE GEZOCHT EN GEVONDEN

FARO, Heemkunde Vlaanderen en Familiekunde Vlaanderen hebben de voorbije jaren mogen kennismaken met tal van inspirerende en verrassende vrijwilligersinitiatieven. Toch beseften we dat er nog vele waardevolle projecten en initiatieven onder onze 'radar' bleven. Daarom startten we in het voorjaar van 2016 een zoektocht naar nieuwe praktijkvoorbeelden. Ons doel? Deze voorbeelden registreren en vervolgens met u delen. Want we zijn ervan overtuigd: verhalen en ervaringen van anderen kunnen inspireren en motiveren.

Het project ging van start met de oproep: "Bent u betrokken bij een vrijwilligerswerking waar u fier op bent? Laat het ons weten!". De respons was overweldigend. Meer dan dertig organisaties, uit alle hoeken van het land, reageerden. We gingen bij vrijwel elk van deze organisaties op bezoek. We namen interviews af met de vrijwilligers en/of het aanspreekpunt van die vrijwilligers. Daarnaast gingen we zelf actief op zoek naar interessante praktijkvoorbeelden. Daarbij zochten we naar initiatieven die een aanvulling vormden op de reacties die we via de projectoproep hadden ontvangen.

DOEL VAN DEZE BUNDEL?

Voorliggende bundel verzamelt de oogst van onze zoektocht. We willen u hier graag mee inspireren, enthousiasmeren en ook ondersteunen. U krijgt hier zo maar even vijftig verhalen uit de praktijk, van collega's die stevig met beide voeten op de grond staan. We hebben ze, voor uw leesgemak, opgedeeld in vier grote thema's:

1. Vrijwilligerswerk voor en door **specifieke groepen**. Heel wat erfgoedorganisaties zijn op zoek naar jongere vrijwilligers. Of ze willen met hun vrijwilligerswerk ook kwetsbare groepen bereiken of betrekken. Het spreekt voor zich dat het niet altijd vanzelfsprekend is om deze groepen te bereiken. Elf praktijkvoorbeelden tonen dat het kan.

2. **Nieuwe vormen van vrijwilligerswerk.** Eerst krijgt u drie voorbeelden van vrijwilligersinitiatieven die lokaal zijn georganiseerd, met andere woorden: in de buurt of de straat. Vervolgens verleggen we de focus naar digitaal vrijwilligerswerk. De term digitaal vrijwilligerswerk verwijst naar taken die

geheel of gedeeltelijk verricht worden via internet. Binnen de erfgoedsector zijn er al heel wat organisaties die ervaring hebben met deze vorm van vrijwilligerswerk. Dat illustreren de vier laatste verhalen in dit tweede hoofdstuk.

3. Wanneer is uw **vrijwilligersbeleid** geslaagd? U krijgt negentien voorbeelden van erfgoedorganisaties die erin slagen om vrijwilligers te vinden, hen te houden, te motiveren en ook verder te versterken. Daarbij onderstrepen verschillende voorbeelden het belang van een sterke visie en een goede begeleiding. Uit andere getuigenissen blijkt dan weer dat kleine of praktische ingrepen vaak minstens even belangrijk zijn. Denk aan degelijk werkmateriaal voor de vrijwilligers, een gevarieerd takenpakket of een regelmatige blijk van waardering. Dit alles lijkt evident, maar maakt vaak een groot verschil. Soms is het gewoon nodig om er even bij stil te staan.

4. Ten slotte krijgt u praktijkverhalen van organisaties die dankzij vrijwilligers een **bijzonder project** realiseerden dat de dagelijkse werking overstijgt. Of die via een **structurele samenwerking** vrijwilligers hebben gewonnen of uitgewisseld. Deze verhalen over een structurele samenwerking illustreren hoe u meer kunt doen als u de krachten bundelt. Eendracht maakt macht, nietwaar?

DIVERSITEIT TROEF

De kracht van deze bundel zit volgens ons in de grote diversiteit van voorbeelden. Of u nu werkt voor een vereniging, een museum, een archief, een erfgoedcel of een erfgoedbibliotheek: u vindt ongetwijfeld een inspirerend verhaal dat aansluit bij uw eigen werking. Tegelijk krijgt u een mooie inkijk in de motieven waarom vrijwilligers zich juist voor erfgoed engageren. Want bijna elk praktijkvoorbeeld focust ook op de vrijwilligers zelf en op wat hen drijft. Het spreekt voor zich dat deze motieven uiteenlopend zijn. Gaande van: “Ik wil iets bijleren over de geschiedenis van mijn gemeente”, of: “Ik wil iets betekenen voor de ander”, tot: “Ik wil mijn steentje bijdragen om dit erfgoed door te geven aan volgende generaties”.

Tijdens onze zoektocht voerden we vele boeiende, mooie en open gesprekken met de vrijwilligers en/of beroepskrachten die deze vrijwilligers ondersteunen. Deze bundel willen we daarom opdragen aan alle, zeer geëngageerde erfgoedwerkers die we mochten interviewen.

DRIELUIK

Deze bundel is het derde deel van een reeks waarmee we in 2014 zijn gestart. In deel 1, het *ABC van het vrijwilligerswerk in de erfgoedsector*, kreeg u een overzicht van de belangrijkste tendensen binnen het vrijwilligerswerk. Daarop volgde de *5 V's van het vrijwilligersbeleid*. Deze brochure gaf een stappenplan om een vrijwilligersbeleid uit te bouwen. Deze bundel focust dan weer op de praktijk en de vrijwilligers zelf.

Is uw enthousiasme gewekt na de lectuur van deze bundel? Neem dan zeker nog eens de twee vorige brochures erbij. Daarin krijgt u heel wat tips om uw dromen en inspiratie om te zetten in een succesvolle en duurzame vrijwilligerswerking. Of neem gewoon contact met ons op. Graag verkennen we welke nieuwe wegen u kan bewandelen binnen uw vrijwilligersbeleid.

Veel leesplezier,

Daphné Maes (Heemkunde Vlaanderen)
Valerie Vermassen (Familiekunde Vlaanderen)
Tine Vandezande en Gregory Vercauteren (FARO)

Hoofdstuk 1: Op mensenmaat. Vrijwilligerswerk voor en door specifieke groepen

1. “LAAT JONGEREN HUN DING DOEN.” HET ANDRÉ DEMEDTSMUSEUM IN WIELSBEKE

In 2011 opende het vernieuwde André Demedtsmuseum in Wielsbeke de deuren. Bijna dertig jaar na de start in 1983 was dit museum, genoemd naar schrijver-cultuurpromotor André Demedts (1906-1992), dringend aan herstel – en vooral: actualisering – toe. Wie waren de trekkers achter deze vernieuwingsoperatie? Vier jonge kerels, allemaal twintigers. Zij overtuigden de bestuurders van de vzw André Demedts om hen carte blanche te geven. Het resultaat mag er zijn, dankzij de inzet en creativiteit van velen.

CAFÉPRAAT?

Dit verhaal start ergens in 2008, tijdens een donkere avond in een bruine kroeg in Waregem. Vier jongeren zaten aan tafel en mijmerden over het leven. Tegelijk maakten ze volop plannen voor de toekomst. Het was na middernacht en er was al rijkelijk veel bier gevloeid, toen het gesprek plots uitkwam bij André Demedts. Wie? Demedts was een Vlaams schrijver, dichter en cultuurpoliticus. Toegegeven, een wat vreemd of ongebruikelijk thema voor dit gezelschap, waarvan het uiterlijk en de zwarte kledij een voorliefde voor metalmuziek verraadde. Maar wat ze nog gemeen hadden is de passie voor erfgoed en geschiedenis. Ze betreurden het dat André Demedts grotendeels was vergeten en enkel nog in zijn geboortedorp Wielsbeke bekendheid genoot. En daar wilden ze iets aan veranderen. Ze namen zich voor om André Demedts, zijn leven en zijn werk opnieuw onder de aandacht te brengen. Hoe? Door het museum in Sint-Baafs-Vijve bij Wielsbeke, dat aan deze schrijver was gewijd, nieuw leven in te blazen.

Niet onbelangrijk in dit verhaal is dat dat museum ‘onderdeel’ was van het André Demedtshuis. Dit huis, beheerd door de gelijknamige vzw, was opgericht als een kunstencentrum en organiseerde sinds jaar en dag allerhande tentoonstellingen en concerten. De museumopstelling was sinds 1983 onveranderd. Dat kon en moest anders, vonden de vier.

Maar lange tijd leek het erop dat het voornemen van de jongelui een in bier gemarineerd idee bleef. Bovendien was er geen echte aanleiding of urgentie om er iets mee te doen. Geen van de vier was ook betrokken bij de werking van het André Demedtshuis. Totdat de gemeente Wielsbeke, de eigenaar van het gebouw, in 2010 besliste om het André Demedtshuis te renoveren. Toen

de vier protagonisten het nieuws over de renovatie hoorden, beseften ze dat het uur van handelen was aangebroken. Ze trokken hun stoute schoenen aan, werkten een nota uit en belegden vervolgens een vergadering met vzw André Demedtshuis. Hoewel de bestuursleden van de vzw de jongemannen amper kenden, gaven ze hen toch de toestemming om het museum te vernieuwen. Het eerste wat de jongeren deden was binnen de vzw een werkgroep oprichten om de vernieuwing in goede banen te leiden.

CARTE BLANCHE

Vijf jaar later hebben we een gesprek met een van de vier. Hij heet Bert De Smet en coördineert vandaag als vrijwilliger het André Demedtsmuseum. We blikken samen terug op de vernieuwingsperiode. “Ik kende wel sommige bestuursleden van de vzw André Demedts”, vertelt Bert. “Maar ik was zelf niet betrokken bij de werking. We waren toen zoveel jonger, wilder ook en we stelden ons zelfs een tikje arrogant op. Wij zouden dat museum wel even vernieuwen.”

De raad van bestuur vond al langer dat er iets moest gebeuren met het museum. Het feit dat het net vier jongeren waren die de vernieuwing in gang wilden steken, vond men hoopgevend. Het kwam er dus op neer dat de jongeren de handen vrij kregen om hun ideeën in de praktijk om te zetten. Bert: “Ik ben onze voorzitter enorm dankbaar voor het geloof in ons. We kregen het vertrouwen, maar tegelijk ook

Bert De Smet in het André Demedtsmuseum.

veel verantwoordelijkheid. Dat vonden we net leuk en ook heel motiverend."

De eerste mijlpaal van de werkgroep was de redactie van een projectplan. Bert werd opgenomen in de raad van bestuur van de vzw en vormde zo de link tussen de vereniging en de werkgroep. En zo ging de bal aan het rollen. De werkgroep klopte aan bij het gemeentebestuur om de plannen te presenteren, stelde een subsidiedossier op voor de provincie West-Vlaanderen en begon ook de zoektocht naar sponsors en partners.

Die operatie verliep in twee fasen. Eerst moderniseerde de werkgroep de vaste opstelling, die één kamer beslaat en stilstaat bij het leven en werk van de dichter-schrijver. Die fase liep parallel met de renovatie van het gebouw. In 2011 opende het gerenoveerde André Demedtshuis dan zijn deuren, mét het hernieuwde museum. De tweede fase mondde uit in een interactief, tweetalig projectiescherm met onder andere interviews met en documentaires over de auteur, maar ook enkele reportages die hij zelf had gemaakt. André Demedts 2.0 werd officieel voorgesteld tijdens het André Demedtsweekend in 2012, ter gelegenheid van diens twintigjarig overlijden.

> *We waren toen zoveel jonger, wilder ook en we stelden ons zelfs een tikje arrogant op. Wij zouden dat museum wel even vernieuwen.*

EEN ANDER ENGAGEMENT

Zeker in de beginjaren legde de werkgroep een grote dynamiek aan de dag. "We hadden een enorme gedrevenheid en honger. We hebben toen alles gegeven, veel promotie gevoerd, rondleidingen georganiseerd, subsidiedossiers geschreven … Let wel: we waren toen nog jong. Twee van ons waren pas aan het werk, de twee anderen studeerden nog. We konden toen veel tijd stoppen in dit project", aldus Bert.

Vier jaar later is de situatie van de vier werkgroepleden helemaal anders. Bert is veranderd van job, met meer verantwoordelijkheid en minder tijd voor nevenactiviteiten. De kameraden die toen nog studeerden, werken inmiddels en zijn uitgezwermd. De oorspronkelijke leden kunnen zich daarom minder engageren. Nu en dan organiseert de werkgroep een activiteit. "Dat lagere tempo is geen probleem", weet Bert. "André Demedts is tenslotte 'beperkt' als thema, hoe belangrijk de man ook is geweest. Je kunt niet elk jaar een tentoonstelling

organiseren over het nagelaten oeuvre." Wel wil de werkgroep binnen enkele jaren bekijken of de opstelling nog steeds actueel is. Als het nodig blijkt dat de opstelling vernieuwd wordt, dan willen zij er opnieuw over nadenken. Of zelfs de fakkel overdragen aan een nieuwe ploeg.

SABBATICAL

Bert De Smet is iemand die het vrijwilligerswerk niet kan laten. Naast André Demedts, engageert hij zich voor talloze andere thema's. Zijn jongste project is de Hondenzwemming in Wielsbeke. Dit is een jaarlijkse loop- en zwemwedstrijd voor honden, die teruggaat tot de 19e eeuw. Bert wil deze hondenzwemming laten erkennen door de Vlaamse overheid en een plaats geven op de 'Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed'. Daarnaast was hij nog actief in een zestal andere verenigingen en werkgroepen. Eind 2015 besloot hij echter om een sabbatical in te lassen en alle vrijwilligersmandaten stop te zetten. Vanwaar deze keuze? "Ik was actief in zoveel verschillende verenigingen en werkgroepen. Ik had ook het gevoel dat ik overal aan het trekken was. Bovendien was ik onlangs van werk veranderd. Ik kon dat niet blijven combineren met zoveel mandaten. Ik wilde een aantal engagementen stopzetten, maar wist niet goed dewelke. Daarom dacht ik: als ik een pauze inlas, dan zal ik wel merken wat ik mis."

Dat inzicht begint alleszins te komen. Uit het gesprek blijkt dat het André Demedtsmuseum en de Hondenzwemming Bert zeer na aan het hart liggen en nog altijd bezighouden. "Dit is ook niet toevallig", vertelt hij. "Neem nu die erkenning van de Hondenzwemming. Ik heb dit project in gang gestoken. Ik kan dit niet zomaar stilleggen. Dit is een ander engagement dan wanneer je bijvoorbeeld bestuurslid bent van een vereniging. Als je daar een pauze inlast, dan kan de vereniging normaal wel verder blijven draaien."[1]

Toch reageerde niet iedereen even enthousiast op deze sabbatical. "Sommige verenigingen, waarvoor ik mij nochtans jarenlang had ingezet, reageerden negatief. Ze begrepen mijn beslissing niet. Ik ben daar toch van geschrokken. Da's wel spijtig, maar mijn liefde voor vrijwilligerswerk blijft. Ik kan ook niet stilzitten. Ik moet iets om handen hebben." Bert De Smet is het levende bewijs dat jongeren zich nog zeker willen engageren als vrijwilliger, maar dat vooral projectmatig vrijwilligerswerk de voorkeur geniet.

---

1 Bij de lancering van deze publicatie heeft Bert enkele knopen doorgehakt. Zo is hij gestopt als voorzitter van de heemkring. Wel blijft hij bezig met erfgoedprojecten, de Hondenzwemming en het museum.

DE TIP VAN BERT

“Laat jongeren hun ding doen. Als ze met een goed idee afkomen, kraak het dan niet meteen af. Geef hen de ruimte én de verantwoordelijkheden om het te realiseren. Laat ze voluit gaan, maar verwacht niet dat ze elke maand ook de vergaderingen van de raad van bestuur moeten bijwonen. Erken dat jongeren zich vooral willen engageren voor dat ene project.”

CONTACT

www.andredemedts.be/nl/museum-15.htm
Blogpost Bert De Smet: https://bertdsmet.wordpress.com

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

2. “MUSEA HOEVEN NIET SAAI TE ZIJN.” JONGEREN AAN DE MACHT IN HET STADSMUSEUM IEPER

In Ieper denkt het stadsbestuur volop na over de invulling van een nieuw stadsmuseum. Dat zal een plaats krijgen in het oude stadhuis. Maar het stadsbestuur staat niet alleen met zijn denkoefening. Onder de titel ‘Het Voorlopig Bewind’ nam een groep enthousiaste jongeren in 2016 het bestuur van dat oude stadhuis over. Dit kadert in een breed participatietraject om de Ieperlingen actief te betrekken bij de totstandkoming van het nieuwe stadsmuseum.

HUIS VAN DE STAD?

Hoe willen inwoners van Ieper hun stad aan toekomstige bezoekers voorstellen? Dat is de centrale vraag in het participatieproject ‘Van Stadhuis naar Huis van de Stad’. De stad nodigt de Ieperlingen uit om mee na te denken over de invulling van het nieuwe stadsmuseum dat in 2018 de deuren moet openen. Om de Ieperlingen te inspireren, loopt er een tijdelijke tentoonstelling rond negen belangrijke thema’s uit de lange geschiedenis van de stad. Recht tegenover elk ‘thema’ staat een ‘huisje’, waarin bezoekers een vraag voorgeschoteld krijgen. Die vragen gaan van: “Wat maakt jou blij?” tot: “Welk topstuk moet zeker in het museum?” De bedoeling is om na negen maanden de huisjes helemaal gevuld te krijgen met antwoorden, objecten, grote en kleine verhalen van de Ieperlingen.

JEUGDIGE INBRENG

De invulling van het museum kan nog alle kanten uit. Vast staat wel dat het toekomstige stadsmuseum volop wil inspelen op jongeren. “Daarom wilden we de stem van de jongeren en de leerkrachten horen”, vertelt Katrien Goudeseune, publieksmedewerker van het museum. Zo groeide het idee om een ‘Voorlopig Bewind’ te installeren, een vrijwilligersploeg van jongeren die tijdelijk het bestuur overnemen en mee nadenken over de toekomstige invulling van het museumconcept.

Om deze jongeren warm te maken, deden de educatieve medewerkers van het museum een ronde van de middelbare scholen in Ieper. Samen met de leerkrachten stelden zij het project voor en lanceerden een oproep naar scholieren van de derde graad. Het kwam erop aan om deze scholieren een concreet en goed afgebakend project aan te bieden. Zo was het de bedoeling dat de ‘bewindvoerders’ zes keer over de middag

bijeen zouden komen om na te denken over hún museum. Tijdens deze middagbijeenkomsten deden zij suggesties over hoe bepaalde historische thema's gepresenteerd kunnen worden zodat ook jongeren zich aangesproken voelen. Daarnaast nodigde het museum de jongeren uit om zelf de stad in te trekken, er foto's te nemen van hun meest favoriete plekjes en die te delen op sociale media.

Zo'n veertig jongeren reageerden op de oproep om samen het 'Voorlopig Bewind' te vormen. Een van deze jongeren was de zeventienjarige Yari Saelens. Zijn motivatie om deel te nemen klinkt misschien vreemd in de oren. "Musea vind ik saai", zo begint hij, "maar juist daarom

Jongeren brainstormen over de toekomst van het Stadsmuseum. Uiterst rechts: Yari Saelens.

vind ik het tof om te kunnen nadenken over de toekomst van dit museum en er iets leuks van te maken voor de jongeren". Yari's vrienden reageerden in het begin afwachtend en wisten niet zo goed wat hij ging doen bij dat 'Voorlopig Bewind'. Wanneer het project gaandeweg meer weerklank kreeg in de media, raakte hun interesse geprikkeld. Een groot aantal van zijn vrienden zijn ook eens komen kijken. De 'Voorlopig Bewindvoerders' deden ook meer dan enkel de input leveren voor de toekomstige museumopstelling. Als vanzelf groeiden zij uit tot ambassadeurs van 'Het Huis van De Stad'.

VOOR 'ECHT'

Alle middelbare Ieperse scholen waren vertegenwoordigd in het 'Voorlopig Bewind'. De Heilige Familie Ieper springt er wel uit. Heel wat leerlingen van deze school hielpen ook bij de opbouw van de tentoonstelling. Zij maakten alle ontwerpen voor de tijdelijke tentoonstelling, de huisstijl, het meubilair, het campagnebeeld ... en werkten in het kader van hun geïntegreerde proef intensief mee aan de tentoonstellingsopbouw. Zo'n intense samenwerking is enkel mogelijk als je enkele geëngageerde leerkrachten vindt die geloven in het project. Een van deze leerkrachten is Stefaan Dehaerne. "Ik vind dit een heel tof project, ook voor de jongeren. Het is voor hen een kans om aan de buitenwereld te tonen

> *"Veel mensen weten niet wat het museum inhoudt. Het is dan ook leuk om hier wat meer uitleg over te kunnen geven.*

wat ze kunnen," zegt hij. Extra motiverend is dat hun werk ook effectief wordt gebruikt in de tentoonstelling. "Het is voor 'echt', en dat is een enorme stimulans voor onze jongeren", zo besluit Stefaan.

KLEINE ATTENTIES

De leerlingen van de Heilige Familie kregen na afloop een cadeaucheque van 15 euro. "Op de laatste dag van de opbouw hebben we samen frietjes gegeten. Dat stelt niet zo heel veel voor, akkoord, maar zie het als een blijk van attentie. De jongeren waarderen dat heel erg en het bevordert de goede sfeer," zegt Katrien. En die goede sfeer is belangrijk. "Da's het leukste aan dit vrijwilligerswerk", vult Yari aan. "Gewoon samenzijn met de groep en het museum voorstellen aan anderen. Veel mensen weten niet wat het museum inhoudt. Het is dan ook leuk om hier wat

meer uitleg over te kunnen geven. Nu kan ik vertellen dat musea niet saai hoeven te zijn. Je kunt ze beleven zoals je zelf wil."

DE TIP VAN KATRIEN

"Als je jongeren inspraak geeft, dan moet je met hun input ook iets doen. Dit is alleen mogelijk als je van tevoren goed weet hoe je met de jongeren wil samenwerken en wat je van hen verlangt. Je moet ook binnen de eigen organisatie over voldoende draagvlak en de nodige experimenteerruimte beschikken. Kortom: creëer eerst een duidelijk kader … en laat de jongeren binnen dat kader voluit hun ding doen."

CONTACT

www.huisvandestad.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

3. KURINGEN 14-18. JEUGDVERENIGINGEN NEMEN DE HERDENKINGSFAKKEL OVER

Voor dit verhaal gaan we op bezoek bij Kris Leenaers van het Documentatiecentrum 'De Graef' Kuringen. Hij ontvangt ons bij hem thuis. De deur zwaait open en Kris begint meteen enthousiast te vertellen over 'Kuringen 14-18', een project over WOI. We zijn te gast bij een gedreven man, zoveel is zeker. Er zijn de voorbije jaren natuurlijk talloze projecten opgestart naar aanleiding van '100 jaar Groote Oorlog'. Maar dit project valt op, door de samenwerking met de jeugdverenigingen in Kuringen.

DE GESNEUVELDEN EN DE JONGEREN

Tijdens WOI sneuvelden welgeteld dertien soldaten uit Kuringen. Het documentatiecentrum reconstrueerde de levensverhalen van deze soldaten en publiceerde die op een projectwebsite. Tot zover klinkt dit als een degelijk WOI-project, zoals er zovele zijn (en zijn geweest) in Vlaanderen. Maar er is meer … Kris Leenaers stapte ook naar de jeugdbewegingen in Kuringen met de vraag om een jeugdcharter te ondertekenen. Daarmee engageerden ze zich om de komende jaren actief mee te werken aan de herdenking van de gesneuvelden. Tijdens een druk bijgewoonde misviering op 11 november 2012 gaf een oud-strijder van WOII officieel de fakkel door aan de jeugd. Een mooi symbolisch moment.

Het bleef niet bij mooie verklaringen alleen. De volgende jaren kregen de 11 novembervieringen een jeugdig tintje. Zo trokken vier jongeren naar de Westhoek, op zoek naar de plaatsen waar de soldaten uit Kuringen sneuvelden. Op elke plaats namen ze een grondstaaltje mee. Op 11 november 2013 herbegroeven ze die grondstaaltjes in Kuringen. De maanden en jaren daarop volgden er nog vele andere herdenkingsactiviteiten, waaraan de jeugdverenigingen vaak ook meewerkten. Zo waren op de precieze sterfdag van elke gesneuvelde soldaat telkens speciale herdenkingsvieringen. Er kwam ook een monument voor drie mannen die tijdens WOI in Kuringen door de Duitsers gefusilleerd werden. Daarnaast omvatte het project een openluchtparcours in het park achter de kerk. Dertig panelen geven er uitleg over het leven van alledag in Kuringen tijdens de WOI.

JONGEREN BETREKKEN

Binnen dit project kregen jongeren dus een belangrijke en actieve rol. Om ergens te beginnen, sprak Kris eerst jongeren aan binnen zijn kennissenkring en familie. Dit waren ook de jongeren die naar de Westhoek trokken. "Het is belangrijk dat je hen vertrouwen geeft en hen hun verantwoordelijkheid laat opnemen,"

Jongeren zetten zich actief in voor 100 jaar WOI.

vertelt Kris. “Zo gingen ze alleen op stap tijdens de meerdaagse tocht naar de Westhoek. Toen ze terugkwamen liepen ze over van enthousiasme”. Het enthousiasme van deze kleine groep bleek een succesfactor, want het sloeg over. Deze jongeren waren ook telkens aanwezig op de vergaderingen met de jeugdbewegingen. “Als jongeren elkaar aanspreken en iets vragen, is dat toch iets anders dan wanneer volwassenen dat doen.”

Ook de samenwerking met de jeugdverenigingen groeide gestaag. Kris: “Vertrouwen krijg je niet zomaar. Je moet elkaar eerst leren kennen en ook interesse tonen in de werking van zo’n jeugdbeweging”. Daarom woonde Kris hun activiteiten bij en zocht hij hen op in hun eigen lokalen. “Je moet je ook leren inleven in hun leefwereld en die ook accepteren. Je moet bijvoorbeeld geen opmerkingen geven over hoe

> *Het is mijn diepe wens dat het verhaal van die soldaten over tien, twintig of zelfs vijftig jaar nog verteld wordt. Ook als ik er zelf niet meer ben.*

het jeugdlokaal erbij ligt." Ten slotte hielp het ook om de ondertekening van het charter enig gewicht te geven. Zo liet het documentatiecentrum het jeugdcharter heel formeel en officieel ondertekenen bij de provinciecommandant van het leger.

Dankzij het project is de herdenkingstraditie in Kuringen levendiger dan ooit. En daar was het Kris, en bij uitbreiding alle partners die het project steunen[1], natuurlijk om te toen. "Ik hoop dat ik bij de jongeren een zaadje geplant heb. Het is mijn diepe wens dat het verhaal van die soldaten over tien, twintig of zelfs vijftig jaar nog verteld wordt. Ook als ik er zelf niet meer ben."

DE TIP VAN KRIS

"Spreek jongeren aan op hun persoonlijke familiegeschiedenis. Hun overgrootouders bijvoorbeeld betrok ik in hun denkwereld. Want zelfs als derde of vierde generatie zijn zij ook betrokken partij bij WOI."

CONTACT

https://sites.google.com/site/soldatenvankuringen/home

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

1 Steunende partners van het project zijn de stad Hasselt, de provincie Limburg en uiteraard ook de inwoners van Kuringen.

4. HEEMKUNDE OP MAAT VAN JONGEREN. ERFGOED BALEN EN BALEN BEVRIJD

Heel wat erfgoedverenigingen in Vlaanderen en Brussel zijn op zoek naar jongere vrijwilligers. Die zoektocht is niet altijd even gemakkelijk, maar Erfgoed Balen toont dat het kan: jongeren warm maken voor heemkunde en hen engageren als vrijwilliger. Liefst een derde van de vrijwilligers van deze heemkundige kring is jonger dan veertig jaar. We spraken met Richard Vermeulen, voorzitter van Erfgoed Balen en vroegen hem wat het geheim is van deze aantrekkingskracht.

JONG BIER MOET GISTEN

Erfgoed Balen kan rekenen op 33 actieve vrijwilligers, waarvan twaalf jonger dan 40 jaar. Deze jongeren engageren zich op verschillende manieren: vier op losse basis, vijf als actieve vrijwilliger en drie als lid van de raad van bestuur. Er zijn weinig heemkundige kringen met zoveel actieve jongeren. Richard Vermeulen, voorzitter van Erfgoed Balen, legt uit: “Erfgoed Balen biedt jongeren kansen om hun interesse voor erfgoed uit te bouwen en speelt actief in op hun interesses”. Zo zocht Erfgoed Balen contact met de jongeren van ‘Balen Bevrijd’, oorspronkelijk een aparte werkgroep van jonge onderzoekers en verzamelaars die zich toespitsen op de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Erfgoed Balen vroeg deze jongeren of ze hun werking zouden willen onderbrengen bij Erfgoed Balen. “Het was een win-win voor beide partijen. Door deze jongerenwerking onder onze hoede te nemen, verjongden we ons imago en verlaagden we de drempel voor andere jongeren om zich te engageren voor Erfgoed Balen.” De samenwerking leverde ook de werkgroep geen windeieren op. “We overtuigden hen onder meer door onze goede samenwerking met de gemeente, wat een goede huisvesting en subsidies met zich meebrengt. Met die subsidies kunnen we bepaalde investeringen doen zoals nieuw materiaal en nieuwe computers aankopen, wat wel aangenaam werken is voor de (jonge) vrijwilligers.” Heel belangrijk bij deze samenwerking is dat de werkgroep zijn eigenheid kon behouden.

> *“Door de jongerenwerking onder onze hoede te nemen, verjongden we ons imago en verlaagden we de drempel voor andere jongeren om zich te engageren voor Erfgoed Balen.*

De jongeren opereren onder de vleugels van Erfgoed Balen, maar kunnen hun eigen plannen en ideeën blijven uitvoeren.

THEMALIJST

Ook op andere manieren spreekt Erfgoed Balen de jongeren aan. “Via onze nieuwsbrief stellen we thema’s voor waarover jongeren en studenten kunnen schrijven.” Een schijnbaar eenvoudige strategie, die aansloeg. Twee jongeren lieten zich inspireren door de themalijst en schreven een masterthesis over Balen. Vandaag zijn ze nog altijd vrijwilliger van Erfgoed Balen. Twee andere jongeren schrijven momenteel aan een artikel over een onderwerp dat Erfgoed Balen voorgesteld heeft. “Deze jongeren toonden interesse in de lokale geschiedenis, maar wilden (nog) niet vast betrokken worden via de vrijwilligerswerkgroep of de raad van bestuur”, aldus Richard Vermeulen. Dit is een belangrijke sleutel tot het succes: laat jongeren zelf kiezen hoe ze hun engagement invullen. “We begeleiden hen en omringen hen goed in de hoop dat ze uiteindelijk ook actieve vrijwilligers of bestuursleden worden.”

De jongeren van de werkgroep Balen Bevrijd op de uitreiking van de Ambassadeur Heemkunde Vandaag 2015 (de eerste, tweede en derde van rechts).

Die begeleiding is in handen van Richard Vermeulen en Bram Dierckx. Bram is zelf een jongere die al heel vroeg betrokken was bij Balen Bevrijd.

Het is duidelijk: Erfgoed Balen gaat zelf actief op zoek naar jongeren. De vereniging laat daarbij geen gelegenheid onbenut. Net zoals zovele heemkundige kringen, krijgt Erfgoed Balen ook heel wat verenigingsarchief binnen. Erfgoed Balen vraagt jongeren die lid zijn van zo'n vereniging om een handje te helpen bij de verwerking van dit erfgoed en mee te werken aan een artikel over hun vereniging. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de Sinte Barbaragilde, een jeugdharmonie. Een van de jongeren van deze harmonie werkt nu met Erfgoed Balen aan een publicatie.

JONG GELEERD IS OUD GEDAAN

Erfgoed Balen wil jongeren niet enkel warm maken voor de eigen werking, maar voor erfgoed tout court. Zo schrijven twee jonge bestuursleden mee aan een brochure over genealogie voor jongeren, een project dat werd opgezet samen met de Vereniging voor Familiekunde en Erfgoedcel k.ERF. Daarnaast werkte de werkgroep Balen Bevrijd een educatief pakket uit voor de tweede en derde graad van het lager onderwijs. De brochure *Fons 't is oorlog* neemt de kinderen mee naar Balen tijdens de WOI en wordt elk jaar rond Wapenstilstand in alle scholen van Balen ter hand genomen. Zo wil Erfgoed Balen de jeugd van Balen al van in de kindertijd in contact brengen met erfgoed en de werking van de heemkundige kring.

De actieve werking van Erfgoed Balen is niet onopgemerkt gebleven. In 2015 werd de vereniging verkozen tot Ambassadeur Heemkunde Vandaag, een prijs die Heemkunde Vlaanderen jaarlijks toekent aan voorbeeldwerkingen.

DE TIP VAN RICHARD

"Je moet mensen goed screenen voor ze in de vereniging komen. Ze moeten passen binnen het plaatje van je vereniging en duidelijk zicht hebben op waar ze naartoe kunnen werken."

CONTACT

www.erfgoedbalen.be
www.balenbevrijd.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

5. “HIJ DIE IEDEREEN HELPT DIE HIJ KAN HELPEN, IS EEN GELUKKIG MAN.” MET KWETSBARE JONGEREN AAN DE SLAG IN MOL

Jo Lommelen is van vele markten thuis. Hij is niet alleen voorzitter van de Molse Kamer voor Heemkunde, maar was ook lange tijd opvoeder in gemeenschapsinstelling De Hutten in Mol. Deze instelling begeleidt minderjarigen die een strafblad hebben. Enkele jaren geleden greep hij de kans om zijn passie voor erfgoed te combineren met zijn sociaal engagement. Voor de restauratie van het Postelse pesthuis werkte hij samen met de jongeren uit De Hutten.

KWETSBARE JONGEREN WORDEN RESTAURATEURS

De jongeren mochten zelf beslissen of ze meewerkten aan het project. Uiteindelijk wilden zeven jongeren werken aan de restauratie van het pesthuisje. Ze slepen voegen uit en voegden die opnieuw in, legden een houten vloer en vervingen de voordeur door een houten poort. Eenmaal opgeknapt, kreeg het gebouw een educatieve functie. Een van de jongeren was zelfs zo enthousiast dat hij na afloop van het project en dankzij de opgedane ervaring bij een restaurateur aan de slag kon gaan. En daar werkt hij nog steeds.

KWETSBARE JONGEREN DIE ZICH INZETTEN ALS VRIJWILLIGER: ENKELE AANDACHTSPUNTEN

Gezien hun specifieke situatie hadden de jongeren nood aan een voortdurende individuele begeleiding. Daarbij hield Jo het eindresultaat goed voor ogen. Hij liet niet na om dit telkens opnieuw uit te leggen aan de jongeren. Voor hen betekende dit restauratieproject een unieke kans om zich te bewijzen.

Tijdens de werken probeerde Jo een vertrouwensband met de jongeren op te bouwen. Dat verliep in kleine stapjes. Een voorbeeld: binnen de instelling moeten de jongeren Jo aanspreken met “meneer”. Daarbuiten, tijdens het project, mochten ze “Jo” zeggen. Aan het einde van elke werkdag kreeg de groep een drankje aangeboden in een nabijgelegen hoeve om de goede sfeer erin te houden.

Jo is zelf handig aangelegd. Hij ging ervan uit dat hij de jongeren sommige technieken eenvoudig zou kunnen aanleren. Maar dit was niet vanzelfsprekend. Telkens opnieuw was het zoeken wie

Feestelijke opening van het gerestaureerde pesthuisje, met Jo Lommelen in het midden.

> *Ik heb hem toen geantwoord met een Latijns gezegde: Beatus, qui prodest, quibus potest. Dit betekent: Hij die iedereen helpt die hij kan helpen, is een gelukkig man.*

van hen een bepaalde taak het best zou kunnen uitvoeren. Een goede werkplanning was daarom een must.

Jo erkent dat hij heel geduldig moest zijn en sommige taken regelmatig helemaal opnieuw moest uitleggen. Toch haalde hij zelf veel voldoening uit het project. “De abt van Postel vroeg me op een bepaald moment waarom ik me achter dit project heb geschaard”, vertelt Jo. “Ik heb hem toen geantwoord met een Latijns gezegde: Beatus, qui prodest, quibus potest. Dit betekent: Hij die iedereen helpt die hij kan helpen, is een gelukkig man. Ik ben opgegroeid in een katholiek nest en heb dat idee nooit losgelaten. Daarnaast is er uiteraard mijn passie voor erfgoed. En het is uiteraard nog beter als ik beide kan combineren.”

DE TIP VAN JO

“Toon jongeren veel appreciatie. Zo geef je hen het gevoel dat er ook volwassenen zijn die hen waarderen en vertrouwen. Vaak hebben ze hier slechte ervaringen mee.”

CONTACT

www.gemeentemol.be/product/676/kamer-voor-heemkunde

▸ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

6. MEER DAN HET TRADITIONELE PLOOIWERK. PERSONEN MET EEN AUTISMESPECTRUMSTOORNIS ENGAGEREN ZICH VOOR FAMILIEKUNDE

Voorzitter Bernard Legrand en secretaris Julien Bulinckx zijn beiden actief in het West-Vlaams Documentatiecentrum voor Familiegeschiedenis in Oostende. Ze coördineren er een grote vrijwilligersgroep die genealogische bronnen toegankelijk maakt voor het publiek. Een tijdje geleden werkte Familiekunde Vlaanderen regio Oostende samen met het dagcentrum Schrijfbaar in Snellegem. Dit centrum begeleidt mensen met een autismespectrumstoornis.

GENEALOGIE ALS WAARDEVOLLE TIJDSBESTEDING

Beroepshalve werkte Bernard tot voor kort in Secundaire School Spermalie, een onderwijsinstelling voor leerlingen met een auditieve of visuele beperking en met een autismespectrumstoornis. Dankzij zijn professionele contacten kon hij zijn sociaal engagement koppelen aan zijn liefde voor genealogie.

Bernard vertelt: “In het verleden bestond er geen gewoon secundair onderwijs voor mensen met een autismespectrumstoornis. Daarom startte ik zelf een onderwijsafdeling, specifiek voor mensen met een dergelijke aandoening. Spermalie was in ons land de eerste school die zo’n afdeling aanbood. In het vijfde jaar kregen de leerlingen vier uur per week praktijkoefeningen. Het was niet eenvoudig om voor hen een geschikte taak op maat te vinden.”

Bernard wou als vrijwilliger van Familiekunde Vlaanderen al lang de indices van de volkstellingen van 1815 in West-Vlaanderen in een databank bij elkaar brengen. Zo zou een onderzoeker niet langer elk boekdeel apart moeten doorploegen op zoek naar zijn of haar voorouders. Na zijn pensionering nam Bernard contact op met het dagcentrum Schrijfbaar. Dat zocht geschikte taken voor mensen met een autismespectrumstoornis die normaal begaafd zijn. Het dagcentrum was bovendien op zoek naar andere opdrachten dan het traditionele plooiwerk dat dikwijls aangeboden wordt in beschutte werkplaatsen. In samenspraak met de maatschappelijk werker werden een aantal afspraken vastgelegd. Eerst werkten twee personen van Schrijfbaar en ten slotte een persoon aan het invoeren van de indices van de volkstellingen in een databank. Op een jaar tijd voerde deze

Het omvangrijke documentatiecentrum van Familiekunde Oostende.

persoon meer dan 100.000 namen foutloos in. Dankzij hem is de hele volkstelling van 1815 in West-Vlaanderen nu publiek raadpleegbaar via een en dezelfde databank.

Omdat het project zo succesvol was, kreeg het onmiddellijk een vervolg. Dezelfde persoon van het dagcentrum registreerde ook andere inventarissen in een databank. Dankzij dit project werden meer dan 700.000 namen raadpleegbaar via de online databank van Familiekunde Vlaanderen regio Oostende.

EEN HELDERE OPDRACHT

Het project vroeg heel wat praktische voorbereidingen, want het werk moest in het dagcentrum zelf gebeuren. Bernard nam daarom het documentatiemateriaal mee naar het dagcentrum en maakte op voorhand een Access-bestand op maat aan. Gedurende een paar uur per dag werkte de vrijwilliger van het dagcentrum ter plaatse aan het invoeren van de indices. Daarna haalde Bernard de bestanden op via een USB-stick en leverde hij nieuw materiaal aan.

> *Het is belangrijk om je te kunnen inleven in de specifieke noden van personen met een beperking. Zo kan je een taak op hun maat voorzien.*

Zo'n project vraagt dus wel wat engagement van een erfgoedorganisatie. "Het is belangrijk om je te kunnen inleven in de specifieke noden van personen met een beperking. Zo kan je een taak op hun maat voorzien. Deze taak moet ook helder en goed omlijnd zijn", benadrukken Bernard en Julien. "Je mag evenmin tijdsdruk opleggen."

Bernard en Julien zijn het erover eens dat ze dit project in de toekomst willen voortzetten. Momenteel worden ze echter volop in beslag genomen door enkele lopende digitaliseringsprojecten. Maar eens die afgerond zijn, liggen er nog heel wat plannen klaar om uit te voeren, opnieuw in samenwerking met het dagcentrum.

DE TIP VAN BERNARD EN JULIEN

"Een samenwerking met een dagcentrum moet iets opleveren voor beide partijen. In dit project kreeg de persoon die de taak uitvoerde een zinvolle tijdsbesteding op zijn maat. Hij kreeg bovendien veel waardering van de vrijwilligers van Familiekunde Vlaanderen. Belangrijk voor ons was dat de ingevoerde gegevens voortaan toegankelijk zijn voor genealogisch onderzoek."

CONTACT

www.fv-oostende.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

7. EEN ZEKERE RUST EN HOUVAST. HET MUSEUM DR. GUISLAIN

Het Museum Dr. Guislain in Gent is meer dan een museum over psychiatrie. Het museum stelt zich ook open voor vrijwilligers uit de zogenaamde 'arbeidszorg'. Dit zijn mensen die niet (meer) kunnen werken in het reguliere tewerkstellingscircuit. Bijvoorbeeld omdat ze een hersenletsel hebben opgelopen of kampen met een psychische problematiek. De begeleiding van deze vrijwilligers vraagt een heel beredeneerde aanpak. Maar dit is een bewuste keuze. En het museum krijgt er ook veel voor terug.

DRIE GROEPEN VRIJWILLIGERS

Het aantal vrijwilligers in het museum schommelt tussen 35 en 45. Kristine Timperman, verantwoordelijke publiekswerking en communicatie, vertelt: "Grosso modo kan je onze vrijwilligers indelen in drie groepen. We hebben een tiental vrijwillige gidsen. Daarnaast hebben we nog een tiental vrijwilligers die de meest uiteenlopende taken op zich nemen. De rest van de vrijwilligers zijn in arbeidszorg. Het gaat over kwetsbare mensen, aan wie het museum veel aandacht wil besteden."

HET VINDEN EN MOTIVEREN VAN VRIJWILLIGERS

Vandaag zijn vrijwilligers niet meer weg te denken uit de werking. Ze staan in voor het onthaal van bezoekers, bemannen het museumcafé, verrichten administratief werk en gidsen ook. Sommigen helpen mee met de verdere ontsluiting van de collectie.

Hoe spoort het museum deze vrijwilligers op? Dat gebeurt dankzij een breed en stevig verankerd netwerk. Dankzij de goede samenwerking met diverse partners – iets waar het Museum Dr. Guislain van meet af aan op heeft ingezet. Er is bij de start dan ook altijd een gesprek waarin het kader wordt geschetst waarin de vrijwilligers werken. Dit is heel belangrijk, onder meer om geen valse verwachtingen te scheppen en om duidelijkheid te creëren. Vrijwilligers ontvangen ook een uitgebreide onthaalbrochure.

Ook als de vrijwilligers goed zijn begonnen, kunnen ze rekenen op de nodige ondersteuning. "We vinden bijscholing en training erg belangrijk", aldus Kristine. "Dit motiveert, want iedereen leert graag bij. De meeste vrijwilligers komen werken in het museum

voor het sociaal contact. Je wil een houvast voor jezelf creëren. Daarbij zijn andere mensen heel belangrijk. Wanneer je in een levensfase belandt waarin er een zekere structuur verdwijnt, zoek je logischerwijs naar iets waardoor je er terug bij hoort."

Het museum Dr. Guislain werkt ook met evaluatie- en exitgesprekken. Die worden altijd gehouden. Hierbij worden zaken besproken als attitude, stiptheid, taken enzovoort. Ook wordt er altijd een gesprek rond werkbegeleiding voorzien.

NIEUWE WENDING

Het museum investeert in een vergaande individuele begeleiding. Dat vraagt veel, maar het rendeert ook. Want vele vrijwilligers ervaren, dankzij het vrijwilligerswerk, een positieve wending in hun leven. Zo zijn er vrijwilligers die bijvoorbeeld door een hersenletsel of een psychisch probleem niet meer

De vrijwilligers en de staf van Museum Dr. Guislain.

> *Net omdat ze terug een duidelijke rol kunnen oppikken, vinden ze vaak een zekere rust en houvast. Ik stel vast dat ze daar vaak nood aan hebben.*

kunnen gaan werken. Dankzij hun vrijwilligerswerk voelen ze zich vaak opnieuw nuttig.

“Er wordt gedacht vanuit de vrijwilligers, de mensen zelf. Waar ligt hun kracht? Waar liggen hun interesses? Vaak zijn mensen die binnen het museum vrijwilligerswerk doen op zoek naar hun identiteit”, zegt Kristine Timperman. “Net omdat ze terug een duidelijke rol kunnen oppikken, vinden ze vaak een zekere rust en houvast”.

DE TIP VAN KRISTINE

“Als je openstaat voor deze kwetsbare groep van vrijwilligers zal je zien dat wat als zwakte wordt ervaren, vaak net een sterkte is.”

CONTACT

www.museumdrguislain.be

▶ TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL

8. OPENBAAR PSYCHIATRISCH ZORGCENTRUM IN GEEL. ERVARINGSDESKUNDIGEN LEIDEN JE ROND IN HET BEZOEKERSCENTRUM

De ervaringsdeskundige kent een opmars in de psychiatrie, de zorg en het welzijnswerk. Met ervaringsdeskundigen bedoelen we mensen die zelf ervaring hebben met bijvoorbeeld een verslaving of een psychische problematiek. Ook het Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum (OPZ) in Geel werkt met ervaringsdeskundigen, onder meer in het pas geopende bezoekerscentrum Pas-Sage.

GEEL ZORGSTAD

Geel is een echte zorgstad. Om de geschiedenis van de zorg te vertellen, opende het OPZ in 2015 zijn bezoekerscentrum. Op een aantrekkelijke wijze krijgen bezoekers informatie over het verleden, het heden en de toekomst van de psychiatrische zorg in Geel. Want er is nog steeds veel onwetendheid als het gaat over psychiatrie. In onze samenleving zijn stigma's en taboes over geestesziektes nog volop aanwezig.

Uniek aan dit project is dat ervaringsdeskundigen zelf betrokken waren bij de realisatie van het bezoekerscentrum en het vandaag ook mee uitbaten. Bert Boeckx, archivaris bij het OPZ, vertelt:

"We wisten dat dit een sprong in het duister was. Dus hebben we de ervaringsdeskundigen goed voorbereid en een gidsopleiding laten volgen. Hier kwamen heel technische zaken aan bod, zoals bijvoorbeeld hoe een groep te onthalen, of persoonlijke grenzen te stellen. Die opleiding was zeer belangrijk. We hebben inspiratie opgedaan door gelijkaardige organisaties te bezoeken. Zo wisten we zeker dat wat we wilden doen onderbouwd was."

Van het OPZ krijgen de ervaringsdeskundigen natuurlijk de nodige steun. Tijdens de rondleidingen begeleidt een team hen en er is ook altijd iemand stand-by. Tweemaal per maand komt de hele groep van ervaringsdeskundigen bijeen, samen met enkele professionele begeleiders. Ze evalueren de voorbije rondleidingen en maken een planning voor de komende weken. Er is ook ruimte om suggesties te doen. Deze bijeenkomsten met de andere ervaringsdeskundigen zijn erg belangrijk voor de samenhang van de groep.

BALSEM OP OUDE WONDEN

Vrijwilligster Anny Victoria is een van de ervaringsdeskundigen

Het bezoekerscentrum 'Pas-Sage' wil het stigma over psychiatrie doorbreken.

die op vraag van de psychologe van de Dagkliniek volwassenen rondleidingen geeft. De vraag kwam op een goed moment, na een periode van chronische depressies. Anny wilde het stigma helpen doorbreken dat de psychiatrie ook vandaag nog altijd meedraagt. Met haar getuigenissen hoopte zij de ogen en harten van de bezoekers te openen.

Anny Victoria zit momenteel in haar derde jaar in de opleiding Ervaringswerker in de GGZ en Verslavingszorg en de rondleidingen sterken haar in deze uitdaging. Anny: "Ik doe dit heel graag. Mensen zijn verrast als ze onze verhalen en getuigenissen horen. Ik streef ernaar om mensen te verbinden, om de groep in volle openheid tegemoet te treden en taboes te doorbreken. Voor mij is het een goede oefening om te leren loslaten, elke keer opnieuw! Ik heb in mijn eigen omgeving heel sterke stigma's ervaren, maar had niet verwacht dat dit in onze maatschappij zo sterk leefde. In het begin was ik nog beschaamd wanneer ik over mijn overlever-zijn sprak, en overheerste het gevoel 'wat gaan de mensen van mij denken'? Ik merk dat door mijn verhaal andere slachtoffers tijdens een pauze naar mij durven komen met de woorden: 'Ik ben ook overlever en wil u graag danken voor uw openheid!' Dit is voor ons beiden balsem op oude wonden. Ik maak dan ook altijd ruimte voor een helend gesprek. Het mooiste moment was toen ik hoorde dat

> *Ik streef ernaar om mensen te verbinden, om de groep in volle openheid tegemoet te treden en taboes te verhelderen. Voor mij is het een goede oefening om te leren loslaten, elke keer opnieuw.*

een jonge vrouw wiens mama tien jaar geleden door zelfdoding om het leven was gekomen, beslist had om verder te studeren terwijl ze eerst nog heel sterk twijfelde. Haar bezoek aan ons bezoekerscentrum had hiertoe bijgedragen."

DE TIP VAN BERT

"Ondersteun ervaringsdeskundigen zeer goed vooraleer een gelijkaardig project op te starten. Zo ben je zeker dat je verhaal goed onderbouwd is."

CONTACT

http://www.opzgeel.be/nl/algemeen/htm/archief.asp

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

9. DIVERSITEIT TROEF IN TUINWIJK2020 IN EISDEN

In de vroegere mijnwerkerstuinwijk van Eisden ontmoeten we Jos Hermans en Ludo Coenen van de vzw Tuinwijk2020. Deze wijk werd in 2011 samen met de mijnterrils voorgedragen als UNESCO-Werelderfgoed. Jos werkt voor de gemeente Maasmechelen als erfgoedambtenaar. Ludo is secretaris van de vereniging.

EEN 'GARDEN CITY'

De tuinwijk van Eisden wordt vaak genoemd als het mooiste voorbeeld op het Europese vasteland van de *'garden city'*. Zo'n *'garden city'* was een concept dat 120 jaar geleden in Groot-Brittannië werd bedacht om de woonomstandigheden van de fabrieks- en mijnarbeiders te verbeteren. De basis was een comfortabel huis met tuin voor de mijnwerker of arbeider en zijn gezin, gesitueerd in een groene wijk met allerlei voorzieningen – uiteraard dichtbij de fabriek of de mijn. Bedoeling was de arbeiders te binden aan de werkplek.

EISDEN TUINWIJK HERWAARDEREN

Tuinwijk2020 werd opgericht in 2010 als tijdelijke vereniging om een jaar later het honderdjarig bestaan van de Cité te vieren. Oorspronkelijk heette de vereniging 'Tuinwijk 100'. Het feestjaar genoot echter zoveel bijval dat de vrijwilligers de naam veranderden in Tuinwijk2020 en een permanente werking besloten uit te bouwen. Vandaag ijvert Tuinwijk2020 voor het bewaren en versterken van de eigenheid van de wijk, bijvoorbeeld door het promoten van de typische hagen. Ze zet ook allerlei publieksgerichte activiteiten op touw, om zo het imago van de wijk te verbeteren. Zo organiseren ze elk jaar onder meer een reeks zomerconcerten, een kunstparcours, picknicks en filmavonden in het park.

DE VRIJWILLIGERS

Ludo Coenen vertelt hoe Tuinwijk2020 haar enthousiaste vrijwilligersgroep heeft opgebouwd: "Toen we in 2010 van start gingen, zochten we mensen om ons feestcomité te versterken. Op korte tijd hadden we twintig vrijwilligers die Tuinwijk100 vormgaven. Vandaag zijn het er een dertigtal en tijdens evenementen loopt dit aantal op tot zestig. Het zijn allemaal mensen die een gemeenschappelijk verleden delen. Uiteraard spelen de mijn en de tuinwijk een belangrijke rol in dit verleden. In de tuinwijk woont een heel diverse gemeenschap. Deze diversiteit weerspiegelt zich ook in de vrijwilligerswerking van

> *De complementaire knowhow is een van de sterktes van ons bestuur.*

Tuinwijk2020. De groep bestaat uit kinderen van migranten, kunstenaars, mensen uit het bedrijfsleven …”

Ludo en Jos getuigen: “De complementaire knowhow is een van de sterktes van ons bestuur. Je moet er niet vies van zijn om mensen met diverse achtergronden te groeperen. Zoek actief mensen uit het bedrijfsleven, maar ook mensen die het gewoon zijn om creatief bezig te zijn en hun handen vuil te maken. Net als anderen die voor financiële verbetering kunnen zorgen en bijvoorbeeld subsidiedossiers en sponsordossiers kunnen schrijven. Zo hebben we al veel middelen verzameld voor de organisatie van onze activiteiten.”

Tuinwijk2020 promoot het unieke karakter van de Tuinwijk. De kastanje is de meest typische herfstvrucht van deze wijk. Daarom organiseert Tuinwijk2020, samen met het dienstencentrum De Bolster, de jaarlijkse Kastanjefeesten.

Dertig vrijwilligers zijn actief op bestuurlijk en inhoudelijk vlak en nog eens dertig vrijwilligers helpen steeds mee tijdens de vele evenementen en activiteiten. De vzw vindt nieuwe vrijwilligers door bezoekers aan te spreken tijdens evenementen. De vrijwilligers spreken ook eigen kennissen of vrienden aan. Dit persoonlijk contact blijkt nog het beste te werken.

DE TIP VAN LUC

"Vertrek vanuit je erfgoed, maar durf ook andere, verbredende en drempelverlagende activiteiten te organiseren. Zo ontstaat een 'sympathiek' verhaal en bereik je een publiek én vrijwilligers die niet spontaan warm lopen voor erfgoed."

CONTACT

www.tuinwijk2020.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

10. VLAAMS LEVEN IN EEN SUPERDIVERSE STAD. HET AMVB

Het Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel (AMVB) vindt zijn oorsprong in de jaren 1970. Door de jaren heen is de werking geprofessionaliseerd en uitgebreid. De kerngedachte uit de beginjaren is echter overeind gebleven: het erfgoed van de Nederlandstalige Brusselaar koesteren en actueel houden. Tegelijk wil het AMVB inspelen op de snel veranderende grootstedelijke context en zich profileren als een open huis. Deze opdracht en maatschappelijke gedrevenheid zien we ook in de vrijwilligerswerking van het AMVB.

LEVEND GEHEUGEN

Het AMVB kan vandaag een beroep doen op een ervaren ploeg van gedreven vrijwilligers. Op een speciaal bedankingsmoment ontmoeten we drie van hen. Yvette engageert zich al sinds de jaren 1980 voor het AMVB en is daarmee een van de oudste vrijwilligers. “Ik help bij de identificatie van schilderijen. Ik haal daar veel voldoening uit, want ik kom geregeld echte juweeltjes tegen. Ik heb vroeger ook tentoonstellingen georganiseerd en vaak met Brusselse galerijen samengewerkt. Die kennis en expertise komen goed van pas in mijn vrijwilligerswerk.” Een andere vrijwilliger is Jef. Hij helpt bij de inventarisatie en beschrijving van de collectie affiches. “Toen ik met pensioen ging, wilde ik een steentje bijdragen om het cultuurleven in Brussel levend te houden. Door mijn vrijwilligerswerk bij het AMVB is mijn waardering voor erfgoed nog versterkt, omdat je ontdekt hoe rijk en waardevol de collecties zijn. Ook persoonlijk haal ik veel uit dit engagement, want ik kom op de affiches vaak namen tegen die ik mij herinner uit mijn jeugdjaren.” De derde vrijwilliger die we ontmoeten is Guy. Hij was lange tijd actief in de cultuursector in Brussel en nadien binnen de Vlaamse Gemeenschapscommissie. “Ik kende de werking van het AMVB en was bovendien goed vertrouwd met het Nederlandstalige cultuur- en verenigingsleven. Toen ik met pensioen ging, zo’n zes jaar geleden, ben ik zelf naar het archief toegestapt met de vraag om mee te helpen bij de eindredactie van *Arduin*, het tijdschrift van het AMVB. Door mee te werken aan de eindredactie van artikels kan ik mij uitleven in mijn passie voor geschiedenis en Brussel. Mijn professionele achtergrond helpt mij bovendien om de artikels inhoudelijk te corrigeren”.

Het AMVB profileert zich vandaag als een gemeenschapsarchief ten dienste van de samenleving. Het wil het Vlaams geheugen

Het AMVB werkt nauw samen met CVO Lethas, dat opleidingen aanbiedt aan anderstaligen. Cursisten kunnen vrijwilligerswerk doen in het AMVB en zo hun kennis van het Nederlands oefenen.

van Brussel bewaren en koesteren. Yvette, Jef en Guy dragen elk op hun manier bij tot deze missie. Niet enkel door het werk dat ze doen, maar ook door hun eigen achtergrond. Door hun ervaringen en expertise vormen deze drie vrijwilligers zelf een stukje van het levend geheugen van het Vlaams leven in Brussel.

HET ARCHIEF ALS LEERSCHOOL

De grootstedelijke context waarin het AMVB werkt, verandert snel. Het AMVB is zich daarvan goed bewust en wil op deze superdiversiteit inspelen. Zo werkt het samen met CVO Lethas, dat opleidingen Nederlands aanbiedt aan anderstaligen.

> *Voor het AMVB is het Nederlandstalig cultuurleven een dynamisch en pluralistisch gegeven. We vinden het belangrijk dat ook andere gemeenschappen in contact komen met dit stuk cultuur en geschiedenis.*

Kathleen De Blauwe, publieksmedewerker van het AMVB, vertelt: “We hadden in het verleden al een project opgezet met het CVO Lethas voor Erfgoeddag. We kenden elkaar dus. Nadien heeft het CVO gevraagd of het AMVB cursisten wilde opvangen die konden meedraaien in onze werking om zo hun Nederlands te oefenen. Uiteraard hebben we toegezegd. Voor het AMVB is het Nederlandstalig cultuurleven een dynamisch en pluralistisch gegeven. We vinden het belangrijk dat ook andere gemeenschappen in contact komen met dit stukje cultuur en geschiedenis.”

Wat de anderstalige vrijwilligers doen, hangt af van hun kennis van het Nederlands. Zij maken bijvoorbeeld verslagen van vergaderingen of schrijven teksten voor de Facebookpagina. Soms geven de vrijwilligers ook een deel van de rondleidingen of helpen ze bij het onthaal.

Het spreekt voor zich dat de begeleiding van deze vrijwilligers een andere aanpak vraagt dan de ‘traditionele’ vrijwilligersploeg. De vaste vrijwilligers draaien al jaren mee. Van zodra ze aankomen, weten ze meteen wat te doen. Voor de anderstalige vrijwilligers moet het AMVB meer tijd vrijmaken. Kathleen: “Je moet hen goed briefen en, indien nodig, teksten nalezen en corrigeren. Toch valt de tijdsinvestering goed mee. Onze anderstalige vrijwilligers engageren zich meestal voor kortere duur en bovendien zijn er periodes waarin we geen anderstalige vrijwilligers in huis hebben. Dit hangt van het CVO af. Zij contacteren ons met de vraag of we een cursist kunnen opvangen. Afhankelijk van onze eigen agenda bekijken we of we al dan niet op deze vraag kunnen ingaan”.

Sommige cursisten krijgen na afloop de smaak te pakken. Zo zijn er cursisten die zich nadien hebben geëngageerd in het Nederlandstalige verenigingsleven in Brussel of die besloten om een bijkomende archiefopleiding te volgen. Kathleen: “Zulke verhalen zijn natuurlijk fijn om te horen. Het betekent dat we deze vrijwilligers hebben kunnen inspireren in de korte tijd dat ze bij ons waren”.

MEER DIVERSITEIT

Het AMVB is tevreden over de huidige vrijwilligerswerking, maar koestert nog enkele ambities. “Idealiter zou er in onze vaste vrijwilligersploeg wat meer diversiteit komen”, aldus Kathleen. Zo heeft het AMVB plannen voor een mondelinge-geschiedenisproject over het Nederlandstalige cultuur- en verenigingsleven in Brussel. Vele van de oudere vrijwilligers beschikken over de nodige expertise en netwerken om de juiste vragen te stellen aan de respondenten. Maar het AMVB wil voor dit project ook jongeren inschakelen. Zo wil het een stagiair in dienst nemen om de interviews te verwerken in een podcast en de vrijwilligers aan te leren hoe je zo’n podcast moet maken. Met dit project hoopt Kathleen dat jongeren en ouderen ook van elkaar kunnen leren. “Dit is voor ons een belangrijke opdracht. We geloven dat we met onze collecties vrijwilligers, bezoekers en leerlingen van diverse pluimage met elkaar in contact kunnen brengen en dat deze groepen van elkaar kunnen leren. Als AMVB willen we zo uitgroeien tot een leerrijke ontmoetingsplaats”.

DE TIP VAN KATHLEEN

“Als je werkt met vrijwilligers is niet enkel het resultaat belangrijk, maar ook het proces. Dit gaat zeker op als je werkt met diverse groepen. Wat voor de ene vrijwilligersgroep goed werkt, kan voor de andere groep verkeerd uitdraaien. Elke groep moet je anders begeleiden en aanspreken. Per slot van rekening werk je met mensen en dat vraagt maatwerk.”

CONTACT

www.amvb.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

11. HET MUSEUM ALS SPIEGEL VAN DE SAMENLEVING. VRIJWILLIGERS IN HET MAS | MUSEUM AAN DE STROOM

Antwerpen lokt al eeuwenlang mensen van over de hele wereld. In de loop van de eeuwen ontmoetten mensen elkaar en werden ideeën en goederen uitgewisseld. Het MAS verzamelt de sporen van die uitwisseling en vertelt er nieuwe verhalen mee. Over de wereld in al zijn verscheidenheid. Over de verbondenheid van Antwerpen met de wereld. In zijn vrijwilligerswerking wil dit museum de diversiteit van de stad weergeven.

VISIE OP VRIJWILLIGERSWERK

In het MAS zijn er meer dan honderd vrijwilligers aan het werk. Je vindt hen binnen de verschillende functies van het museum: de verzamelfunctie, de behoud- en beheerfunctie, de onderzoeksfunctie, de publiekswerking en communicatie en de administratie. Dankzij die jarenlange ervaring met talloze vrijwilligers heeft het MAS een sterke visie kunnen ontwikkelen op vrijwilligerswerk. Tijdens ons gesprek met Sofie De Ruysser, erfgoedcoördinator districten, merken we drie belangrijke uitgangspunten. In de eerste plaats maakt het museum een onderscheid tussen vrijwilligerswerk en betaalde arbeid. Sofie De Ruysser vertelt: “De opdrachten die de vrijwilligers voor het MAS uitvoeren behoren niet tot de reguliere taken van het eigen personeel.” Hiermee zit het museum trouwens op de lijn van andere Antwerpse instellingen die verder in deze brochure aan bod komen. Een tweede belangrijk uitgangspunt is dat elke vrijwilliger recht heeft op een goede begeleiding van een stadspersoneelslid dat de eindverantwoordelijkheid draagt. Indien nodig ontvangt hij of zij extra uitleg en vorming van het stadspersoneel.

Ten slotte zijn vrijwilligers voor het MAS méér dan een paar extra helpende handen. Vrijwilligers creëren volgens dit museum ook een extra dynamiek, ze leveren eigen ideeën en inzichten aan én zorgen voor diversiteit. Het museum wil de vrijwilligers ook heel wat bieden. Vrijwilligers kunnen zich ontplooien, vaardigheden benutten of werkervaring opdoen. Ook is het sociaal contact natuurlijk heel belangrijk. Het belang van sociaal contact blijkt uit een gesprek dat we met een vrijwilliger hebben. Jacques is als vrijwilliger gastheer bij het MAS en komt zo met vele mensen in contact. “Ik zoek in mijn vrijwilligerswerk plekken op die voor mij zinvol zijn: ik moet mensen zien en de kans hebben om

ermee te babbelen. Vooral de gesprekken met de bezoekers zijn boeiend. Door de diverse mensen die naar het MAS komen, weet je op voorhand eigenlijk nooit echt wat je die dag gaat beleven. Dat maakt het voor mij enorm boeiend."

MAS IN JONGE HANDEN

Op vrijwilligerswerk staat geen leeftijd. Daarom zet het MAS sterk in op 'MAS in Jonge Handen', de jongerencrew van het museum. Elk jaar zoekt het MAS opnieuw een ploeg, met als boodschap: maak van het MAS een jongerenmuseum. Om lid te worden van deze crew, moeten jongeren solliciteren. Liene Conard, verantwoordelijk voor MAS in Jonge Handen, vertelt: "Sollicitaties bij vrijwilligers moeten kunnen, zeker bij jongeren. Misschien was dit vroeger een taboe maar bij zulke gesprekken kan je duidelijk maken wat de verwachtingen zijn en kan je alles scherp stellen."

Jaarlijks worden er zo'n tien jonge vrijwilligers tussen de 16 en 25 jaar geselecteerd. Ze moeten ervoor zorgen dat het museumbezoek ook voor jongeren interessant, boeiend en beklijvend wordt. Hoe de jongerencrew dat doet? Ze mogen zelf een programma samenstellen en gaan hier zo breed, ver of ongewoon in als ze zelf willen. Natuurlijk krijgen ook deze vrijwilligers de nodige begeleiding en ondersteuning. De jongeren krijgen bijvoorbeeld een opleiding op vlak van collectiebeheer,

Ook in zijn vrijwilligerswerking wil het MAS de diversiteit van de stad weerspiegelen

omgaan met diversiteit of communicatie. Daarnaast krijgt elke jongere een peter of meter die functioneert als extra aanspreekpunt en begeleider.

De samenwerking tussen de jongeren en het museum heeft beide partijen al veel opgeleverd. Jongeren kunnen nieuwe mensen leren kennen. Vaak kunnen zij ook hun cv aansterken en verrijken. Het museum van zijn kant vergroot zijn netwerk en kan een aanbod op maat van jongeren uitwerken. Is elk project van deze crew dan even geslaagd? Niet altijd, maar dit hoort erbij. “Als je vijftien vrijwilligers hebt, dan kan het eens voorvallen dat er bij een bepaalde activiteit maar drie vrijwilligers opdagen. Soms werkt er iets niet en dan moet je dat aanvaarden”, aldus Liene Conard.

DIVERS PUBLIEK, DIVERSE PROJECTEN, DIVERSE UITKOMSTEN

Voor andere projecten werkt het MAS dan weer samen met een heel ander profiel vrijwilligers. Een wat ouder project is ‘Spoorzoekers’. Zeventien vrijwilligers gingen op zoek naar Marokkaanse sporen in Antwerpen. Gedurende vijf avonden kregen ze eerst een opleiding. Daarna gingen zij gedurende tien maanden in hun vrije tijd op zoek naar mensen, verhalen, gebruiken, plaatsen, foto’s, documenten … die iets vertelden

> *“Het is belangrijk om voor ogen te houden dat zelfs wanneer mensen zich engageren, ze kunnen afhaken. De wil is er vaak wel. Maar er gebeuren nu eenmaal veel zaken in een mensenleven, waardoor je niet altijd beloften kunt nakomen. Dit is de realiteit en die moet je als erfgoedorganisatie altijd in het achterhoofd houden.*

over Antwerpenaren met een Marokkaanse afkomst. Deze sporen verzamelden ze met hulp van een audiofoon, een camera en een scanner. Voor het MAS was dit bottom-uponderzoek een heel geslaagd project. Het kon zijn collectie aanvullen en zijn netwerk uitbreiden. De resultaten van het project maakte het museum zichtbaar met een tijdelijke expo in het Kijkdepot van het MAS en een aanvulling bij de permanente presentatie ‘In Antwerpen’ in de tentoonstellingszaal Wereldstad.

De vrijwilligers mochten vrij bepalen hoe intensief ze op zoek gingen naar ‘sporen’. Elke vrijwilliger pakte het anders aan. Ook in andere projecten met vrijwilligers, zoals ‘Winkelverkenners’ of ‘Heilige Plaatsen - Heilige Boeken’, konden de vrijwilligers zelf kiezen hoe ver ze wilden gaan. Dit verschil in engagement wil het

museum ook respecteren. Sofie De Ruysser: “Het is belangrijk om voor ogen te houden dat zelfs wanneer mensen zich engageren, ze kunnen afhaken. Maar er gebeuren nu eenmaal veel zaken in een mensenleven, waardoor je niet altijd beloften kunt nakomen. Dit is de realiteit en die moet je als erfgoedorganisatie altijd in het achterhoofd houden.”

DE TIP VAN LIENE

“Durf te experimenteren. Soms werkt er iets niet en dan moet je dat aanvaarden.”

CONTACT

www.mas.be

▶ TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL

Hoofdstuk 2: Van hyperlokaal tot digitaal. Nieuwe vormen van vrijwilligerswerk

12. BEWONERS OP ZOEK NAAR DE GESCHIEDENIS VAN HET MILITAIR HOSPITAAL TE BERCHEM

Overal in Vlaanderen organiseren burgers zich om zich in te zetten voor hun wijk of gemeente. Deze burgerinitiatieven kunnen de vorm aannemen van een straatcomité, een repaircafé, een opvanginitiatief of een politieke beweging. Maar ook erfgoed kan buurtbewoners samenbrengen. Een positief en dynamisch voorbeeld vinden we terug in het Groen Kwartier, een jonge wijk vlakbij het station van Antwerpen-Berchem. Een groep enthousiaste bewoners heeft er zich verenigd in 'Militair Hospitaal Leeft'.

HET MILITAIR HOSPITAAL

Wie tien jaar geleden langs het Militair Hospitaal in Berchem passeerde, zag alleen maar een hoge bakstenen muur. Wat er zich achter die muur bevond, wist – bij wijze van spreken – niemand. Ooit werden hier zieke soldaten verpleegd, maar sinds de afschaffing van de dienstplicht was het ziekenhuis langzaam leeggelopen en lag het terrein er verlaten bij. Tot de stad Antwerpen in 2005 een wedstrijd uitschreef om het hospitaal en de site te hervormen tot een duurzaam woonproject, voor zo'n vierhonderd gezinnen. In januari 2011 trokken de eerste bewoners erin. Een van hen was Mieke de Lange. Zij stond mee aan de wieg van 'Militair Hospitaal Leeft'. We vragen haar hoe dit initiatief is gegroeid. "Dat is heel spontaan gebeurd. Heel wat mensen die hier kwamen wonen, stelden zich vragen over de site en het militair hospitaal. Toevallig zijn we met een aantal gelijkgestemde zielen samengekomen. Al snel waren we het erover eens: als we allemaal zo geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van deze plaats, dan moeten we ook iets met die interesse doen en een bewonersgroep oprichten. Zo is 'Militair Hospitaal Leeft' ontstaan."

EEN VAT VOL GEGEVENS, VERHALEN EN ANEKDOTES

Bij de opstart van zo'n bewonersgroep ga je niet over een nacht ijs. Al snel vonden de vrijwilligers ondersteuning bij het MAS, dat ook de erfgoedwerking in de Antwerpse districten ondersteunt. Dat adviseerde de bewonersgroep om eerst een missie op te stellen om te bepalen wat ze precies wilden bereiken. In deze missie staat de historiek van de site uiteraard centraal. Niet alleen wil 'Militair Hospitaal Leeft' de historiek van het gebouw van vroeger tot nu onderzoeken. De groep wil deze geschiedenis ook opnieuw tot leven brengen en zoveel mogelijk buurtbewoners ermee laten kennismaken.

De kernploeg van 'Militair Hospitaal Leeft' aan de vergadertafel.

Met het oog op deze opdracht deelden de vrijwilligers zich op in enkele werkgroepen. Een eerste groep verzamelt zoveel mogelijk informatie en materiaal omtrent de site. De verschillende vrijwilligers bezochten meermaals het Legermuseum in Brussel en verzamelden via oud-bewoners een schat aan informatie en een rijk fotoarchief.

Een tweede bewonersgroep nam interviews af en registreerde die volgens de methodiek van de mondelinge geschiedenis. Zij brachten de voorbije maanden een bezoek aan de kloosterzusters, een ex-generaal, de apotheker, maar ook aan gewone soldaten. Mieke de Lange is zelf actief in deze tweede werkgroep: "Dit komt misschien door mijn job als psychologe, want met de mensen spreken vind ik zelf het leukste. Je krijgt mooie, ontroerende, maar soms ook droevige verhalen van de mensen die vroeger in het hospitaal woonden of werkten. Deze verhalen brengen het erfgoed tot leven."

De oogst van beide werkgroepen is een bundeling van gegevens: verhalen en anekdotes over wat zich de voorbije decennia allemaal afspeelde in en om de site. Al deze informatie wil de werkgroep duurzaam bewaren. Daarom werd er een overeenkomst met het FelixArchief afgesloten. Na verloop van tijd zal het FelixArchief het archiefmateriaal en de interviews overnemen.

Het blijft trouwens niet bij onderzoeken alleen: 'Militair Hospitaal Leeft' treedt op regelmatige tijdstippen naar buiten. Om de communicatie en de sponsoring in goede banen te leiden is er al een derde werkgroep in het leven geroepen. Zo installeerde deze groep canvassen met historische afbeeldingen op het domein en werkte hij mee aan Open Monumentendag. Om de bewoners te informeren, werkt 'Militair Hospitaal Leeft' samen met een buurtkrantje. In dat krantje – eveneens een bewonersinitiatief – kan de werkgroep verhalen of stukken van interviews publiceren. Ook met andere buurtinitiatieven, zoals de vele wijkcomités, zijn er nauwe contacten. "Zo creëer je de lokale verankering. En die is toch wel belangrijk, zeker voor een initiatief als het onze."

OPEN EN ZONDER OORDELEN

‘Militair Hospitaal Leeft’ telt nu zo’n vijftien actieve vrijwilligers. De ploeg is heel divers. Het zijn mensen van allerlei rang en stand, van alle leeftijden en met de meest uiteenlopende interesses. De groep bevat zelfs jongeren die pas zijn afgestudeerd, maar evengoed wat oudere mensen die voordien helemaal niet met erfgoed bezig waren.

Een sleutel tot het succes van dit bewonersinitiatief is de grote openheid. Op ’t Groen Kwartier bevinden zich appartementen, eengezinswoningen, lofts en sociale appartementen. “Onze buurt is een samenleving in het klein”, aldus Mieke. “Ik vind het belangrijk om als bewonersgroep de diversiteit van deze samenleving te weerspiegelen.” Daarom is iedereen welkom en kan elke vrijwilliger op elk moment toetreden. Sommige vrijwilligers wonen enkele vergaderingen bij en anderen engageren zich dan weer heel sterk.

Het gevolg is dat je natuurlijk met heel verschillende persoonlijkheden en engagementen zit in je vrijwilligersploeg. Hoe gaat het bewonersinitiatief hiermee om? “Ook hierin moet je je open en flexibel opstellen”, aldus Mieke. “De ene is al gemakkelijker om mee samen te werken dan de andere, maar ik vind niet dat je mensen zomaar kunt beoordelen. Per slot van rekening zie je altijd maar een heel klein stukje van iemands leven. Je weet nooit helemaal wat mensen allemaal hebben meegemaakt.” Een mooie attitude, die meteen een belangrijke sleutel vormt voor een goede groepssfeer.

> *“De ene is al gemakkelijker om mee samen te werken dan de andere, maar ik vind niet dat je mensen zomaar kunt beoordelen. Per slot van rekening zie je altijd maar een heel klein stukje van iemands leven.*

DE TIP VAN MIEKE

“Erken iedereen op zijn krachten en neem een open houding aan, ook naar nieuwe vrijwilligers. Laat mensen voelen dat, ongeacht hun achtergrond en karakter, ze steeds welkom zijn en op hun manier een steentje kunnen bijdragen.”

CONTACT

www.groenkwartier.be/buurt

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

13. ERFGOED DAT VERBINDT. BURGERBEWEGING OPGEWEKTIENEN

De stad Tienen in Vlaams-Brabant heeft een rijk verleden, maar kampte lange tijd met een negatief imago en een verzwakt sociaal weefsel. In 2009 wilden enkele inwoners het tij doen keren en richtten opgewekTienen op. De burgerbeweging wil een nieuwe dynamiek in deze stad brengen en de samenhorigheid versterken. Binnen heel wat acties zet opgewekTienen erfgoed in als middel om de sociale cohesie te versterken.

EEN TWEEDE JEUGD VOOR DE TIENSE REUZEN

Begonnen als een stadsblog in 2009, groeide opgewekTienen snel uit tot een brede burgerbeweging met tientallen vrijwilligers. Haar ambitie? Van Tienen een duurzame, aangename en sociale plek maken. Aan het woord is Philippe Liesenborghs, woordvoerder en mede-initiatiefnemer: “We brengen mensen samen, stimuleren actief burgerschap en proberen ook hiermee de samenhang te versterken.”

> *“We geloven sterk in het verbindende potentieel van erfgoed. Erfgoed kan mensen samenbrengen en zo de samenhorigheid versterken.*

Vandaag organiseert opgewekTienen een ruim scala aan activiteiten: van een soepcafé tot volkstuintjes, stationsconcerten, ParkLife en boekenruilacties ... Kenmerkend aan al deze acties is dat ze zich richten tot de Tienenaars, vaak in samenwerking met lokale verenigingen en het stadsbestuur.

Binnen heel wat acties speelt erfgoed een prominente rol. “Wij zijn weliswaar geen erfgoedvereniging”, zo begint Philippe, “maar we geloven sterk in het verbindende potentieel van erfgoed. Erfgoed kan mensen samenbrengen en zo de samenhorigheid versterken.” Een mooi voorbeeld vormen de Tiense Reuzen. In 2010 organiseerde opgewekTienen een brainstorm met de Tienenaars om te bekijken welke initiatieven er konden groeien om van Tienen een mooiere en aangenamere stad te maken. Al snel kwamen de deelnemers uit bij de Tiense Reuzen Jan, Mie, Tiske en Nieke. De oudste reuzen dateren van 1928, maar verkeerden in slechte staat en waren al zo'n twintig jaar niet meer buitengekomen. “We besloten om de reuzentraditie in

Tienen te herstellen. Reuzen spreken immers tot de verbeelding en hebben de kracht om mensen te verenigen."

Om de reuzentraditie nieuw leven in te blazen, moest het reuzenpaar eerst worden gerestaureerd. OpgewekTienen organiseerde daarom, met succes, een crowdfundingproject en dook de archieven in op zoek naar oude foto's en documenten. De crowdfunding zorgde ervoor dat ook de Stad Tienen en de serviceclub Ronde Tafel Tienen mee op de kar sprongen en mee investeerden. Vervolgens ging opgewekTienen op zoek naar Tienenaars die de reuzentraditie actief wilden ondersteunen. Zo werd de reuzengilde opnieuw in het leven geroepen. De gildeleden stellen zich tot doel om de Tiense reuzen en alle daaraan verbonden tradities te promoten en te ondersteunen. Daarnaast organiseren opgewekTienen en de stedelijke dienst Toerisme en Erfgoed jaarlijks een wedstrijd voor basisscholen. In 2016 bijvoorbeeld moesten de deelnemende scholen het beste reuzengedicht schrijven. Via deze wedstrijden hebben heel wat kinderen (en hun ouders) al kunnen kennismaken met de Tiense reuzentraditie.

Voor een burgerinitiatief als opgewekTienen is het belangrijk dat alle Tienenaars, ook kansengroepen, kunnen meewerken. Daarom stapte het naar 'Erm 'n Erm', een organisatie voor en door mensen in armoede. Een aantal mensen in armoede wilden graag meewerken, lieten zich opleiden tot reuzendrager en maken vandaag nog altijd deel uit van de reuzengilde. Philippe: "Dit is een mooie verdienste. Mensen komen zo uit hun isolement en kunnen deel uitmaken van een nieuwe groep."

Is elk project van opgewekTienen dan altijd even succesvol? Niet altijd. Zo wilde opgewekTienen met Erm 'n Erm een 'Murga' in het leven roepen. Een Murga is een straatfanfare met muziek en dans. Deze Murga moest de vaste begeleidingsgroep worden van de kleine reuzen Tiske en Nieke. Uiteindelijk is dit project niet uit de startblokken geraakt, omdat de deelnemers toch te weinig binding hadden met de reuzen. "Dit was voor ons een belangrijke les", zo erkent Philippe, "je kunt wel nieuwe ideeën opwerpen, maar je moet altijd aansluiting zoeken bij wat leeft bij de bewoners. Zeker als burgerinitiatief moet je bottom-up blijven werken."

ERFGOED IN EEN NIEUW JASJE

OpgewekTienen laat zoveel mogelijk initiatieven van onderuit groeien en profileert zich als een onafhankelijke beweging. Maar ze werkt ook geregeld constructief samen met het stadsbestuur. Om de bewoners opnieuw fier op hun stad te maken, riepen opgewekTienen en het stadsbestuur met de

De Kweikersparade met de draak Oswaldus op de achtergrond.

Kweikersdag een heuse feestdag in het leven. Ze kozen voor 10 oktober, niet toevallig de 'tien'-de dag van de 'tien'-de maand. OpgewekTienen en het stadsbestuur zetten dan telkens een andere wijk in de kijker. In 2015 was het een speciale feestdag, want dat jaar vierde Tienen ook duizend jaar stadsrechten. Daarom organiseerden opgewekTienen, de dienst Toerisme en Erfgoed en tientallen lokale organisaties een 'Kweikersparade' die 10.000 toeschouwers trok. Met deze parade wilden de initiatiefnemers een oude traditie laten herleven in Tienen, want al in de 16e eeuw werden op regelmatige tijdstippen stoeten georganiseerd. Op de nieuwe parade konden de gerestaureerde reuzen natuurlijk niet ontbreken, maar het publiek maakte ook kennis met een nieuwe Tiense reus: een draak met de naam Oswaldus. Die nam het in een symbolisch gevecht op tegen Thuinas, de beschermer van de stad. Daarnaast waren er in de parade tientallen taferelen te zien die de geschiedenis en de identiteit van de stad en haar dorpen toonden.

De parade toont aan hoe opgewekTienen met erfgoed omgaat. "We zijn vertrokken van een historisch gegeven, maar hebben er een hedendaagse draai aan gegeven", zo vertelt Philippe. "De bedoeling is om elke vijf jaar de Kweikersparade te herhalen,

telkens vanuit een ander uitgangspunt maar met de strijd tussen Thuinas en de draak als weerkerend element. Zo willen we iets opbouwen waar de Tienenaars naartoe kunnen leven en dat de identiteit van de stad en haar bewoners versterkt. Het zou bijzonder sterk zijn als steeds meer buurten, dorpen en verenigingen samen taferelen in elkaar timmeren en in de stoet uitbeelden. De weg naar het toonmoment is even belangrijk als de stoet. We geloven in 'ankermomenten' waar groepen en verenigingen naartoe kunnen werken. Vandaar dat we gekozen hebben voor 10/10 als vast moment. Dit werkt verbindend en versterkt de samenwerking. Het verhoogt ook de herkenbaarheid en zorgt ervoor dat beetje bij beetje de dynamiek kan groeien. Het gaat voor ons om een langetermijnperspectief en niet om een eenmalig evenement."

DE TIP VAN PHILIPPE

"Geef ruimte aan het proces. Verwacht niet steeds onmiddellijk resultaat. Werk als burgerinitiatief daarom zoveel mogelijk bottom-up. Natuurlijk kan je nieuwe thema's en ideeën naar voren schuiven, maar luister altijd naar de groep. Dit geldt ook als je met erfgoed aan de slag gaat: laat initiatieven groeien en wees bereid om je eigen ideeën bij te stellen en te verbreden."

CONTACT

www.opgewektienen.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

14. STRAATHISTORIES. BEWONERS EN ERFGOEDCEL BRENGEN LEUVENSE BUURTEN IN WOORD EN BEELD

De vraag: “Hoe goed ken jij je eigen buurt?” loopt als een rode draad doorheen ‘Straathistories, Leuvense buurten in woord en beeld’. Buurtbewoners nemen het initiatief om aan de slag te gaan met de geschiedenis van hun buurt. De groep tekent de geschiedenis en de evolutie op en giet de resultaten vervolgens in een publicatie. Tijdens dit proces duiken ze het archief in, spreken ze met voormalige buurtbewoners en bestuderen oude foto's en stadsplannen. Erfgoedcel Leuven zorgt voor de nodige ondersteuning.

MOET ER EEN AANLEIDING ZIJN?

De publicatie V*aartkom Weerspiegeld* was de eerste in de reeks en kreeg ondersteuning van de dienst Welzijn en de erfgoedcel van de stad Leuven. Lange tijd was de Vaartkom een oude, desolate industriesite. Sinds 2007 is de Vaartkom stadsvernieuwingsgebied en transformeert ze tot volwaardige stadswijk. In het kader van deze vernieuwingsoperatie lanceerde de stad in 2008 een oproep aan de bewoners om het verleden van de vroegere industriële site in kaart te brengen. Dit vormde het begin van ‘Straathistories’. Daarna volgden nog zes andere Leuvense buurten.

Erfgoedcel Leuven ontwikkelde de format rond ‘Straathistories’: een online handleiding en een logo dat de buurtbewoners voor hun project kunnen gebruiken. Ook biedt de erfgoedcel ondersteuning: dit gaat van het helpen bij de voorbereidingen, advies verlenen, hulp bieden bij bronnenonderzoek tot en met inhoudelijke en financiële steun. Tiny T’Seyen, coördinator communicatie bij de erfgoedcel, vertelt: “Het is en blijft telkens een project voor en door de buurt. Dat moet je voor ogen blijven houden. Wel merken we dat de begeleiding door de erfgoedcel de bewoners extra motiveert.” Een belangrijke sleutel tot het succes van Straathistories is dat de bewoners naar een concreet eindresultaat toewerken: een boek over de eigen buurt. Deze boeken worden in de buurt, in de bibliotheek en bij Toerisme Leuven verkocht. De prijs wordt in samenspraak met de buurtbewoners bepaald en meestal is er een lanceringsmoment in de buurt aan gekoppeld. Tiny T’Seyen: “Het is voor de buurtbewoners fijn om samen rond het eigen erfgoed aan de slag te gaan. Het eindproduct beschouwen ze als hun ‘eigen’ bijdrage aan de Leuvense reeks Straathistories.”

BEWONERS AAN HET WOORD

Buurtwerking Groot Redingenhof vierde in 2012 haar dertigste verjaardag en maakte van die feestelijke gelegenheid gebruik om drie decennia buurtwerking te bundelen. Enkele buurtbewoners verdiepten zich via archieven- en literatuuronderzoek in die buurtgeschiedenis, die maar liefst teruggaat tot in de 8e eeuw. Buurtbewoner-vrijwilliger Paul Vranckx hielp mee aan de publicatie van het boek 'Groot Redingenhof'. Paul: "De voorbereidingen duurden ongeveer een jaar. Iemand maakte een overzicht van de geschiedenis van de buurt, iemand anders zorgde voor foto's, lay-out en ik zorgde voor de meeste teksten. Het werd snel duidelijk dat we enkel zouden slagen als we ons hielden aan een taakverdeling, met iemand die het project coördineert. Het mooie is dat je de buurt met een andere blik bekijkt doordat je zowel met de oudere geschiedenis als met de verhalen van buren aan de slag gaat. En dat is een verrijking. Tiny T'Seyen en Rebecca Gysen van de erfgoedcel legden het idee van 'Straathistories' uit en daarna werd er nagedacht over de inhoud: hoe, wat, hoeveel … Het was voor mij een leerrijk en intensief proces waarvan ik blij ben dat ik het heb meegemaakt. Vandaag zou ik het niet veel anders aanpakken, maar dankzij de ervaring zou het nu wel iets sneller gaan. Zonder de medewerking van Erfgoedcel Leuven hadden we nooit de eindmeet gehaald."

"Het mooie is dat je de buurt met een andere blik bekijkt doordat je zowel met de oudere geschiedenis als met de verhalen van buren aan de slag gaat.

In 2014 kwam de wijk 'Nieuw Kwartier' naar buiten met een publicatie. Kolet Janssen was een van de vijf buurtbewoners die meewerkten: "Een jaar lang hebben we gewerkt aan het boekje. Straat per straat hebben we alles opgezocht. Het moest ook echt toen gebeuren, want over enkele jaren zijn sommige mensen er gewoon niet meer. De oudste bewoonster is 100 jaar en had enorm veel te vertellen. Er waren vroeger veel kotmadammen, cafés en buurtwinkels. Voor alles kon je in de wijk terecht. Ik mis de groentewinkel aan de overkant nog steeds. Vandaag is het Nieuw Kwartier een rustige woonwijk waarvan veel straatnamen verwijzen naar mensen die vaak een artistieke band met Leuven

Buurtbewoners van de wijk 'Nieuw Kwartier' en de schepen van Cultuur presenteren een nieuwe bijdrage in 'Straathistories'.

hebben zoals Hendrik Conscience, Gérard Vander Linden, Emile Van Arenbergh, Constantin Meunier en Emile Mathieu."

DE TIP VAN TINY

"Het is en blijft een project voor en door de buurt zelf en dat moet je voor ogen blijven houden. Als erfgoedcel ondersteunen we graag, maar de kracht zit in de buurt(bewoners) zelf. Er moet gedragenheid en engagement zijn binnen de groep buurtbewoners om kans te hebben op slagen."

CONTACT

www.erfgoedcelleuven.be/nl/straten--buurten-1

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

15. GRENZELOOS TILBURG. BELGISCHE OORLOGSVLUCHTELINGEN TIJDENS WERELDOORLOG I

De herdenking van de WOI ging ook in Nederland niet onopgemerkt voorbij. Zo werkte het Regionaal Archief Tilburg in 2014 een project uit: 'Grenzeloos Tilburg: vluchtelingen uit België in Tilburg (1914-1918)'. Om de registratiefiches van deze vluchtelingen te ontsluiten, zocht het archief naar vrijwilligers. Wat volgde was een uniek registratieproject, met digitale vrijwilligers en een grensoverschrijdende samenwerking met Erfgoed Noorderkempen en het Stadsarchief Turnhout.

BELGEN OP DE VLUCHT VOOR WERELDOORLOG I

Bij het uitbreken van WOI vluchtten heel wat Belgen naar Nederland, dat toen neutraal was. In de Nederlandse grensstad Tilburg strandden ongeveer 15.000 Belgen. Ze kwamen te voet, met paard en kar, een enkeling kwam per auto. Maar het grootste deel onder hen bereikte Tilburg per trein. Voor al deze vluchtelingen werd onderdak en voedsel geregeld. Om dit zo vlot mogelijk te laten verlopen, werd elke vluchteling geregistreerd.

Vandaag bewaart het Regionaal Archief Tilburg deze registratiekaarten. Het gaat om ongeveer 8.000 stuks, met daarop de naam, geboorteplaats en -datum, het beroep, de datum van aankomst in Tilburg ... Deze kaarten waren al gedigitaliseerd, maar nog niet ontsloten. De bedoeling van 'Grenzeloos Tilburg' was om deze gegevens in een databank te centraliseren om zo te kunnen nagaan wie van 1914 tot 1918 als vluchteling in Tilburg verbleef. De databank met gegevens van oorlogsvluchtelingen was slechts de eerste stap van dit project. In 2014 volgden een tentoonstelling, een boek en een fietstocht van Tilburg naar Turnhout. Ook het project op zich was grenzeloos, want het steunde op een samenwerking tussen Tilburgse erfgoedpartners en het Stadsarchief Turnhout en Erfgoed Noorderkempen, de erfgoedcel die elf gemeenten in het noorden van de provincie Antwerpen onder haar hoede heeft.

VACATURE: VRIJWILLIGER GEZOCHT!

Om de fiches van Belgische vluchtelingen te ontsluiten, zochten de projectpartners naar vrijwilligers. De bedoeling was dat deze vrijwilligers van thuis uit de fiches inbrachten in een databank. Op de oproep kwam er meteen reactie. Stijn Marinus, coördinator bij Erfgoed Noorderkempen, schrijft dit

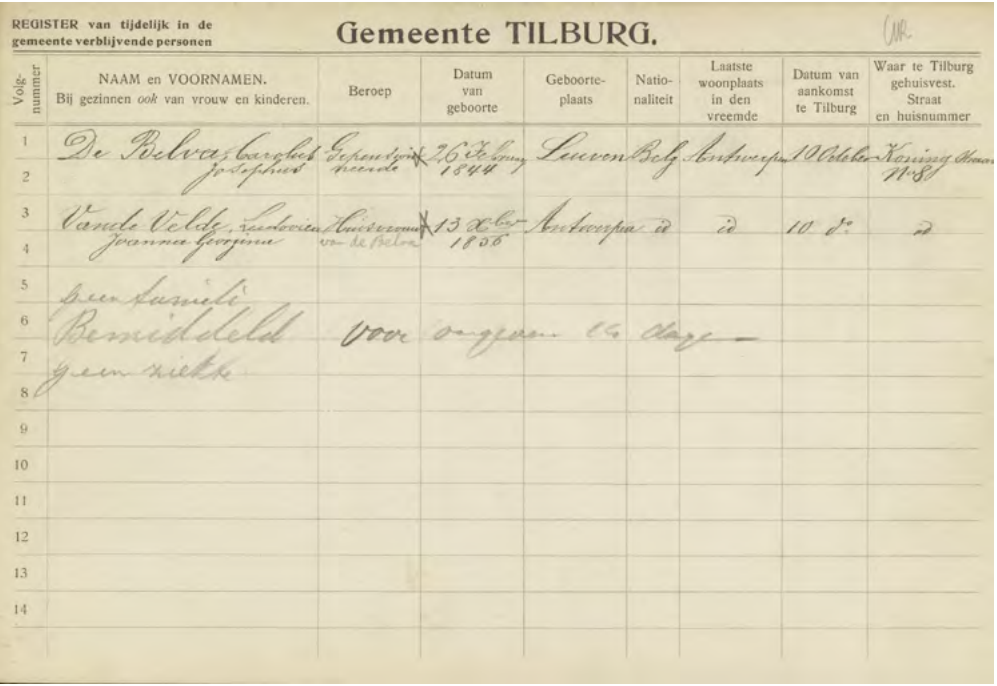

REGISTER van tijdelijk in de gemeente verblijvende personen

Gemeente TILBURG.

Volgnummer	NAAM en VOORNAMEN. Bij gezinnen *ook* van vrouw en kinderen.	Beroep	Datum van geboorte	Geboorteplaats	Nationaliteit	Laatste woonplaats in den vreemde	Datum van aankomst te Tilburg	Waar te Tilburg gehuisvest. Straat en huisnummer
1	De Belva, Carolus Josephus	Gepensioneerde	26 Februari 1844	Leuven	Belg	Antwerpen	10 Oktober	Koningstraat N 8
2								
3	Van de Velde, Ludovicus Joanna Georgina	Huisvrouw van de Belva	13 Oktober 1856	Antwerpen	id	id	10 d°	id
4								
5	Een familie							
6	Bemiddeld	Voor vergoeding 14 dagen —						
7	geen ziekte							
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								

Het Regionaal Archief Tilburg bewaart zo'n 8.000 registratiekaarten van Belgische vluchtelingen uit de WOI.

succes toe aan de vrijwilligersvacature die hiervoor opgemaakt werd: "Net als bij een klassieke vacature somden we een aantal taken op die van de vrijwilligers verwacht werden. Dankzij deze heldere communicatie en de ruime verspreiding van de oproep kregen we een grote respons, en dit van diverse leeftijdscategorieën. Sommige vrijwilligers woonden zelfs in West-Vlaanderen, maar hadden familieleden in de regio Turnhout die tijdens WOI naar Nederland gevlucht waren. Daardoor waren deze mensen sterk betrokken bij het project."

Het Regionaal Archief Tilburg voorzag in een online toepassing, waarin foto's van de gedigitaliseerde fiches haarscherp werden weergegeven. Naast de foto stonden de basisvelden klaar om de gegevens over te typen. Vrijwilligers hoefden daarom enkel over een eigen computer met internetaansluiting te beschikken om te kunnen meehelpen.

> *Net als bij een klassieke vacature, somden we een aantal taken op die van de vrijwilligers verwacht werden. Dankzij deze heldere communicatie en de ruime verspreiding van de oproep kregen we een grote respons, en dit van diverse leeftijdscategorieën.*

Erfgoed Noorderkempen zorgde voor opleidingen van een dag om de vrijwilligers te leren werken met de online toepassing en maakte ook de afspraken voor het verdere verloop. Daarnaast kregen de vrijwilligers die er nood aan hadden extra begeleiding bij het werken met de toepassing.

Stijn Marinus vertelt dat de vrijwilligers meer deden dan enkel gegevens overtypen: “De vrijwilligers kwamen op geregelde tijdstippen samen voor opleidingen. Ze lanceerden ook een ‘yammer-community’ - dit is een online systeem, waarbij je in een besloten groep met elkaar kunt communiceren. Met de vrijwilligers werd af en toe afgesproken om een daguitstap te doen, bijvoorbeeld naar het Stadsarchief van Tilburg. Er werd ook een fietstocht georganiseerd tussen Turnhout en Tilburg. Zo konden de vrijwilligers ervaringen met elkaar delen, wat erg bevorderlijk was voor de betrokkenheid en de teamspirit. Het was in dat opzicht wel jammer dat deze projectgroep niet meer aangesproken werd voor een ander project eens het ‘Grenzeloos Tilburg 1914-1918’-project voltooid was.”

DE TIP VAN STIJN

“Stel een gerichte vrijwilligersvacature op en verspreid die ruim. Wanneer een taak concreet omschreven is en het werk grotendeels van thuis uit kan gebeuren, zijn mensen sneller geneigd om mee te werken.”

CONTACT

www.erfgoednoorderkempen.be

▸ TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL

16. WERELDOORLOG I IN TORHOUT. EEN DIGITALE TIJDLIJN

In 2013 werd een samenwerking opgezet tussen de Geschied- en Heemkundige Kring Het Houtland en de stad Torhout. De Heemkundige Kring werkte aan een uitgebreid informatiebestand rond 1914-1918 en ging op zoek naar een hedendaagse ontsluitingsvorm. De kring koos voor een digitale tijdlijn waarop alle info rond WOI werd gebundeld.

GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING HET HOUTLAND-TORHOUT

WOI is altijd al een belangrijk thema geweest voor de Geschied- en Heemkundige Kring Het Houtland. Met het oog op de grootschalige herdenkingen in 2014-2018 klopten heel wat lokale organisaties aan bij de heemkring voor informatie en advies. De uitdagingen waar deze kring voor stond, waren duidelijk: Waar vind je informatie?, Hoe maak je de informatie overzichtelijk voor het publiek?, en tot slot: Hoe ga je om met het complexe verhaal van WOI in Torhout?

Helaas waren er niet genoeg vrijwilligers binnen de heemkundige kring om alle projecten inhoudelijk bij te staan. Hoe kon de informatie die verzameld was dan zo breed mogelijk gedeeld worden? De kring besloot om alle informatie te bundelen en online te delen via een tijdlijn. Daarop kunnen bezoekers bijna dag per dag raadplegen wat er gebeurde in Torhout tijdens WOI.

EXCEL DOES IT WELL

Hoe ging dit precies in zijn werk? Eerst blies de heemkring de bestaande werkgroep 'Wereldoorlogen' nieuw leven in. Sinds 2013 werkte deze groep aan een Excelbestand, waarin telkens een gebeurtenis werd gekoppeld aan een bron en een tijdsbepaling. De vrijwilligers van deze werkgroep kozen zelf de bronnen en gaven een samenvatting van wat ze aantroffen in deze bronnen. Omdat de gebeurtenissen in Torhout kaderden in een ruimer geheel, werd beslist om drie verschillende geografische gebieden op te nemen: Europa, België en Torhout.

Tijdens de vergaderingen bekeek de werkgroep welke bronnen ontbraken in het Excelbestand en werd er nagedacht wat voor het publiek interessant zou kunnen zijn. Uit het Excelbestand koos de groep vervolgens de gebeurtenissen die een plaats kregen op de digitale tijdlijn. Er werd voor elk evenement een tekstje geschreven en een beeld gezocht. De stad Torhout

De tijdlijn blijkt een hedendaagse manier om het verhaal over WOI in Torhout bij het grote publiek bekend te maken.

ondersteunde het project en financierde de software voor de online tijdlijn. Het resultaat kan je bekijken via www.torhout.be/wo1. De tijdlijn wordt dankzij opmerkingen van bezoekers nog steeds verder aangevuld.

Ondanks de omvang van dit project, bleef de vergadertijd voor de vrijwilligers beperkt. Het werk werd verdeeld, de vrijwilligers mochten zelf aangeven welke bijdrage ze wilden leveren. Bovendien konden ze veel van thuis uit werken.

> *Ondanks de omvang van dit project, bleef de vergadertijd voor de vrijwilligers beperkt.*

EEN ONAFGEWERKT VERHAAL

De Geschied- en Heemkundige Kring Het Houtland is tevreden over het eindresultaat. De tijdlijn blijkt een hedendaagse manier om het verhaal over WOI in Torhout bij het grote publiek bekend te maken. Bovendien is het een dynamisch instrument, want je kunt snel informatie toevoegen of aanpassen. Toch beseft de heemkring dat je het verhaal van WOI in Torhout niet enkel kunt beschrijven aan de hand van louter feiten. Een nieuw boek waarin de verhalen uit deze periode worden gebundeld, zou volgens de kring zeker een meerwaarde zijn.

DE TIP VAN DE WERKGROEP

"Geef de bezoekers van je website de kans om zelf informatie en vragen door te geven. Zo ontstaat er een representatief beeld van wat er leeft bij het publiek. Bovendien kan het bezoekers nauw betrekken bij het project."

CONTACT

www.heemkundetorhout.be/tijdslijn

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

17. “JE MAG HET SOCIALE ASPECT NOOIT VERGETEN.” DIGITAAL VRIJWILLIGERSWERK IN HET STADSARCHIEF AALST

“Vraag niet wat het Stadsarchief voor u kan doen, maar wat u voor het Stadsarchief kan doen!” Met deze knipoog naar de gekende slogan van John F. Kennedy lanceerde het stadsarchief van Aalst in 2007 het project ‘Invoer akten burgerlijke stand’. Het doel? Het invoeren en ontsluiten van alle geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten tussen 1796 en 1910 in Aalst. Een stevige klus, maar dankzij de jarenlange inspanningen van een gedreven vrijwilligersploeg lijkt het einde nu in zicht.

BELANGRIJKE BRON

Het stadsarchief ligt waar Aalst ontstond, aan de arm van de nu gedempte Oude Dender. Hier wordt het oud, modern en hedendaags gemeentearchief en kerkelijk archief van Groot-Aalst bewaard. Een belangrijk en vaak geraadpleegd bestand zijn de aktes van de burgerlijke stand. Zij vormen een dankbare bron voor wie op zoek is naar namen, beroepen, gezinssamenstelling, adresgegevens ... van al wie in Aalst en omgeving woonde.

Door de jaren heen hebben talloze heemkundigen, genealogen en studenten de aktes doorgenomen. Om die bron beter te ontsluiten, koos het stadsarchief in 2007 ervoor om alle aktes te digitaliseren en online raadpleegbaar te maken. Hiervoor lanceerde het archief een oproep naar vrijwilligers. En met succes: sindsdien zet een ploeg van zo’n dertig geëngageerde vrijwilligers zijn schouders onder dit omvangrijke project.

We vragen aan stadsarchivarissen Michel Igual en Jeroen Meert wat het vrijwilligerswerk concreet inhoudt: “Het begint natuurlijk allemaal bij de akten zelf. De vrijwilligers krijgen eerst een scan van deze akten. Vervolgens beschrijven zij hun akte in een digitaal register aan de hand van een aantal basisvelden, zoals naam, geboorte- of sterfdatum. Eenmaal de vrijwilliger de gegevens heeft ingevoerd, dan worden die opgeslagen en verschijnen die op de website ‘made in Aalst’. Als gebruiker kan je daar zoeken op de ingevoerde velden en krijg je ook de scan van de akte te zien.”

EEN STABIELE PLOEG

Het stadsarchief is momenteel niet actief op zoek naar nieuwe vrijwilligers. Dit hoeft ook niet, want binnen de ploeg is er zeer

Vrijwilligers Tony en Dirk aan het werk in het stadsarchief.

weinig verloop. Maar er speelt nog een andere overweging: “Er zijn slechts drie computers waarop vrijwilligers op hetzelfde moment kunnen werken. Een toeloop van nieuwe vrijwilligers zouden we niet aankunnen, we zouden ze simpelweg niet kunnen plaatsen”, lacht Michel. Dit is een praktische, maar natuurlijk wel een belangrijke afweging. Per slot van rekening heeft elke vrijwilliger recht op een goede omkadering en degelijk materiaal om mee te werken.

Tijdens het bezoek aan het stadsarchief vragen we aan twee vrijwilligers wat hen motiveert om zich zo lang te blijven engageren. Dirk is er al bij sinds het begin. Sinds 2008 komt hij vrijwel elke maandagochtend naar het archief. Voor hem is de reden duidelijk: “Ik ben al lange tijd geïnteresseerd geweest in genealogie en dit boeit me ook enorm in dit project. Ik kom heel wat te weten over de Aalsterse bevolking van vroeger.” Een

andere vaste waarde is Tony. Liefst elke maandagnamiddag, woensdag- en donderdagochtend tekent hij present. Voor hem speelt een heel andere motivatie: “Ik heb een ziekte gehad. Voor mij was het belangrijk om bezig te blijven en niet afgestompt te geraken. Ik had voordien niet echt interesse voor erfgoed. Voor mij is het vooral belangrijk om geregeld buiten te komen en met de computer bezig te zijn.”

In principe kunnen de vrijwilligers thuis, van achter hun computer dus, de aktes beschrijven. In elk handboek over vrijwilligerswerk kan je lezen dat zo’n flexibel engagement helpt om nieuwe en zeker jongere vrijwilligers te zoeken en te houden. Maar in dit project zijn er nauwelijks vrijwilligers die van thuis uit werken. Heeft dit misschien te maken met de leeftijd van deze vrijwilligers, die vrijwel allemaal gepensioneerd zijn? “Dat kan”, antwoorden Michel en Jeroen, “je mag het sociale aspect nooit vergeten. De vrijwilligers hebben allemaal een vast moment waarop zij naar het archief afzakken. Meestal werken ze dan met z’n drieën een halve dag aan de computers. De meesten doen dit al sinds jaren. Zo ontstaan er natuurlijk hechte groepen.” Uit het gesprek blijkt dat sommige vrijwilligers echte vrienden zijn geworden, of ze kenden elkaar van vroeger en zijn elkaar opnieuw tegengekomen in dit project.

EIGEN PROFIEL

Anders dan bij de nieuwste crowdsourcingsystemen, zijn er in dit project weinig controlemechanismen ingebouwd op de gegevens die de vrijwilligers invullen. Het stadsarchief heeft ooit geprobeerd om de meer ervaren vrijwilligers de ingevoerde bestanden te laten controleren. “Maar dit was praktisch niet haalbaar”, vertellen Jeroen en Michel. “Omdat er gewoon zoveel bestanden zijn en we de bestaande vrijwilligers ook niet wilden overbelasten.” Soms geven bezoekers wel eens aan dat er een fout in de beschrijvingen is geslopen, maar uiteindelijk valt dit allemaal goed mee. Dat is het voordeel van deze vrijwilligersploeg: het gaat om een stabiel team dat al ervaring heeft in het lezen van ‘oud schrift’. En bovendien zijn de medewerkers van het stadsarchief er nog. Als er vragen zijn, kunnen de vrijwilligers hen altijd aanspreken. Nieuwe vrijwilligers krijgen bovendien extra begeleiding en een handleiding om hen goed op weg te zetten.

“Dit is een systeem dat we zelf hebben ontwikkeld”, zegt Michel. “Aanvankelijk hadden we met de Dienst Informatica van de Stad Aalst zelf een systeem uitgewerkt, nu werken we met Memorix Maior. Deze technologie dateert ook al van 2009 en de achterliggende werkwijze is misschien al wat achterhaald.” Het stadsarchief is ook actief in het project ‘VeleHanden’ en

> *Dit is fantastisch werk, dat we nooit zelf hadden kunnen doen. Bovendien zijn de aktes nu online raadpleegbaar. Zo bereiken we een veel groter publiek en kunnen de oorspronkelijke banden veilig in het depot worden bewaard.*

merkt dat de software daar veel geavanceerder is. En er is nog een ander verschil. Ook in het 'VeleHanden'-project kunnen vrijwilligers aktes registreren, maar het gaat blijkbaar toch om een ander soort van vrijwilligerswerk. Zo zijn er in het 'Vele Handen'-project meer jongeren, die ook veel meer van thuis uit werken. "Zo zie je maar dat elk project een eigen dynamiek kent en ook een ander profiel van vrijwilligers kan aantrekken", besluiten Jeroen en Michel.

Hoewel er nieuwere technische mogelijkheden bestaan, zijn beide stadsarchivarissen heel tevreden over het project 'Invoer akten burgerlijke stand'. Op dit moment zijn er al zo'n 1.280.000 akten ingevoerd. "Dit is fantastisch werk, dat we nooit zelf hadden kunnen doen. Bovendien zijn de aktes nu online raadpleegbaar. Zo bereiken we een veel groter publiek en kunnen de oorspronkelijke banden veilig in het depot worden bewaard."

DE TIP VAN JEROEN EN MICHEL

"Hou ook rekening met de praktische kant van het vrijwilligerswerk. Hoeveel bureaus en computers kan je vrijmaken voor je vrijwilligers? Als je nieuwe vrijwilligers geen plaats kunt geven, dan wacht je beter met het verspreiden van een nieuwe oproep."

CONTACT

www.madeinaalst.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

18. MET DE RUG TEGEN DE MUUR. TEKSTAFFICHES IN HET STADSARCHIEF GENT

Sinds 2013 loopt het project 'Met de rug tegen de muur: tekstaffiches WOI' in de Zwarte Doos in het stadsarchief van Gent. Dit project wil collecties tekstaffiches uit WOI lokaliseren, inventariseren, duurzaam bewaren en digitaal ontsluiten. Vanaf de start stond het uitbouwen van een vrijwilligersnetwerk centraal. De kracht van dit project is dat het een traditionele – zeg maar 'onsite' – vrijwilligerswerking combineert met een online vrijwilligerswerking.

OUD EN NIEUW, DAT WERKT

De online vrijwilligers helpen van thuis uit om de tekstaffiches te beschrijven. Dit gebeurt via het platform 'VeleHanden'. "Voorlopig staat de teller op honderd geregistreerde online vrijwilligers", zo vertelt Tim De Doncker van het Stadsarchief Gent. "Ongeveer de helft hiervan heeft minstens een tekstaffiche beschreven. We hopen het aantal in de toekomst nog te zien groeien."

Maar eerst moeten deze affiches nog worden gedigitaliseerd, met alle bijhorende taken: opmeten, schonen, vlakken, opnieuw inpakken … Dit gebeurt ter plaatse in het Stadsarchief Gent, eveneens door vrijwilligers. Deze 'onsite' vrijwilligers vormen een sterke en hechte ploeg: "Zij ondersteunen elkaar en delen elkaars knowhow. Ze scannen zelf de affiches in. We tonen hen eerst hoe ze moeten scannen. Daarna werken ze zo goed als zelfstandig. Dit betekent dat je hen vertrouwen en de nodige vrijheid moet geven. De vaste kern vrijwilligers leerde de nieuwkomers de kneepjes van het vak, zonder dat wij nog echt moesten tussenkomen. Maar uiteraard zijn wij beschikbaar bij vragen of problemen."

Vrijwilligers vinden gebeurt spontaan. "Onze eerste oproep lanceerden we in december 2013. Dit gebeurde tijdens de 'Dag van de Vrijwilliger'. Dit is niet toevallig, want de stad Gent

> *De vaste kern vrijwilligers leerde de nieuwkomers de kneepjes van het vak, zonder dat wij nog echt moesten tussenkomen. Maar uiteraard zijn wij beschikbaar bij vragen of problemen.*

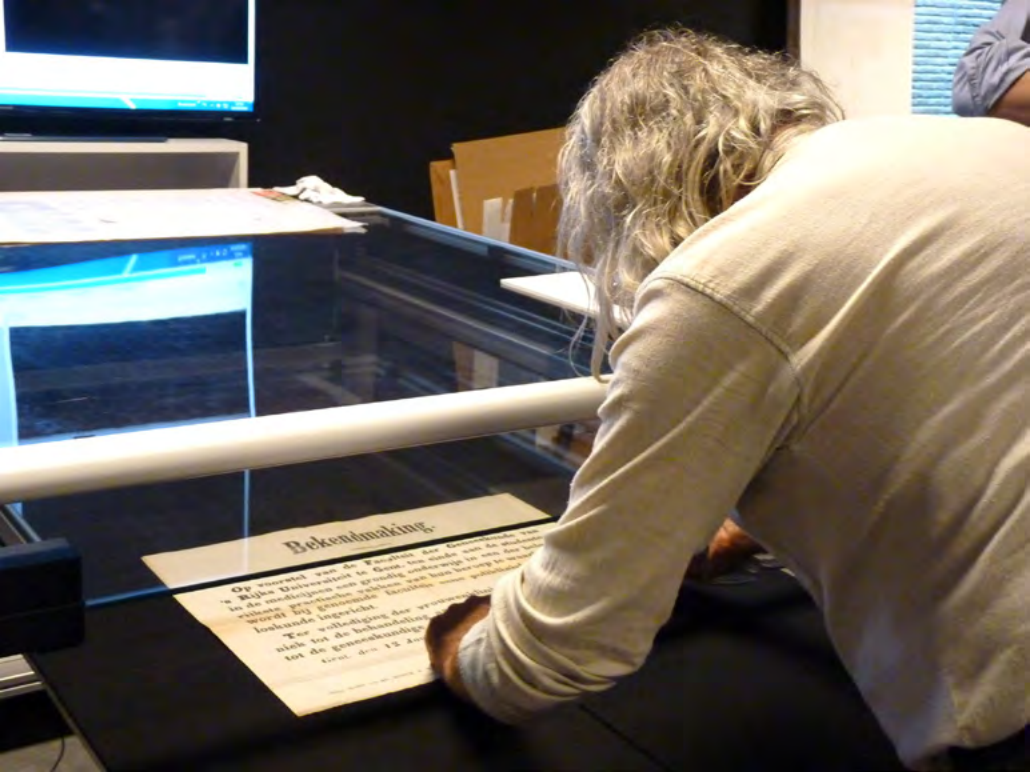

Frans Vanderhende (vrijwilliger Wortegem-Petegem) helpt bij het inscannen van de affiches.

grijpt deze dag telkens aan om geïnteresseerden te laten kennismaken met projecten en stadsdiensten die een beroep doen op vrijwilligers. Op de eerste oproep kwamen onmiddellijk een aantal kandidaat-vrijwilligers af. Uiteindelijk werden deze vrijwilligers de beste ambassadeurs van het project. “Omdat ze zo enthousiast waren, maakten ze andere mensen warm voor ons project en groeide de groep vrijwilligers gestaag aan.”

Voor het rekruteren van online vrijwilligers maakt het project vooral gebruik van het internet. Geregeld verschijnen er oproepen op de Facebookpagina van het project en in nieuwsbrieven van de verschillende projectpartners.

VAN HIER, DAAR EN OVERAL

Het gaat trouwens niet enkel om Gentse tekstaffiches, maar ook over collecties uit de rest van Vlaanderen. Daarom helpen soms ook vrijwilligers uit andere regio's de tekstaffiches digitaliseren. Zo kwamen vrijwilligers uit Wetteren naar het Stadsarchief Gent om mee de Wetterse affiches te scannen. Vrijwilligers van het In Flanders Fields Museum hielpen dan weer met de tekstaffiches van dit museum.

Het is duidelijk: dit project is enkel mogelijk dankzij de inzet van de vrijwilligers. De vrijwilligers beschikken ook over veel kennis over deze affiches. "Dat is best wel indrukwekkend. Vaak discussiëren ze ook onderling over zaken die ze bijleren terwijl ze aan het werk zijn. Bij de opbouw van tentoonstellingen en het schrijven van inhoudelijke teksten maken wij graag gebruik van hun kennis."

EN WAT BRENGT DE TOEKOMST?

Tim De Doncker: "De herdenking van WOI was voor veel vrijwilligers de aanleiding om effectief de stap naar het stadsarchief en het tekstafficheproject te zetten, dat is zeker. Wij hopen uiteraard dat de liefde voor het erfgoed hen hier zal houden. Ze zijn erg geboeid, en dankzij dit project is hun interesse en kennis alleen maar gegroeid. Er zijn tal van andere interessante collecties en thema's waarbij ook vrijwilligers hun steentje kunnen bijdragen en er is voor elk wat wils. Het zal dus niet afgelopen zijn, al zullen er waarschijnlijk vrijwilligers weggaan en nieuwe bijkomen. Dat is echter inherent aan vrijwilligerswerking."

DE TIP VAN TIM

"Werk samen. Luister naar de mensen en zoek samen naar oplossingen. Waardeer hun inzet en betrek hen. Niets vernieuwends, ik weet het, maar het is echt de basis van de vrijwilligerswerking."

CONTACT

www.facebook.com/WOI-Met-de-rug-tegen-de-muur-752460254806593

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

Hoofdstuk 3: Visie, passie en plezier. Basisingrediënten voor een geslaagd vrijwilligersbeleid

19. “SOMS MOET JE IN HET LEVEN JE STOUTE SCHOENEN AANTREKKEN.” VERNIEUWING IN HET KAARSENMUSEUM IN BAARLE-HERTOG

In Baarle-Hertog, de Belgische enclavegemeente juist over de Nederlandse grens, bevindt zich het Kaarsenmuseum. Dit museum, dat haast volledig draait op vrijwilligers, is gewijd aan het levenswerk van Frits Spies (1931-1997). De voorbije jaren heeft dit museum een nieuwe dynamiek gekregen, met de steun van Erfgoed Noorderkempen. We gingen op bezoek bij Jan van Strijp, voorzitter van het Kaarsenmuseum. Cor Van Istendael, coördinator van Erfgoed Noorderkempen, ging mee.

MONUMENTALE KAARSEN

Frits Spies, geboren in Leeuwarden, was een devoot kunstenaar die zich deed opmerken door zijn monumentale, gebeeldhouwde religieuze kaarsen. Uit de vaardige handen van deze diepgelovige kunstenaar kwamen jaar na jaar schitterende kunstkaarsen tevoorschijn. Stuk voor stuk creaties die bij heel wat mensen bewondering wekten. Met pure bijenwas ging deze man aan de slag, met vaardige hand en een ongelooflijk engelengeduld. Dit resulteerde soms in kaarsen van meer dan twee meter hoog. In 1996 kocht een mecenas uit Baarle-Nassau/Hertog de kaarsencollectie op om die in een museum onder te brengen. Frits Spies verhuisde mee naar de enclavegemeente, maar overleed kort daarna.

NOOD AAN VERANDERING

De familie van de mecenas is nog altijd eigenaar van de collectie. Het museum wordt haast volledig beheerd door vrijwilligers, bijgestaan door enkele PWA’ers vanuit de gemeente. In de beginjaren deed het Kaarsenmuseum het zeer goed. Het kreeg veel publiciteit en bezoekers. Nadien zakten de bezoekersaantallen. Een jaar of drie geleden voelden de voorzitter en de penningsmeester aan dat het genoeg was geweest, zonder goed te weten wat er dan moest gebeuren. Voorzitter Jan van Strijp getuigt: “Het moest anders, maar hoe? Wijzelf hadden geen kaas gegeten van museumkunde en wisten niet hoe een hedendaags museum in elkaar zit. We waren dan ook heel blij met de komst van Erfgoed Noorderkempen, waar we konden aankloppen voor begeleiding en ondersteuning.”

De voorzitter en de penningmeester waren weliswaar overtuigd van de noodzaak van verandering, maar de rest van de raad

Jan van Strijp bij enkele monumentale kaarsen, die achter glas en gekoeld worden bewaard.

van bestuur moest nog volgen. Het bestuur organiseerde toen enkele brainstormsessies met Erfgoed Noorderkempen. Welke pijnpunten ervoeren de bestuursleden zelf en welke oplossingen zagen zij? “Deze sessies vormden een belangrijk kantelpunt”, aldus Cor Van Istendael. “Toen pas kregen we het fiat om hervormingen door te voeren.”

Samen met de erfgoedcel schreef de voorzitter daarop een masterplan uit om het museum in een nieuwe richting te duwen. Dit plan formuleerde een nieuwe visie, beschreef de

doelstellingen die het museum wilde bereiken en welke stappen hiervoor nodig waren. Al snel was duidelijk dat het museum extra vrijwilligers nodig had om al zijn ambities te realiseren.

OP ZOEK NAAR VRIJWILLIGERS

In hun zoektocht naar nieuwe vrijwilligers vertrokken het bestuur en de erfgoedcel van wat het Kaarsenmuseum nodig had en welke projecten zij wilden realiseren. Vervolgens schreven zij functieprofielen uit. Zo hadden zij vrijwilligers nodig voor het digitaliseren en inventariseren van de collectie, het onthaal, het ontwerp van een nieuw logo en het geven van rondleidingen. Hun oproep communiceerden zij breed, via de websites van onder meer vrijwilligerswerk.be, de erfgoedcel en de website van FARO.

De reacties bleven niet uit. Juist omdat het museum zoveel verschillende profielen zocht en verschillende taken aanbood, dienden zich heel uiteenlopende kandidaten aan. Ook heel wat jongeren reageerden. “We zochten vrijwilligers voor zeer concrete projecten. Bovendien waren er sommige zaken die de vrijwilligers van thuis uit konden doen. Deze flexibiliteit sprak heel wat jongeren aan”, zo geeft Cor mee. Een van de vrijwilligers was bijvoorbeeld een marketingstudente. Zij maakte de huisstijl en het logo. Dit kon zij perfect van thuis uit doen. Voor haar was het dan weer een manier om haar eigen portfolio te versterken.

“We merken dit toch wel bij veel van de jongeren die zich aandienen. Voor hen is vrijwilligerswerk vaak een springplank naar een betaalde job.”

VAN HAAR NOCH PLUIM

Ook in het bestuur is er vernieuwing gekomen. Het Kaarsenmuseum hanteerde daarvoor een eigen, aparte aanpak. Aangezien lidmaatschap van een raad van bestuur een grote verantwoordelijkheid inhoudt, heeft de voorzitter vooral zelf mensen persoonlijk aangesproken. En hij keek daarbij verder dan zijn eigen netwerk. “Onze nieuwe penningmeester bijvoorbeeld kende ik van haar noch pluim. Ik had hem voor het eerst gezien op een vergadering in het cultureel centrum in het dorp. Die man stelde toen zo’n goede vragen, dat ik nadien op hem ben afgestapt en hem vroeg of hij lid van de raad van bestuur wilde worden. Uiteindelijk heeft hij toegehapt. Zo zie je maar, soms moet je in het leven je stoute schoenen aantrekken.”

> *“Voor veel jongeren die zich aandienen als vrijwilliger is vrijwilligerswerk een springplank naar een betaalde job.*

HET RESULTAAT?

Het belangrijkste is dat de vernieuwing resultaten heeft opgeleverd. Op twee jaar tijd hebben de vrijwilligers de collectie gedigitaliseerd en zijn interviews afgenomen van mensen die Frits Spies nog hebben gekend. Het onthaal is versterkt, er is een promotiefilm gemaakt, de opstelling is veranderd en de museumshop uitgebreid. Het gevolg is dat de bezoekerscijfers opnieuw in de lift zitten. En het museum kijkt ook vooruit. Er loopt nu zelfs een experiment waarbij delen van de kaarsen worden ingescand en worden uitgeprint in 3D. Deze prints wil het museum vervolgens verkopen in de museumshop.

Dit alles was niet mogelijk geweest zonder de vrijwilligers. Maar eenvoudig was het niet, zo benadrukt de voorzitter nog. Zware conflicten zijn er nooit geweest, maar hij moest vaak bemiddelen tussen de wensen van de nieuwe vrijwilligers en de bestuursleden die al jarenlang actief waren. “Ik hou wel van een uitdaging”, besluit de voorzitter. “Ik wilde niet dat het museum de deuren moest sluiten. Dit heeft mij in de loop van de voorbije jaren gedreven. Ik heb mezelf ook voorgenomen: van zodra de hele vernieuwing is voltooid en het museum helemaal op de sporen zit, dan is het voor mij mooi geweest. Dan wil ik de fakkel doorgeven aan de volgende generatie.”

DE TIP VAN JAN

“Zonder vrijwilligers lukt het niet, maar vraag ook om advies en begeleiding van externen, zeker als je je volledige werking ingrijpend wil vernieuwen.”

CONTACT

www.kaarsenmuseum.nl

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

20. EEN NIEUW ELAN IN GROBBENDONK. DE ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP MERCURIUS

De Archeologische Werkgroep Mercurius wil het archeologische verleden uit Grobbendonk levend houden. Op slechts enkele jaren tijd heeft deze werkgroep een breed publiek laten kennismaken met archeologie. Alleen al om die reden verdient deze groep een plaats in deze brochure. Maar Mercurius is ook een interessant voorbeeld van hoe je een vrijwilligersinitiatief uit de grond stampt én vervolgens een vrijwilligerswerking uitbouwt volgens de regels van de kunst.

EEN ACTIEVE WERKING

Binnen de gemeente Grobbendonk bestonden er al langer plannen voor een archeologisch museum. In afwachting daarvan organiseerde de werkgroep Mercurius allerhande activiteiten om de Grobbendonkenaren warm te maken voor archeologie. De voorbije jaren heeft de groep zich verschillende keren gemanifesteerd, met een reeks van tentoonstellingen, toondagen en rondleidingen. Al deze activiteiten organiseert Mercurius met weinig middelen, maar met des te meer goesting, samen met organisaties in de buurt en natuurlijk dankzij de hulp van vele vrijwilligers.

DREAMTEAM

De initiatiefneemster van de werkgroep is Ellen Van de Velde, archeologe van opleiding. Toen ze in 2012 in Grobbendonk kwam wonen, nam ze na een gesprek met de dienst Cultuur van de gemeente de beslissing om een werkgroep archeologie op te richten. Geleidelijk aan ging de bal aan het rollen. Samen met Erfgoedcel Kempens Karakter en de provincie Antwerpen lanceerde Ellen een oproep om mensen bij elkaar te brengen. Op deze oproep reageerden zes vrijwilligers, waaruit een kerngroep van drie personen werd gepuurd. Het was een bewuste keuze om de kerngroep beperkt te houden. Ellen: “Vaak bestaan archeologische verenigingen uit te veel mensen. De ervaring leert dat dit niet werkt op langere termijn, dus dat wilden we vermijden. Het is makkelijker om knopen door te hakken in een kleiner groepje.”

De twee overige leden van de kernploeg delen met Ellen hun liefde voor archeologie en de streek. Fons Suys vertelt: “Ik ben al mijn hele leven geïnteresseerd in geschiedenis en heb er heel veel over gelezen. Nu ik gepensioneerd ben, vind ik het belangrijk om iets terug te doen voor de gemeenschap en me

nuttig te voelen. Ik geniet ervan om iets te geven aan de mensen hier, maar vooral: om het samen te doen. Het wij-gevoel is zeer belangrijk. Zo voel ik mij heel verbonden met de streek, maar draag ik mijn kennis ook actief uit naar iedereen die interesse heeft in archeologie of er meer over wil leren". Dezelfde gedrevenheid merken we bij het derde kernlid. Greet Willems vertelt: "Ik ben hier geboren en getogen. Iedere zondag gingen we eten bij onze grootouders om vervolgens een kijkje te gaan nemen bij de opgravingen. Iedereen leek in die tijd wel een beetje archeoloog. Dat fascineerde me toen al en heeft me nooit meer losgelaten."

ZORGZAME KOERS

Naast de kerngroep telt Mercurius nog vele vrijwilligers die zich engageren voor korte of lange termijn. Een van deze vrijwilligers is Greta: "Ik ben onderwijzeres van opleiding maar wilde eigenlijk altijd archeologie studeren. Toen mocht dat niet maar nu haal ik ruimschoots mijn schade in. Ik vind het een meerwaarde dat we samenwerken met de scholen en dat de kinderen van jongs af aan betrokken zijn bij de geschiedenis van onze streek. Bijdragen aan dat wonderlijke besef vind ik bijzonder boeiend."

Met allerhande publieksactiviteiten laat Werkgroep Mercurius het publiek kennismaken met archeologie.

> *Op die manier voel ik mij heel verbonden met de streek, maar draag ik mijn kennis ook actief uit naar iedereen die interesse heeft in archeologie of er meer over wil leren.*

Wie vrijwilliger wil worden, moet wel eerst op intakegesprek. Tijdens dat gesprek polst Fons naar de verwachtingen, de motivatie en de talenten van de kandidaat. Zo'n gesprek is misschien een drempel voor de kandidaten, maar blijkt toch belangrijk. Want zo kan Mercurius ervoor zorgen dat de juiste man/vrouw op de juiste plaats komt. Ook voor andere aspecten van zijn vrijwilligersbeleid vaart Mercurius een zorgzame koers. Zo heeft de kerngroep heel wat zaken op papier gezet. Er is bijvoorbeeld een handleiding en een draaiboek voor de vrijwilligers die permanentie houden bij een tentoonstelling. Er ligt ook een logboek waarin zij hun opmerkingen en ervaringen kunnen noteren. Deze documenten zijn trouwens niet statisch. De werkgroep vult ze voortdurend aan op basis van eigen ervaringen. "Het is voor de vrijwilligers heel belangrijk om een goed kader te creëren", zo vertelt Ellen. "Zo weten ze waar ze aan toe zijn en wat ze moeten doen."

DE TIP VAN ELLEN

"Benut de talenten van mensen, want iedereen is ergens goed in. Wij hebben een handige Harry in ons team die graag knutselt. De man is een enorme aanwinst, want is een onmisbare hulp bij het opbouwen van tentoonstellingen."

CONTACT

archeologiegrobbendonk@gmail.com

▸ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

21. TEN DIENSTE VAN DE GEMEENSCHAP. ’T OUDE GRIMBIACA

Heemkring ’t Oude Grimbiaca uit Opgrimbie ontstond als feitelijke vereniging in de jaren 2000. In 2012 bevond deze vereniging zich op een kritiek moment. Na het overlijden van de voorzitter bleef er van het toenmalige bestuur nog slechts één persoon over. Moest de kring stoppen of doorgaan? ’t Oude Grimbiaca koos ervoor om te blijven voortbestaan, maar om de werking over een heel andere boeg te gooien. De kring koos er resoluut voor om zich ten dienste te stellen van de lokale gemeenschap door zijn kennis en informatie actief te delen.

VOOR DE BEVOLKING

Een groot gedeelte van de werking vloeit voort uit de scanavonden die ’t Oude Grimbiaca elke maandag organiseert. Het concept is eenvoudig: de bewoners van Opgrimbie kunnen documenten en foto’s laten digitaliseren. Die digitale documenten slaat de heemkundige kring vervolgens op in werkmappen die zich op een harde schijf bevinden. Uit deze werkmappen haalt de kring informatie voor tentoonstellingen en het driemaandelijks tijdschrift, dat bezoekers ook gratis via het internet kunnen raadplegen. Dit vormt de basis van de hele werking: informatie, foto’s en scans die binnenkomen, wil de kring ook opnieuw delen met de lokale gemeenschap. Rond dit uitgangspunt heeft de kring zich opnieuw georganiseerd. Zo zijn er drie soorten vrijwilligers.

Eerst en vooral zijn er een tiental ‘kennisvrijwilligers’. Zij hebben stuk voor stuk een grote inhoudelijke kennis, bijvoorbeeld over WOI in de regio. Ze kunnen hun informatie plaatsen op de harde schijf van de kring, en tegelijk alle informatie op die harde schijf raadplegen. Voor deze vrijwilligers vormt de kring een open platform dat ze kunnen gebruiken om kennis te delen, te vergaren en ermee naar buiten te komen. Deze kennisvrijwilligers vormen het levend geheugen van de heemkundige kring en bij uitbreiding van de lokale gemeenschap. Juist omdat ze zoveel weten, kunnen zij de nodige contextinformatie verschaffen over de documenten die bijvoorbeeld binnenkomen tijdens de scansessies. Dit zorgt er bovendien voor dat de tentoonstellingen meer dan enkel afbeeldingen tonen, maar ook historische duiding bevatten.

Vervolgens zijn er de ‘schrijvers’, zij leveren de inhoud voor het tijdschrift. Zij formuleren vaak ook antwoorden op vragen die

de kring ontvangt. Vaak contacteren de ‘schrijvers’ de ‘kennisvrijwilligers’ om te weten wat er op de harde schijf van de vereniging staat over een bepaald onderwerp.

De ‘werkers’ ten slotte is een groep van een tiental vrijwilligers, heel actief en vaak sterk betrokken bij het verenigingsleven in het dorp. Ze zijn gemakkelijk aan te spreken en op hen kan de kring vrijwel altijd een beroep doen. Deze vrijwilligers zorgen voor praktische en logistieke ondersteuning bij de activiteiten van de kring.

VOOR DE ERFGOEDGEMEENSCHAP!

Alle vrijwilligers worden verzocht de doelstellingen van de kring te onderschrijven. Iedereen engageert zich om kennis en inzichten te delen met anderen. Je mag dit zelfs heel letterlijk nemen. Wie geen informatie of kennis wil delen, kan enkel als logistieke

Heemkring ’t Oude Grimbiaca komt geregeld naar buiten met tentoonstellingen.

> *Iedereen moet zich ertoe engageren om kennis en inzichten te delen met anderen in het dorp.*

medewerker ingeschakeld worden. Deze manier van werken werd sinds 2012 ingevoerd en de kring denkt er niet aan om het anders te doen. Het is duidelijk: 't Oude Grimbiaca vindt het belangrijk de verzamelde zaken te delen met en te tonen aan de lokale gemeenschap. Zo wil de kring actueel en relevant zijn én blijven voor de bevolking van Opgrimbie.

DE TIP VAN 'T OUDE GRIMBIACA

"De meeste successen behaal je door te delen, delen, delen naar de bevolking."

CONTACT

http://t-oude-grimbiaca.weebly.com

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

22. EEN KWESTIE VAN MENSEN. DSMG IN SINT-AMANDSBERG

In het Begijnhof van Sint-Amandsberg spreken we af met Bert Vervaet en Louis Gevaert. Zij zijn respectievelijk de voorzitter en ondervoorzitter van het DSMG, wat staat voor 'Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis dr. Maurits Gysseling vzw'. Het centrum bewaart archief en documentatie en helpt al wie meer wil weten over zijn of haar leefomgeving in Gent en de Oost-Oudburg (Destelbergen, Lochristi, Oostakker, ...). Dit documentatiecentrum heeft goed begrepen hoe je als lokale vereniging vrijwilligers kunt engageren. Het is een combinatie van betrokkenheid, een gevarieerd takenpakket en, heel belangrijk, een persoonlijke aanpak.

DE PERSOONLIJKE AANPAK

Het DSMG is 42 vrijwilligers rijk. Op de vaste werkdagen, dinsdag en donderdag, komen zij samen in het documentatiecentrum. Daarnaast stellen vrijwilligers elke zondagochtend het centrum open voor het publiek. Dan willen ze een laagdrempelige ontmoetingsruimte creëren voor zowel leken als de meer ervaren heemkundigen.

Zo is het niet altijd geweest. Bert Vervaet vertelt over de situatie toen hij voorzitter werd. In 2004 waren maar zo'n vijf vrijwilligers actief in het documentatiecentrum. Toen de ondervoorzitter overleed, klopte het DSMG bij Bert aan: "Ik aanvaardde, met als voorwaarde dat ik extra vrijwilligers mocht binnenhalen. De toenmalige raad van bestuur stond daar redelijk wantrouwig tegenover, maar ik kon hen uiteindelijk toch overtuigen." Op korte tijd is er dan een grote groep vrijwilligers bijgekomen.

Wat was de sleutel tot deze succesvolle wervingsactie? Bert en Louis zijn het er volmondig over eens: mensen persoonlijk aanspreken. Ook nu nog spreekt het DSMG potentiële vrijwilligers aan tijdens opendeurdagen en Erfgoeddagen. Bert spreekt bezoekers persoonlijk aan op hun interesses en laat telkens verstaan dat ze steeds vrijwilliger kunnen worden. Voor de rest gebeurt de rekrutering redelijk informeel, tijdens toevallige ontmoetingen of binnen de kennissenkringen van hun vrijwilligers.

VOOR ELK WAT WILS

Met de komst van de nieuwe vrijwilligers werden ook de structuren van het documentatiecentrum aangepast. Zo zijn de vrijwilligers van het documentatiecentrum nu ook vertegenwoordigd in het bestuur. Dit vergroot hun betrokkenheid. Ook probeert het DSMG een zo gevarieerd mogelijk takenpakket aan te bieden. Binnen het centrum zijn er verschillende afdelingen, die zich elk met een ander thema bezighouden. Zo zijn er aparte afdelingen voor vliegende bladen, affiches, kaarten ... Dankzij dit grote aanbod kunnen de vrijwilligers zelf kiezen met welk thema ze aan de slag willen, al naargelang hun eigen interesses en talenten. Op deze manier kunnen de vrijwilligers ook vrij snel zelfstandig werken.

Toch is het sociale aspect belangrijk binnen het documentatiecentrum. Zo voerde Bert vaste werkdagen in omdat de vrijwilligers anders allemaal verspreid zouden komen en elkaar te weinig zouden zien. “De menselijke interactie is cruciaal in een vrijwilligerswerking als de onze”, zo vertellen Bert en Louis. “Ik zie dat nogal wat vrijwilligers alleenstaanden zijn. Wij zijn soms de eersten met wie ze praten die dag. Daar moet je dan zeker ook tijd voor maken.” Om dezelfde reden heeft Bert ook twee koffiepauzes ingevoerd. “Als de bel luidt, dan komen we allemaal uit onze kamertjes en gaan we samen aan

Als de bel luidt, dan komen de vrijwilligers allemaal uit hun kamertjes en gaan ze samen aan tafel zitten.

> *Ik zie dat nogal wat vrijwilligers alleenstaanden zijn. Wij zijn soms de eersten met wie ze praten die dag. Daar moet je dan zeker ook tijd voor maken.*

tafel zitten. En om half één eten we samen onze boterhammen. Omdat we met zovelen zijn, vindt iedereen wel iemand met wie het klikt. Bovendien leren we op die momenten ook van elkaar." Binnen het documentatiecentrum zijn de vrijwilligers elk met hun eigen thema's bezig, maar tijdens de pauzes kunnen ze informatie uitwisselen. "Niet voor niets luidt onze slogan: DSMG, een bron van informatie", zo benadrukt Louis.

DE TIP VAN LOUIS

"Laat regelmatig horen hoe nuttig het werk van de vrijwilligers is. Neem nu het klasseren en inventariseren van krantenknipsels. Ook dit is zinvol vrijwilligerswerk. Onder andere dankzij deze inventaris hebben we een succesvolle publicatie over herbergen kunnen maken. Je moet de vrijwilligers daarvoor bedanken, maar ook wijzen op het belang van dit werk. Want dit motiveert mensen in hun inzet: weten dat je zinvol bezig bent, dat je anderen kunt helpen in hun onderzoek."

CONTACT

www.dsmg.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

23. “WERKEN MET VRIJWILLIGERS BETEKENT ANDERS LEREN KIJKEN.” DE VRIJWILLIGERSWERKING IN HET STADSARCHIEF MECHELEN

Het stadsarchief van Mechelen bestaat sinds 1802. Het is daarmee een van de oudste archieven van België. Het archief, dat zes vaste medewerkers telt, wil zich positioneren binnen de gemeenschap. Of zoals archivaris Dieter Viaene het zelf stelt: “In een archief zit het verleden van een stad, gemeente of streek geborgen. Het is echt de taak van een archief om deze geschiedenis uit te dragen naar de mensen. Ze hebben er gewoon recht op en het brengt hen ook dichter bij elkaar.” Deze betrokkenheid vinden we ook terug in de vrijwilligerswerking.

HET BELANG VAN VARIATIE

Het stadsarchief werkt met zo’n twintig vrijwilligers en houdt er daarnaast een vriendenwerking op na. De vrijwilligers werken aan enkele grotere projecten. Zo startte het stadsarchief in 2013 met de ontsluiting van een reeks plakbrieven die in het verleden op openbare plaatsen in de stad geplakt werden. Het gaat om ongeveer 15.000 bestanddelen over diverse onderwerpen, met zowel politieke, culturele, sociale als economische berichten. Een ander omvangrijk project is de digitalisering van de registers van de burgerlijke stand. Vrijwilligers helpen bij de invoer van alle geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten die ouder zijn dan honderd jaar. Het gaat daarbij over alle akten van Mechelen en haar deelgemeenten.

Nog zo’n groot project is het herinpakken van archiefbestanden. De voorbije jaren zijn er liefst 20.000 bestanddelen heringepakt. “Dat is natuurlijk niet niks”, vertelt Dieter Viaene. “Als mensen dit vijf jaar aan een stuk moeten doen, houd je geen enkele vrijwilliger meer over.” Het stadsarchief probeert daarom voldoende variatie aan te bieden in het takenpakket van de vrijwilligers en in te spelen op wat ze zelf graag doen. Een van deze vrijwilligers is Roger. Hij houdt ervan om de etiketten te maken die vervolgens gebruikt worden door de andere vrijwilligers die herinpakken. Verder heeft Roger tal van andere tijdelijke taken zoals het schonen van het archief, het overtypen van papieren indexen, het scannen en inventariseren van doodsprentjes, het opmaken van lijsten van de boeken in het bureau van de hoofdarchivaris, het inventariseren van de affiches ... Zo helpt hij de andere vrijwilligers en die stellen dat uiteraard op prijs. Dieter: “Ik vind het mooi dat vrijwilligers elkaar een handje toesteken. Roger kan en doet heel veel. Hij is

> *Hoe druk of rustig het ook is: de vrijwilligers krijgen altijd prioriteit.*

een beetje mijn zwervende middenvelder die ik kan inzetten waar het goed uitkomt."

PER TWEE

Ook op andere manieren houdt het stadsarchief de vrijwilligers gemotiveerd. Zo werken ze vaak per twee. "Dit 'duowerk' brengt mensen letterlijk dichter bij elkaar. En uiteraard investeert het stadsarchief ook in een gezonde groepssfeer. Vrijwilligerswerk is in de eerste plaats een fijne tijdsbesteding. We gaan op teamuitstap met de hele ploeg; dus zowel met de betaalde krachten als met de vrijwilligers. We maken altijd de combinatie van een 'serieuzer' deel,

Enkele vrijwilligers van het Stadsarchief Mechelen.

waarin iedereen iets bijleert, met een ontspannende activiteit. Zulke uitstappen zijn belangrijk voor de groepssfeer", zo benadrukt Dieter nog. Zij zijn ook een blijk van appreciatie voor het werk dat de vrijwilligers doen.

GOEDE OPVOLGING

In de begeleiding van deze vrijwilligers steekt Dieter Viaene heel wat tijd: "Ik volg de vrijwilligers elke dag op en houd de vorderingen bij per project. Wekelijks spendeer ik gemiddeld anderhalve dag aan het opvolgen van de vrijwilligers. Hoe druk of rustig het ook is: de vrijwilligers krijgen altijd prioriteit. Er heerst ook een sfeer van vertrouwen omdat we elkaar nu goed kennen. Dat kan enkel wanneer je kiest voor openheid."

DE TIP VAN DIETER

"Werken met vrijwilligers betekent anders leren kijken. Als het niet goed loopt, mag je dit ook niet te persoonlijk opvatten. Werken met mensen is niet altijd even eenvoudig. Maar het loont zeker de moeite. Net als in elke duurzame relatie moet je veel met elkaar praten. Je kan de zaken niet genoeg met elkaar doorpraten. Anders ontstaan er misschien misverstanden. Het is ook belangrijk om vrijwilligers inspraak te geven in projecten. Op die manier groeit het vertrouwen en breng je elkaar heel wat bij."

CONTACT

www.stadsarchiefmechelen.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

24. GOED OMKADERD EN BEGELEID: DE ERFGOEDVRIJWILLIGERS IN DE BRUGSE KERKEN

In 2014 startten Erfgoedcel Brugge en de consulent religieus erfgoed Musea Brugge met een langdurig traject over de erfgoedcollecties in de Brugse parochiekerken. Voor dit project leidden zij vrijwilligers op om mee te werken aan de opmaak van digitale erfgoedinventarissen. De erfgoedcel en consulent stoppen veel tijd en energie in de begeleiding van de vrijwilligers, maar ze krijgen er ook veel voor terug. Op twee jaar tijd hebben de vrijwilligers al vier kerken geïnventariseerd, samen reeds goed voor 1.600 objecten.

VRIJWILLIGERS MET EEN HART VOOR RELIGIEUS ERFGOED

Brugge telt 28 parochiekerken, elk met een eigen collectie erfgoedobjecten. Het Eredienstendecreet verplicht kerkbesturen tot het opstellen en bijhouden van een inventaris van hun goederen. In de praktijk zijn deze erfgoedinventarissen van wisselende kwaliteit: sommige zijn verouderd en niet volledig. Wat deze inventarissen nog gemeen hebben is dat ze bijna allemaal nog niet gedigitaliseerd zijn ...

Op grond van deze bevindingen startte Erfgoedcel Brugge in 2014 met een meerjarentraject ter ondersteuning van de zorg voor en de ontsluiting van de collecties religieus erfgoed in Brugge. Gezien de omvang van het project zocht zij vrijwilligers om te helpen bij de inventarisatie. De erfgoedcel lanceerde de oproep 'Gezocht: vrijwilligers met een hart voor religieus erfgoed' zowel in de lokale media als via nationale erfgoedkanalen (FARO en het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur).

23 vrijwilligers meldden zich aan. Zij zijn verdeeld in vier groepjes, die elk een halve dag per week actief zijn. Elk object met erfgoedwaarde wordt door de vrijwilligers in drie fasen geïnventariseerd. De eerste stap is het aanbrengen van een inventarisnummer, het opmeten van het object en een grondige observatie. Zijn er speciale opschriften, staat er een datum op vermeld, wat wordt er afgebeeld ...? Vervolgens beschrijven de vrijwilligers het object in de provinciale databank Erfgoedinzicht. Ten slotte fotograferen zij het object, waarbij zij ook detailopnames maken van opschriften, opmerkelijke versieringen …

KANSEN OM TE LEREN

Op een zonnige maandagmiddag trekken we naar de

monumentale Sint-Jakobskerk in Brugge. We ontmoeten daar drie vrijwilligers die op dat moment in de sacristie werkzaam zijn. Ze hebben alle drie een verschillende achtergrond en zijn ook vanuit een andere motivatie in dit project gestapt. Tina werkt als stadsgids, was al langer vertrouwd met het Brugse erfgoed, maar wilde nog bijleren. Kris is onlangs gepensioneerd en wou vooral iets omhanden hebben. Coos is dan weer ingestapt vanuit een interesse in religie. “De inventarisatie van kerken leek me een mooie gelegenheid om wat meer te leren over de verschillende gebruiksvoorwerpen in zo’n kerk”, vertelt hij.

Deze drie vrijwilligers vormen al anderhalf jaar een vaste groep en zijn goed op elkaar ingespeeld. In die tijd hebben ze al heel wat werk verzet. Samen met de andere vrijwilligersgroepen zijn al vier parochiekerken geïnventariseerd. Maar dit vrijwilligerswerk is voor Tina, Coos en Kris zelf ook verrijkend en, vooral, leerrijk. Dat wordt ook tijdens het gesprek meermaals duidelijk. “Door mijn engagement kijk ik nu anders naar een kerk”, zegt Tina. “Want je leert zo’n kerk echt binnenstebuiten kennen.” Coos vult aan. “Als ik met vakantie ben, dan ga ik bijna altijd naar een kerk om te kijken of er bijvoorbeeld gelijkenissen zijn met de kerken hier.”

Vrijwilligers helpen bij het inventariseren, beschrijven en fotograferen van religieus erfgoed in de Sint-Jakobskerk in Brugge.

> *Door de goede omkadering en begeleiding krijg je het gevoel dat je vrijwilligerswerk relevant is.*

EEN GOEDE BEGELEIDING

Bij de start van dit project gingen Erfgoedcel Brugge en de consulent religieus erfgoed Musea Brugge niet over een nacht ijs. Zij kochten vooraf materiaal aan voor het inventariseren: handschoenen, meet- en nummermateriaal, een laptop en zelfs een semiprofessionele fotostudio. Zelfs aan de pauzes werd gedacht, met de aankoop van een koffiemachine, een waterkoker, kopjes, koekjes ... Met hulp van de provinciale depotconsulenten volgden de vrijwilligers ook een startersopleiding.

Ook nu worden de vrijwilligers goed omkaderd. Voor ze aan een nieuwe kerk beginnen, krijgen de vrijwilligers eerst een uitgebreide rondleiding, van de crypte tot en met de torenspits. Bij elke sessie is de consulent religieus erfgoed aanwezig om advies te geven. Dat blijkt geen overbodige luxe. Per slot van rekening is het niet altijd evident om religieuze voorwerpen te identificeren, hun erfgoedwaarde vast te stellen en om goede foto's te nemen die bruikbaar zijn voor een inventaris. Toch ervaren de vrijwilligers deze controle niet als een blijk van wantrouwen. "Integendeel. We zijn heel blij dat er altijd een consulent is die ons adviseert en de controle uitoefent", zo vertelt Kris.

Als een kerk volledig is geïnventariseerd, dan organiseert de erfgoedcel samen met het kerkbestuur een bedankmoment voor alle vrijwilligers en stuurt ze een persbericht de wereld in. Erfgoedcel Brugge onderzoekt ook voortdurend hoe ze de resultaten met het publiek kan delen, bv. door de organisatie van een activiteit op Erfgoeddag, de verspreiding van een filmpje over de vrijwilligerswerking via sociale media ... Deze publieksaandacht is belangrijk. Niet enkel voor de kerken, maar ook voor de vrijwilligers zelf. Want ze vormt eveneens een erkenning voor het werk dat ze doen.

Het is duidelijk: Erfgoedcel Brugge en de consulent religieus erfgoed Musea Brugge investeren veel tijd en energie in dit vrijwilligersproject. De vrijwilligers zijn zich hiervan goed bewust en appreciëren dit. "Door die goede begeleiding krijg je het gevoel dat je vrijwilligerswerk ook relevant is", knikt Tina. "Je beseft dat je engagement meer is dan enkel een

vrijetijdsbesteding voor jezelf. Je werkt aan een groter project. Als de kerk dan is afgerond, krijg je ook een heel voldaan gevoel."

DE TIP VAN LOTHAR CASTELEYN (ERFGOEDCEL BRUGGE)

"Om de vrijwilligers nog meer de smaak te pakken te doen krijgen, organiseren we inspirerende extra's. Zo kregen ze een unieke blik achter de schermen in het atelier van een bedrijf dat religieus textiel creëert, of we brachten een bezoek aan de bibliotheek van een kloosterinstelling. De vrijwilligers vinden het fijn dat ze op die momenten ook de hele groep wat beter leren kennen. Het is ook het uitgelezen moment om ervaringen, tips en kennis te delen. Zo slagen we erin om de lat hoog te blijven leggen."

CONTACT

www.erfgoedcelbrugge.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

25. ZONDER HELPENDE HANDEN GEEN DRAAGVLAK. ZONDER DRAAGVLAK, GEEN TOEKOMST. STICHTING OUDE GRONINGER KERKEN

BAKENS IN HET LANDSCHAP

Voor deze case trekken we over de grens: naar de provincie Groningen, in het noorden van Nederland. Deze provincie kenmerkt zich door mooie luchten, lege landschappen én kerken. De kloeke kerktorens steken uit boven het wijde land. Mooie voorbeelden zijn te vinden in bijvoorbeeld Leegkerk, Marum en Eenum waar een van de oudste kerken van de provincie staat. Deze en andere kerken zijn nu in het bezit van de Stichting Oude Groninger Kerken. Samen met zo'n zeshonderd vrijwilligers zet deze stichting zich in om dit religieus erfgoed levend te houden bij de lokale gemeenschappen.

LEVEND VERLEDEN

De Stichting Oude Groninger Kerken wil historische kerkgebouwen in stand houden en de belangstelling hiervoor vergroten. De stichting heeft op dit moment 84 kerken, twee synagogen, 55 kerkhoven-begraafplaatsen en acht torens in haar bezit. Het behoud en beheer van dit erfgoed brengt veel werk met zich mee. De stichting is daarom heel blij dat ze, vanaf het begin van haar bestaan, een beroep kan doen op vele enthousiaste vrijwilligers. Elk van de Groninger kerken heeft immers een eigen groep van vrijwilligers, de zogenaamde plaatselijke commissie. Binnen de verschillende commissies zijn er liefst zo'n zeshonderd vrijwilligers actief. Deze geëngageerde groepen zorgen ervoor dat de Groninger kerken bij iedereen in het hart blijven. Ze organiseren samen jaarlijks meer dan achthonderd evenementen, van open-kerkdagen, sfeervolle interieurshows tot kunstavonden bij kaarslicht en koffieconcerten.

Wij interviewden Agmar van Rijn, projectleider van de stichting. Zij lichtte ons toe hoe de stichting aan het imposante aantal van zeshonderd vrijwilligers kwam én hoe ze er samen in slagen om zoveel diverse en indrukwekkende activiteiten in en rond de Groninger kerken te organiseren.

LOKALE COMMISSIES

Als een kerk aan de stichting wordt overgedragen, dan gaat de stichting in het dorp zelf op zoek naar vrijwilligers. Er verschijnt een oproep in lokale kranten. Tijdens een infoavond ontvangen

geïnteresseerden dan alle informatie. De bewoners die zich willen engageren vormen samen het bestuur, waaruit vervolgens de plaatselijke commissie ontstaat. Uiteraard krijgen de lokale commissies in hun startperiode nog heel wat begeleiding en advies. Er is bijvoorbeeld een uitgebreid handboek. Eens om de twee maanden organiseert de stichting ook een 'werkoverleg', waarop leden van alle plaatselijke commissies welkom zijn om onderling tips en advies uit te wisselen. De vrijwilligers ontvangen ook een digitale nieuwsbrief met tips. Momenteel wordt er hard gewerkt aan een intranet voor de vrijwilligers.

KERK IN HET HART

Het hoofdkantoor van de stichting neemt de bouwkundige en renovatiezorg op zich. Alle activiteiten om de kerk 'levend' te houden daarentegen nemen de vrijwilligers op. Door de vergrijzing en ontvolking op het platteland kan het voor

Stichting Oude Groninger Kerken vergroot het draagvlak voor de Groningse kerken, ook bij de jeugd.

> *Het hoofdkantoor van de stichting neemt de bouwkundige en renovatiezorg op zich, alle activiteiten om de kerk 'levend' te houden nemen de vrijwilligers op.*

een commissie wel moeilijk worden om de verantwoordelijkheid te blijven dragen voor de dorpskerk. Daarom startte de stichting enkele jaren geleden het project 'De kerk in het hart'. Binnen dit project onderzocht ze wat vrijwilligers nodig hebben om met plezier hun werk te blijven doen. Ze gaven aan vooral baat te hebben bij nieuwe ideeën en praktische suggesties. De Groninger Stichting verzamelde daarom een reeks voorbeelden en bundelde die in een apart tijdschrift, ter inspiratie en aanmoediging voor alle vrijwilligers.

DE TIP UIT GRONINGEN

"Een organisatie moet blijvende aandacht hebben voor haar vrijwilligers, de dialoog dient altijd open te blijven. Dit kan best gecombineerd worden met het ontwerp van nieuwe, werkbare organisatiestructuren."

CONTACT

www.groningerkerken.nl

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

26. GEZOCHT ÉN GEVONDEN: 700 VRIJWILLIGERS. DE MARIAPROCESSIE HALLE

De Mariaprocessie van Halle heeft diepe wortels. We kunnen de geschiedenis ervan reconstrueren tot het begin van de 14e eeuw. De processie gaat tweejaarlijks uit, telkens op Pinksteren, en beeldt de geschiedenis van het bedevaartsoord Halle uit. De organisatie van de Mariaprocessie is in handen van de Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van Halle. De laatste edities liepen telkens zo'n 700 tot 800 figuranten en muzikanten mee, allemaal vrijwilligers. Het zoeken en voorbereiden van deze vrijwilligers is telkens een hele karwei, maar de broederschap weet van aanpakken en heeft in de loop van de jaren heel wat ervaring verworven.

VAN WERKGROEP TOT BROEDERSCHAP

Zo'n zeven jaar geleden was er geen opvolging bij de organisatoren van de Mariaprocessie. In een spoedvergadering deed de deken daarom een dringende oproep voor nieuwe leden. Uit de deelnemers aan die vergadering ontstond daarop een nieuwe werkgroep met gedreven vrijwilligers die bereid waren de fakkel over te nemen. De werkgroep herdoopte zichzelf, met toestemming van de deken, tot 'Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van Halle'. Eeuwenlang was het immers dit broederschap dat de bedevaart organiseerde. In de loop der tijden was ze weliswaar uitgedoofd, maar nooit opgedoekt. Met deze nieuwe 'oude' naam sloten de vrijwilligers aan bij de traditie en konden ze de eigen werking meteen de nodige luister en faam geven.

Momenteel zijn er een twintigtal bestuursvrijwilligers actief in de broederschap en de organisatie van de processie. Daarnaast telt de broederschap nog zo'n tachtig leden voor wie ze verschillende activiteiten organiseert. Deze ledenwerking vergroot het draagvlak voor de werking en spijst ook de verenigingskas.

OP ZOEK NAAR FIGURANTEN

Voor het vinden van de broodnodige figuranten doet de broederschap steevast een beroep op diverse verenigingen uit Halle en omstreken, zoals wijkcomités en theaterverenigingen. Op die manier verzamelde de broederschap al zo'n driehonderd mensen. Daarbovenop worden verenigingen actief aangespoord om een activiteit te organiseren die verband houdt met de processie. Het achterliggende idee is dat de leden van deze

> *Als een broeder felicitaties krijgt met de mooie processie, dan zal die direct repliceren: 'Dankjewel, maar we kunnen dit alleen voortzetten met jouw hulp.'*

verenigingen zo ook interesse zouden krijgen om mee te lopen in de processie. De broederschap rekent daarnaast ook op een aantal gastgroepen van elders. Het trommelkorps van de KSA van Oudenaarde doet bijvoorbeeld telkens mee en krijgt hiervoor een kleine vergoeding voor de verenigingskas. Die vergoedingen worden bijeengebracht door sponsoring.

Uiteraard spreken de leden van de broederschap ook mogelijke vrijwilligers aan tijdens de processie zelf. Dit is een belangrijk moment. Wanneer een broeder felicitaties krijgt met de mooie processie, dan zal die niet nalaten om direct te repliceren: "Dankjewel, maar we kunnen dit alleen voortzetten met jouw hulp." De broeders vragen ook aan critici of ze zich willen engageren. Wie kritiek geeft, doet dit vaak vanuit een zekere interesse en betrokkenheid. De grootste critici zijn soms de beste vrijwilligers, zo blijkt.

Figuranten van de processie in 2016.

Het spreekt voor zich dat de broederschap in zijn zoektocht naar vrijwilligers niet telkens van nul af aan moet beginnen. De vereniging heeft inmiddels een uitgebreide databank met contactgegevens van vrijwilligers die eerder al meewerkten. Daarin staat ook vermeld welke rol ze als figurant speelden. De broederschap kijkt eerst naar deze figuranten en vraagt of ze opnieuw dezelfde rol willen opnemen. De meesten reageren positief. Het gevolg is dat de broederschap vaak slechts voor hooguit tien of twintig rollen figuranten zoekt, alleszins veel werkbaarder dan telkens opnieuw 700 nieuwe vrijwilligers te moeten rekruteren.

DE TIP VAN DE BROEDERSCHAP

"Het publiek dat komt kijken, speelt ook een rol in het bewaren van de traditie. Spreek enthousiaste kijklustigen aan op hun interesse en vraag of ze vrijwilliger willen worden."

CONTACT

www.mariaprocessie.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

27. DE REUZE(N)VRIJWILLIGERS VAN HALLE

De reuzentraditie leeft opnieuw volop in Vlaanderen en Brussel. Vaak zijn het vrijwilligersverenigingen die de reuzen vanonder het stof halen en opnieuw onder de mensen brengen. Een van de grote roergangers van deze revival is Johan Vencken. Deze duivel-doet-al is drijvende kracht achter 'Reuzen in Vlaanderen', maar ook actief als 'reuzevrijwilliger' in Halle.

CONFRÉRIE VAN DE VAANTJESBOER

De vroegere voorzitter van de toeristische dienst sprak Johan Vencken indertijd aan om de reuzentraditie in Halle opnieuw in het leven te roepen. Naar aanleiding van de 50e verjaardag van reus Vaantjesboer verzamelde Johan Vencken toen enkele gelijkgestemde kennissen. In 2007 richtten ze de Confrérie van de Vaantjesboer op. Hoofddoel was toen de reus Vaantjesboer te promoten. Die reus zit op een bierton en beeldt een verkoper van bedevaartvaantjes uit, de bijnaam van de Hallenaren.

Naast reus Vaantjesboer neemt de confrérie momenteel nog vier andere reuzen onder haar hoede. Vroeger organiseerde de confrérie ook nog eens kermisfestiviteiten. Vorig jaar werd beslist om dit niet meer allemaal binnen één vereniging te organiseren. Het was een scheiding 'als goede vrienden'. De vrijwilligers die zich willen focussen op de kermisfestiviteiten, zijn nu bezig met de oprichting van een eigen vzw. De overgebleven vrijwilligers van de confrérie zijn eveneens blij, want ze vonden het allemaal toch wat teveel worden. De twee verenigingen hebben nu een eigen focus, waar de vrijwilligers nu echt hun ding kunnen doen.

DE VRIJWILLIGERSWERKING

De confrérie telt momenteel tien bestuursleden en tien reuzendragers. Aspirant-leden kunnen één jaar meelopen met de werkzaamheden van de confrérie. Na dat jaar mogen ze dan zelf kiezen wat ze willen doen. Uiteraard helpt het bestuur hen ook bij die keuze en houdt het rekening met wat ze kunnen. Volgens Johan is het cruciaal dat je een vaste en afgelijnde taak geeft

> *Je hebt beter een bestuur van tien man waar iedereen een vaste taak heeft, dan een heel groot bestuur waar sommigen er verloren bij lopen.*

Johan Vencken met de peter (Luk Pieters) en de meter (Lucia Van Mulder) van Reus Vaantjesboer.

aan elke vrijwilliger. “Je hebt beter een bestuur van tien man waar iedereen een vaste taak heeft, dan een heel groot bestuur waar sommigen er verloren bij lopen.” Het bestuur bepaalt ook gezamelijk welke zaken de confrérie zal doen. Het is belangrijk dat iedereen daar achterstaat en het mee bepaalt. “Als voorzitter speel ik op dit moment enkel nog een coördinerende rol en regel of beslis ik zelf niets meer. Dat werkt veel beter. Ook om mijn eigen engagement haalbaar te houden.”

In zijn betoog legt Johan de nadruk op het belang van een goede naaister binnen een reuzenvereniging. Voor een buitenstaander klinkt dit wat vreemd, maar een reus moet natuurlijk goed gekleed voor de dag komen. “Wij hebben er gelukkig een goede”, zo vertelt Johan, “die elk jaar een nieuw kostuum kan maken voor reus Vaantjesboer en voor het standbeeld van de Vaantjesboer in het thema van de vereniging die dat jaar peter is van de reus of het beeld.” Dit jaar is bijvoorbeeld de Studentenclub Zennevallei peter van reus Vaantjesboer.

Hij viert carnaval mee in een wit-blauwe studentenkiel van de Zennevallei, mét praesidiumlint. Het voordeel van zo'n peterschap is dat de betrokken vereniging haar leden en achterban warm maakt voor de reuzenoptocht. Dit helpt het draagvlak natuurlijk vergroten.

DE TIP VAN JOHAN

"Grijp als voorzitter of coördinator meteen in als je merkt dat er iets wringt. Dan moet je de mensen samen aan tafel zetten en het pijnpunt op de vergadering ter sprake brengen. Alle vrijwilligers moeten wel beseffen dat binnen een vereniging het gemeenschappelijke doel voorop moet staan. Binnen een vereniging kan je onmogelijk altijd je eigen zin krijgen. Dan moet je het maar op je eentje doen."

CONTACT

www.vaantjesboer.be/reuzen-van-halle

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

28. IEDEREEN THUIS BIJ DE SCHUTTERIJ ST. SEBASTIAAN AS

De Schutterij As is een stuk levende geschiedenis die teruggaat tot 1644. Tijdens WOII lag de schutterij een tijdje stil, maar in 1957 werd ze opnieuw opgestart. De schuttersgilde houdt vast aan tradities, maar staat open voor vernieuwing en verjonging. Schieten kan bij de schutterij van eind april tot en met eind oktober. Maar ook tal van familievriendelijke activiteiten zoals trommelen bij de drumband maken deel uit van de werking.

KOGELS, KOGELS EN NOG EENS KOGELS

Maar laten we eerst starten bij het begin. Want om te schieten heb je natuurlijk kogels nodig. Kogels voor de Limburgse buks zijn niet te koop in de wapenhandel, want elke kogel is uniek. Het maken van de kogels neemt veel tijd in beslag en de schutters hanteren de ongeschreven regel dat er enkel wordt geschoten met lood dat ze kregen via schenkingen. Omdat lood zo duur is, houden schutterijen inzamelacties zodat het schieten met de Limburgse buks in stand gehouden kan worden. Als je weet dat de schutterij jaarlijks duizenden kogels afvuurt, dan kunnen de kosten hoog oplopen. Toch heeft de schutterij sinds 1957 nog nooit lood moeten kopen. In de zomer van 2010 dreigde de schutterij voor het eerst in haar geschiedenis zonder lood te vallen. De vrijwilligers van de schutterij trokken aan de alarmbel en lanceerden een oproep die succesvol werd opgepikt door de media.

DIVERSE ACTIVITEITEN VOOR JONG EN OUD

Lange tijd lag de focus enkel op het schieten, maar in 2007 besloot de schutterij om de lokale gemeenschap meer te betrekken zodat het een vereniging werd van en voor het dorp. De gemoedelijke sfeer maakt de schutterij tot een informeel gebeuren waar jong en oud zich thuis voelen. Mario Kellens kwam erbij dankzij zijn vriendin: “Het is allemaal heel toevallig gelopen. In het begin wou ik alles doen behalve het schieten, maar ondertussen schiet ik heel graag. Het gevoel die vrijheid te hebben om te doen waar je je het best bij voelt, is echt fijn. Er heerst een sfeer van mogen, niets moet hier. Dit zorgt ervoor dat mensen graag en gretig hun steentje bijdragen. Dit zou nooit mogelijk zijn wanneer het allemaal zeer strak georkestreerd zou worden.” Ieder bestuurslid heeft een ander verhaal. Herman Bayen is al vele jaren actief bij de vereniging: “Ik ben erbij gekomen dankzij mijn grootvader, nu al 36 jaar geleden. Inmiddels is mijn grootvader overleden maar het is een

> *We hopen dat de scholen de weg naar de schutterij vlot vinden, zo kunnen we de leerlingen de magie van het schieten van kleins af aan bijbrengen.*

heel speciaal gevoel om nog steeds zo actief bij de vereniging betrokken te zijn. Het groepsgevoel is hier echt heel belangrijk en dit dragen we hoog in het vaandel."

Björn Ulenaers is al tien jaar voorzitter van de schutterij: "Tijdens onze activiteiten of evenementen als Erfgoeddag raken mensen geprikkeld en geïntrigeerd door wat we allemaal doen en komen ze spontaan vragen of ze zich mogen aansluiten bij de vereniging." Verder worden er ook vijf keer per jaar andere schietwedstrijden in het binnen- en buitenland georganiseerd waaraan telkens zo'n dertig personen van de schutterij deelnemen.

HET DOORGEVEN VAN KENNIS

Maar er is meer. Sinds 1876 vindt het Oud-Limburgs Schuttersfeest plaats: een cultureel en historisch evenement

Het kogelmaken, een ambacht op zich.

en dé jaarlijkse afspraak voor meer dan 130 schutterijen uit Belgisch- en Nederlands-Limburg waarbij duizenden bezoekers op de been worden gebracht. Bielemannen, koningen en koninginnen tonen zich dan van hun beste kant. Er is dan ook een schietwedstrijd waarbij zes schutters van elke schutterij schieten op houten bölkes, dit is het Limburgse dialect van een houten blokje. Blijf je foutloos? Dan win je 'd'n Um': dé gegeerde trofee en dan mag je de volgende 'Ouwe Limburger' organiseren, want zo wordt het Oud-Limburgs Schuttersfeest ook genoemd in de Limburgse schutterswereld. Een paar dagen ervoor vindt ook het 'Kinjer-OLS' plaats. Dan kunnen de oudste basisschoolleerlingen proeven van het schuttersleven en wordt een stukje geschiedenis 'levend' gemaakt voor de volgende generaties. De educatieve werking is belangrijk voor deze gilde. Björn Ulenaers: "We hopen dat de scholen de weg naar de schutterij vlot vinden, zo kunnen we de leerlingen de magie van het schieten van kleins af aan bijbrengen."

DE TIP VAN BJÖRN

"Denk ook na over de toekomst van je traditie. Sta open voor jongeren en durf te veranderen."

CONTACT

www.schutterijas.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

29. THUIS IN DE TUIN EN ACHTER DE KOOKPOTTEN. VRIJWILLIGERS IN ’T GROM

In Sint-Katelijne-Waver, het hart van de serre- en groentestreek, brengen we een bezoek aan ’t Grom. Dit museum staat in het teken van groenten, duurzame tuinbouw en tuinbouwerfgoed. ‘t GROM telt enkele betaalde krachten, maar werkt vooral met vrijwilligers. Of zoals Mauranne Brabants, educatief medewerker van het museum het stelt: “Zij zijn het hart van onze organisatie.”

OVERAL

De vrijwilligers onderhouden mee de tuin, bemannen de balie, organiseren de kookworkshops en houden het museum netjes. Wie liever op het veld staat, kan zijn energie kwijt in de samentuin. Zo’n samentuin kan je vergelijken met een volkstuin: iedereen die interesse heeft in tuinieren en zaden wordt opgeleid om de tuin te onderhouden. De deelnemers krijgen eerst vier theorielessen over ecologisch tuinieren, gevolgd door tien praktijklessen. Het mooie aan zo’n samentuinproject is dat dit verschillende leeftijden aantrekt: jonge en oudere vrijwilligers vinden elkaar en leren van elkaar.

> *“Door mijn liefde voor kinderen, koken en gezonde voeding, ben ik begonnen met vrijwilligerswerk in ’t Grom. Bovendien houd ik mij nuttig bezig en kan ik wat teruggeven aan deze maatschappij.*

HART VAN DE ORGANISATIE

Juist omwille van de brede thematiek - op het snijpunt van ecologie, smaakcultuur en erfgoed - trekt het museum een breed bezoekers- en vrijwilligersprofiel aan. Tijdens ons bezoek ontmoeten we Paula. Samen met vele andere vrijwilligers staat zij in voor de kookworkshops voor de kinderen uit de lagere school. “Ik sta voor honderd procent achter het nut van gezonde voeding voor jong en oud en wil daartoe mijn steentje bijdragen. Mijn liefde voor ’t Grom als promotor van gezonde voeding en de erkenning van Sint-Katelijne-Waver als belangrijke groentestreek spelen daarin ook een grote rol. Door mijn liefde voor kinderen, koken en gezonde voeding ben ik begonnen met vrijwilligerswerk in ’t Grom. Bovendien houd ik mij nuttig bezig en kan ik wat teruggeven aan de maatschappij.” Haar collega-

vrijwilligster beaamt: “Ik kook heel graag, ik zie heel graag kinderen en in ’t Grom vind ik die perfecte combinatie.”

De vrijwilligers worden begeleid door educatief medewerkster Mauranne Brabants. Zij is zich heel goed bewust van het belang van deze kookvrijwilligers. Mauranne regelt de planning en zorgt ervoor dat vrijwilligers comfortabel kunnen werken. Zo installeerde ze onlangs nog een nieuw recyclagesysteem en een nieuwe kapstok in de keuken. Al zijn zulke (kleine) ingrepen voor het museum geen grote kostenpost, ze maken wel een groot verschil voor de vrijwilligers.

VRIJWILLIGERS VINDEN

In zijn zoektocht combineert ‘t Grom verschillende strategieën. Het museum lanceert geregeld nieuwe oproepen via Facebook, www.11.be, flyers en affiches bij verenigingen uit de buurt. Ook spreekt het museum zelf geïnteresseerden aan. Deze strategie is tijdrovend, maar vaak nog het meest effectief: gewoon mensen op de man/vrouw af vragen of ze vrijwilliger willen zijn. Vrijwilliger Michael: “Ik werd aangesproken op de markt in Duffel en ben dan een paar keer komen proberen. En met succes: ik ben hier nu al vier jaar vrijwilliger en ik doe het nog altijd even graag.” Ook tijdens de kooklessen geeft ‘t Grom altijd mee dat het op zoek is naar vrijwilligers.

DE TIP VAN MAURANNE

“Geef de vrijwilligers een thuisgevoel en zorg dat ze comfortabel aan de slag kunnen. Dit zit vaak in kleine praktische zaken, maar het maakt een wereld van verschil. Een tasje thee of koffie kan iedereen wel verwarmen.”

CONTACT

www.tgrom.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

Tijdens de kookworkshops dragen de vrijwilligers hun liefde voor gezonde voeding over.

30. DE KRACHT ÉN DE GRENZEN VAN VRIJWILLIGERSWERK. HET BRUSSELS MUSEUM VAN DE MOLEN EN DE VOEDING

Het Brussels Museum van de Molen en de Voeding bevindt zich in een oude molen in Evere. Dit kleinschalige museum zou het niet redden zonder de inzet van zijn zeven vrijwilligers. Eens te meer toont dit aan hoe belangrijk vrijwilligerswerk is voor de erfgoedsector. Toch mag je de inzet van deze vrijwilligers niet als een vanzelfsprekendheid beschouwen, zo illustreert deze case.

KLEIN, MAAR FIJN

Het museum telt drie personeelseden. Die krijgen de hulp van zeven vrijwilligers. Deze vrijwilligers hebben zich spontaan aangemeld en voeren heel uiteenlopende taken uit, afhankelijk van hun eigen interesses. Twee gepensioneerde vrijwilligers verzorgen de groentetuin. Ze planten, houden de oogst in het oog en geven soms een workshop voor de bezoekers. Een andere vrijwilliger onderhoudt dan weer de kruidentuin en geeft er rondleidingen. Nog een andere vrijwilliger vertaalt teksten van de tentoonstelling naar het Duits, en heeft ook al als vrijwilliger gegidst in het Duits. Er is ook een koppel dat zich polyvalent inzet: ze helpen in de keuken, maar houden ook de mailinglijsten van het museum up-to-date. Net omdat het takenpakket volledig aansluit bij hun eigen interesse, zijn deze vrijwilligers heel betrokken. Al jarenlang zijn ze actief in het museum en gaandeweg hebben ze zich gespecialiseerd in het werk dat ze verrichten.

DE KEERZIJDE VAN VRIJWILLIGERSWERK

Het is duidelijk: een belangrijk deel van de museumwerking steunt op de inzet van vrijwilligers. Gezien de kleinschaligheid van het museum, is er een intense samenwerking tussen de vrijwilligers en de drie personeelsleden. De vrijwilligers zijn in de loop van de jaren vertrouwd geraakt met vrijwel alle aspecten van de museale werking en vormen een volwaardig deel van de museumploeg. Clara Matheus benoemt dit als een kracht: “Omdat we in ons museum ‘zo dicht op elkaars schoot werken’, worden we bijna familie van elkaar”. Toch beseft zij dat er ook een keerzijde aan deze medaille is. “Er gebeurt tegenwoordig heel wat waardevol werk binnen musea dankzij de onschatbare inzet van vrijwilligers. De buitenwereld is zich niet altijd bewust van de impact van dit vrijwilligerswerk. Zo kan de perceptie ontstaan dat een minimale personeelsbezetting volstaat om

een museum te beheren, terwijl dat enkel kan dankzij de helpende handen van extra vrijwillige krachten. Haal de vrijwilligers weg uit onze organisatie en een heleboel dingen gebeuren gewoon niet meer … ”

Deze laatste opmerking sluit aan bij een actuele discussie, die leeft bij heel wat erfgoedorganisaties. Binnen de erfgoedsector is er een brede consensus dat de essentie van vrijwilligerswerk moet gevrijwaard blijven. Het kan niet de bedoeling zijn dat vrijwilligers de taken opnemen van betaald personeel, zo hoor je vaak. Dat is ook in

> *“Er gebeurt tegenwoordig heel wat waardevol werk binnen musea dankzij de onschatbare inzet van vrijwilligers. De buitenwereld is zich niet altijd bewust van de impact van dit vrijwilligerswerk.*

Een belangrijk deel van de museumwerking steunt op de inzet van vrijwilligers.

het belang van de vrijwilligers zelf. De kern van vrijwilligerswerk is dat de vrijwilligers hier zelf voor kiezen. En dat zij het werk doen dat bij hen past. Het Brussels Museum van de Molen en de Voeding is er zich goed van bewust dat vrijwilligerswerk ook zijn grenzen kent. “Daarom vertrekken we ook altijd van wat de vrijwilliger zelf wil doen en waar zijn sterktes liggen. Dit blijft het uitgangspunt van onze vrijwilligerswerking”, aldus Clara.

DE TIP VAN CLARA

“Vraag aan je vrijwilligers waarom zij juist voor jouw organisatie vrijwilligerswerk willen doen en wat hen interesseert. Zo leg je de basis voor een duurzame werking, met vrijwilligers die na verloop van tijd heel bedreven worden in het werk dat ze verrichten.”

CONTACT

www.molenevere.be

▸ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

31. “ZEG JAN, PIER, TJORIS EN CORNEEL, WILDE GIJ VAREN?” TOLERANT GEEFT OUDE SCHEPEN EEN NIEUW LEVEN

In Rupelmonde heeft Tolerant vzw een werking uitgebouwd rond het renoveren, bewaren en onderhouden van oude Vlaamse en Zeeuwse binnenvaart- en vissersschepen. Om de kennis over scheepsbouw te bewaren, beheert de vzw ook een documentatie- en archiefcentrum met boeken, beeldmateriaal, tekeningen, verhalen en modellen. Haar zoektocht naar vrijwilligers pakt Tolerant slim aan. Tolerant organiseert een waaier van activiteiten. Tijdens deze activiteiten worden telkens ook potentiële vrijwilligers aangesproken.

DE SCHIPPER EN ZIJN MATEN

Binnen Tolerant zijn er verschillende soorten vrijwilligers die zich met uiteenlopende zaken bezighouden.

» De scheepsbouwers zijn zeventien actieve vrijwilligers die schepen bouwen en restaureren. Zij komen samen op twee vaste werkdagen: donderdag en zaterdag. Zo leert iedereen elkaar goed kennen en worden nieuwe vrijwilligers stap voor stap ingewerkt door de oude rotten in het vak.

» Een twintigtal vrijwilligers varen en zeilen met deze oude schepen. Zij zijn schippers en maten. Ze organiseren vaartochten met hun schepen.

» Naast de scheepsbouwers en de varenden kan de vereniging ook op een tiental vrijwilligers rekenen die meehelpen bij evenementen. Eén vrijwilliger, de archivaris, houdt zich specifiek bezig met het archief en de documentaire collectie.

» Binnen Tolerant is er ook een zanggroep gegroeid: Gaffeltuig. Twaalf mannen met baarden zoeken oude liedjes op over scheepsbouw, schippers en vissers. Ze zingen die volksliedjes op evenementen van Tolerant, maar ook op andere gelegenheden, bijvoorbeeld op de lokale kermis. Zo kan de vereniging ook de banden aanhalen met de plaatselijke gemeenschap en die warm maken voor de eigen werking. De meeste zangers zijn ook vrijwilliger bij Tolerant. Enkel de twee muzikanten zijn dat niet.

ZEG JAN, PIER, TJORIS EN CORNEEL, WILDE GIJ VAREN?

Tolerant slaagt er met succes in om geregeld nieuwe vrijwilligers te werven. Zij doet dit tijdens de vele publieksactiviteiten die ze organiseert. Om de twee jaar biedt Tolerant bijvoorbeeld een vaaropleiding aan. Telkens kan de vzw dan enkele deelnemers motiveren om zich als vrijwilliger in te zetten, hetzij om te varen, hetzij om te bouwen. Belangrijk hierbij is dat kandidaat-vrijwilligers zelf mogen kiezen wat ze willen doen. Ze mogen op een donderdag eens

> *Vrijwilligers die helpen bij de bouw van een boot, krijgen ook voldoende afwisseling. Zij zullen dus niet enkel blijven schuren of krabben. Al snel mogen ze nieuwe bootonderdelen maken en hiervoor werken ze dan samen met meer ervaren vrijwilligers.*

De 'scheepsbouwers' van Tolerant bouwen en herstellen oude schepen.

komen kijken en dan wordt er gepolst hoe ze ingeschakeld kunnen worden. Vrijwilligers die helpen bij de bouw van een boot, krijgen ook afwisseling. Zij zullen dus niet enkel blijven schuren of krabben. Al snel mogen ze nieuwe bootonderdelen maken en hiervoor werken ze dan samen met meer ervaren vrijwilligers. Dit vergroot hun betrokkenheid en geeft hen het gevoel dat ze een belangrijke, concrete bijdrage hebben geleverd aan de bouw van zo'n schip. Deze aanpak op maat werpt zijn vruchten af.

DE TIP VAN TOLERANT

"Laat de vrijwilligers kiezen wat ze liefst willen doen. Het vergroot hun betrokkenheid."

CONTACT

http://tolerant-vzw.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

32. UIT LIEFDE VOOR DE POLDER. HET POLDERMUSEUM LILLO

Lillo is een dorp in de Antwerpse polders. Het heeft een kleine jachthaven en is amper vijf straten groot. Een vijver, dijken en bossen omarmen het geheel. Wie er rondwandelt, krijgt het gevoel dat de tijd hier is blijven stilstaan. Maar schijn bedriegt. Van zodra je de dijken beklimt, domineren grote bedrijven, een drukke weg en een kerncentrale het uitzicht. Lillo bevindt zich midden in een van de grootste industriële centra van Vlaanderen: het Antwerpse havengebied.

Het huidige dorp Lillo is slechts een restant van wat het ooit is geweest. Samen met Wilmarsdonk, Oorderen en Oosterweel moest deze gemeente in de jaren 1950 verdwijnen om plaats te maken voor de uitbreiding van de Antwerpse haven. Het Poldermuseum Lillo brengt het verhaal van het dagelijks leven in de polderdorpen en de uitbreiding van het havengebied. In vele opzichten lijkt dit museum op een heemkundig museum zoals er zovele zijn in Vlaanderen. Maar achter dit museum schuilt een dynamische vrijwilligerswerking.

MUSEUM EN HEEMKRING

We interviewen François Schouwaerts en Frans Yzermans. Zij zijn respectievelijk conservator van het Poldermuseum en voorzitter van de heemkundige kring van de Antwerpse Polder. Het museum en de heemkundige kring waren lange tijd één vzw maar werden in 1986 opgesplitst. Anno 2017 is de collectie in handen van het museum. De heemkundige kring houdt zich meer bezig met archiefwerk en onderzoek.

Het Poldermuseum steunt op een tiental vrijwilligers. Elke zondag houden zij het museum open. Daarnaast komen zij in de winter samen om de collectie te onderhouden en te inventariseren. Het Poldermuseum is tevreden met de huidige grootte van de vrijwilligersploeg, maar staat altijd open voor nieuwe krachten. En met effect. Onlangs dienden zich enkele jongere vrijwilligers aan. “Zo hebben we een nieuwe secretaris met wie we heel blij zijn: een veertiger, heel geïnteresseerd en met veel kennis van het verenigingsleven.”

RESPECT VOOR TALENT

Uit de vele verhalen van Frans en François blijkt de enorme liefde voor de streek. “’s Zondags is er telkens een suppoost nodig om het museum open te houden. We werken daarvoor

François Schouwaerts en Frans Yzermans in het café van het Poldermuseum.

met een roulatiesysteem. Ik ben altijd heel blij als het opnieuw mijn beurt is", aldus Frans. François valt hem bij met een ander voorbeeld: "Vroeger kregen we telkens 20 euro uitbetaald als verplaatsingskost. Toen de financiële situatie van het museum niet zo goed was, hebben we dit afgeschaft. Onze kas staat er nu beter voor. Onlangs stelde ik voor om opnieuw een vergoeding uit te betalen. Het is kenmerkend dat de vrijwilligers dit hebben geweigerd. We hebben toen wel besloten om jaarlijks een etentje te houden met de ploeg. Dit bevordert toch ook de sfeer."

Mocht u er nog aan twijfelen: dit is een hechte ploeg die goed op elkaar is ingespeeld. Wat is het geheim van dit succes? "We zijn allemaal kinderen van de polders. Onze liefde voor de polder drijft ons in het vrijwilligerswerk. We vinden het belangrijk om dit erfgoed en de geschiedenis ervan te bewaren." Juist omdat iedereen zo gemotiveerd is, brengen de leden ook gemakkelijk nieuwe ideeën aan. Die vinden bijna altijd gehoor bij de rest van de ploeg. "Je krijgt meestal een positieve respons en dat is fijn. Dit is toch een belangrijke attitude binnen onze raad van bestuur: respect hebben voor ieders talenten en openstaan voor ideeën. Dit is niet

> *Dit is toch een belangrijke attitude binnen onze raad van bestuur: respect hebben voor ieders talenten en openstaan voor ideeën.*

enkel een blijk van waardering voor elkaar, het genereert ook een dynamiek."

SCHOLEN EN BEDRIJVEN

Die dynamiek komt niet enkel vanuit de bestuursleden zelf. Het Poldermuseum staat ook open voor samenwerking met anderen. Het museum heeft al veel samengewerkt met het MAS en, voor sponsoring, met het bedrijfsleven. "Dat is het voordeel als je in een industriegebied zit", zo erkennen Frans en François. Zo kan het museum, ondanks de kleine vrijwilligersploeg, veel activiteiten organiseren en er een kwaliteitsvolle erfgoedwerking op nahouden.

Momenteel is het museum betrokken in een scholenwerking. Hiervoor werkt het samen met het vrijetijdscentrum De Schelde en *w wh at**, een vereniging die artistieke projecten ondersteunt. Deze vereniging stelde onlangs een 'Poldervalies' samen met enkele voorwerpen van het museum, waarmee ze naar de scholen trok. De kinderen mochten over de vreemde voorwerpen hun zegje doen en proberen te raden waarvoor de voorwerpen dienen. Nadien brachten de leerlingen en leerkrachten een bezoek aan het museum en gingen zij op zoek naar de 'ware identiteit' van de voorwerpen uit de valies. Toen het district van Lillo het Poldermuseum benaderde om mee te werken aan dit project, hebben de vrijwilligers niet lang moeten nadenken. "De samenwerking met de kinderen en de scholen is echt heel plezant", vertellen Frans en François. "En belangrijk, want voor ons is het dé manier om jongere generaties te laten kennismaken met het poldererfgoed". En zo komen we opnieuw uit bij waar het beide heren allemaal om te doen is: de liefde voor de polder.

DE TIP VAN FRANS EN FRANCOIS

"Blijf als vereniging altijd openstaan voor vrijwilligers die zich aandienen en spreek mensen ook zelf aan. De zoektocht naar nieuwe vrijwilligers stopt nooit."

CONTACT

www.poldermuseum-lillo.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

33. IEDER ZIJN VERHAAL. STICHTING ERFGOED EISDEN

De Stichting Erfgoed Eisden groeide in 1998 uit de vroegere Geschied- en Heemkundige Kring – Eisden. Het ontstaan en de werking van deze vereniging is verbonden met het mijnverleden van de streek. Heel wat vrijwilligers zijn ook zelf nauw betrokken geweest bij de mijnen. Hun ervaringen en verhalen dragen ze graag over aan bezoekers en geïnteresseerden.

BEZIGE BIJTJES

Het uithangbord van Stichting Erfgoed Eisden is het Museum van de Mijnwerkerswoning. Dat toont hoe mijnwerkers in de jaren 1930 woonden. Het huis werd gebouwd in 1925 en is een goed voorbeeld van de Engelse 'garden city-architectuur'. In één gedeelte van het huis bevindt zich het museum en het andere gedeelte biedt ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen en belevingsactiviteiten met kinderen. Zo is er een kamer die in het teken staat van het thema 'verlichting'. Schoolkinderen kunnen er schrijven in het donker, bij kaarslicht of bij het schijnsel van een petroleumlamp. Of ze luisteren bij de gloed van de Leuvense stoof naar Maaslandse volksverhalen.

Het bewaren, invullen en openstellen van het Museum van de Mijnwerkerswoning is een belangrijk aspect van de werking, maar Stichting Erfgoed Eisden doet nog veel meer. Zo organiseert de Stichting ook gidsbeurten over de Tuinwijk, haar inwoners en de typische architectuur. Ze beheert een indrukwekkende collectie van archief- en documentatiemateriaal en geeft een tijdschrift uit over Eisdendorp en de Tuinwijk. De stichting legt zich tegenwoordig ook toe op immaterieel cultureel erfgoed. Zo laat ze zich opmerken met haar werking rond het 'Cité Duits', een mijnwerkerstaal die al in de jaren 1930 werd gesproken en een eigen samenraapsel is van de verschillende talen die hier werden gesproken. Verder focust de Stichting Erfgoed Eisden op het herstellen van de reuzentraditie van Eisden.

UIT EIGEN ERVARING

Tegenwoordig telt de Stichting Erfgoed Eisden 22 actieve vrijwilligers. Twaalf van hen gidsen in het museum en in de Tuinwijk. Een van de drijvende krachten is voorzitter Jan Kohlbacher, een bekende naam voor vele erfgoedwerkers in de hele regio.

Stichting Erfgoed Eisden is vrijwel altijd van de partij tijdens Erfgoeddag.

> *Nieuwe gidsen krijgen de gelegenheid om rustig in te lopen. Ze volgen de gidsbeurten van hun collega-gidsen. Ze worden beetje bij beetje klaargestoomd en krijgen alle informatie aangereikt om dan zelf van start te gaan met de kennis van hun collega's.*

Wat opvalt in deze vrijwilligerswerking is de opleiding en begeleiding van nieuwe medewerkers. Jan Kohlbacher: "Nieuwe gidsen krijgen de gelegenheid om rustig in te lopen. Ze volgen de gidsbeurten van hun collega-gidsen. Ze worden beetje bij beetje klaargestoomd en krijgen alle informatie aangereikt om dan zelf van start te gaan met de kennis van hun collega's. Het spreekt voor zich dat elke gids zijn eigen stijl heeft en een eigen verhaal brengt." Net zoals iedereen in de streek werkten deze vrijwilligers zelf voor de mijnen of hadden familieleden die er werkten. De meeste vrijwilligers kunnen ook hun eigen ervaringen inbrengen over het mijnverleden. Die persoonlijke toets biedt ook een meerwaarde voor de bezoekers, zo vertelt Jan Kohlbacher: "Het is altijd veel interessanter als zo'n gidsbeurt interactief wordt en bezoekers vragen kunnen stellen aan de gids die uit eigen beleving kan antwoorden."

CONTACT
www.erfgoedeisden.be

▶ TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL

34. EEN PASSIE VOOR TREKPAARDEN. HET MUSEUM VAN HET BELGISCH TREKPAARD

Een ritje op de koets met twee prachtige Belgische trekpaarden brengt ons bij het Museum van het Belgisch trekpaard in Vollezele, in het Pajottenland. We spreken af met Marc Stalpaert en Dirk Remaut, beiden bestuursleden van de gelijknamige vzw. Het museum werkt met zo'n dertig vrijwilligers. In zijn zoektocht naar vrijwilligers legt het museum de lat hoog. Maar dat is een bewuste keuze.

HET MUSEUM

Het Museum van het Belgisch trekpaard is gevestigd in het voormalige gemeentehuis van Vollezele. Het trakteert de bezoekers op sappige verhalen van de rijke, internationale kopers die tijdens de hoogdagen van het Belgisch trekpaard Vollezele op de wereldkaart zetten. In het pas onafhankelijk geworden België bracht de export van trekpaarden zelfs meer op dan die van kolen en staal samen.

Het museum bestaat sinds 2000 en kreeg in 2013 een grondige restyling, dankzij de financiële steun van de provincie Vlaams-Brabant en de gemeente Galmaarden. Sindsdien rekent het museum elke zondag op een van zijn dertig vrijwilligers om de werking in goede banen te leiden. Jaarlijks ontvangt het meer dan 1.500 bezoekers, vooral groepen die een persoonlijke rondleiding krijgen door een gids. Ook deze gidsen zijn allemaal vrijwilligers.

HOGE KWALITEITSEISEN

De vzw van het museum deed in het verleden (en doet ook nu nog regelmatig) oproepen via de lokale media om nieuwe vrijwilligers te vinden. In haar zoektocht naar vrijwilligers gaat de vereniging resoluut voor kwaliteit. Elke nieuwe kandidaat wordt grondig gescreend en moet zijn of haar achtergrond en motivatie verduidelijken op een bestuursvergadering. Er worden drie criteria gehanteerd: betrokkenheid in de lokale omgeving en/of kennis van Vollezele en zijn historiek, kennis van paarden en van trekpaarden in het bijzonder en, ten derde, een grondige algemene historische kennis.

Af en toe is het bestuur op zoek naar een specifiek profiel. De laatste vrijwilliger die de ploeg vervoegde, bracht een pak ICT-kennis mee. Kennis die in de werking inmiddels onmisbaar is gebleken. "Want een website die eruitziet alsof er drie jaar niets meer aan veranderd werd, dat trekt er toch niet op", vertellen Marc en Dirk.

> *In haar zoektocht naar vrijwilligers legt deze vzw voor zichzelf de lat hoog. Elke nieuwe kandidaat wordt grondig gescreend en moet zijn of haar achtergrond en motivatie verduidelijken op een bestuursvergadering.*

Voor het museum is het dus een bewuste keuze om op zoek te gaan naar het best passende vrijwilligersprofiel. Zeker voor het gidsen moeten de vrijwilligers beschikken over accurate kennis, zowel over lokale geschiedenis als over trekpaarden. Maar de ploeg wordt ook aangevuld met wat Marc en Dirk ‘gouden mensen’ noemen. Want het museum heeft ook vrijwilligers nodig die zich willen engageren om iedere zondagnamiddag de balie te bemannen. Een minder zichtbare taak dan het gidsen misschien, maar wel onmisbaar in de werking van elk museum.

Marc Stalpaert en Dirk Remaut bij het Museum van het Belgisch trekpaard.

VARIATIE

Om zijn vrijwilligers te bedanken, organiseert het museum jaarlijks een uitstap en een etentje waarop iedereen is uitgenodigd. In januari is er ook een nieuwjaarsreceptie om alle vrijwilligers te bedanken. Er worden geregeld bijkomende initiatieven georganiseerd, zoals een thematentoonstelling over paarden in WOI. Het museum blikt ook vooruit. Zo bekijkt het bestuur of het een kleine horecagelegenheid zou kunnen integreren en zijn er plannen om delen van het museum opnieuw in te richten. Het is duidelijk: dit bestuur is ambitieus. “Dit houdt de werking levend”, vertellen Marc en Dirk. “Er is altijd wel iets te doen. Deze afwisseling maakt het vrijwilligerswerk ook boeiend.”

DE TIP VAN DIRK EN MARC

“Zoek vrijwilligers die een speciale band hebben met het onderwerp. Zo zijn wij op zoek gegaan naar mensen met interesse in Vollezele, geschiedenis of paarden.”

CONTACT

www.museumvanhetbelgischtrekpaard.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

35. DURVEN KIEZEN. HET RUBENIANUM

De rijke artistieke traditie van de Zuidelijke Nederlanden telt duizenden kleine en grote meesters. Om hun nagelaten werken blijvend te begrijpen en waarderen, zijn onderzoek en kennis essentieel. Het team van het Rubenianum verzamelt en ontwikkelt deze kennis en stelt ze ter beschikking van onderzoekers en het publiek. Hiervoor werkt het samen met vrijwilligers. Over de relatie tussen vrijwilligers en personeel heeft dit centrum goed nagedacht. En dat maakt dit een interessante case.

VERSCHILLENDE MOTIEVEN

De meeste vrijwilligers van het Rubenianum worden gedreven door hun liefde voor de schone kunsten. Daarnaast zijn er ook jonge mensen actief die werkervaring willen opdoen. Daarom vindt het centrum het belangrijk om vrijwilligers de kans te geven om ook achter de schermen bij te leren. Caroline Noë is sinds 2012 vrijwilligster bij het Rubenianum. Zij helpt bij de inventarisatie van een uitgebreide collectie kunstenaarsmappen. Caroline: “Ik leer hier nog altijd veel bij over kunst en dat is natuurlijk een verrijking. Ik hou van dit werk, ik voel me er nuttig door.”

VERBONDENHEID

In zijn vrijwilligersbeleid wil het Rubenianum verbondenheid versterken. Verbondenheid tussen de vrijwilligers, maar ook met de (betaalde) staf. Over de relatie tussen de vrijwilligers en het personeel heeft het museum goed nagedacht. Veronique van de Kerckhof, directeur van het Rubenianum, geeft ons een aantal stelregels mee. Zo huldigt het centrum een gouden regel, het laat vrijwilligers namelijk nooit taken uitvoeren die betaalde krachten doen. Het Rubenianum bijvoorbeeld wil geen vrijwilligers inzetten voor een onthaalfunctie. Daarvoor worden mensen betaald en dit moet volgens het Rubenianum ook zo blijven.

Dit onderscheid tussen betaald werk en vrijwilligerswerk betekent niet dat vrijwilligers op de tweede plaats komen. Integendeel, het centrum beschouwt vrijwilligers als onbetaalbare en volwaardige krachten. Als het een activiteit organiseert voor het personeel, dan zijn de vrijwilligers vanzelfsprekend ook welkom. Ook dit is een bewuste strategie. Op deze manier voelen de vrijwilligers zich gewaardeerd en blijven ze zich betrokken voelen bij de werking.

> *Met vrijwilligers kan je veel meer werk verzetten en haal je extra kennis in huis, maar een vrijwilligerswerking brengt ook extra werk met zich mee.*

Ten slotte wil het Rubenianum elke vrijwilliger goed begeleiden en ondersteunen. “Ze moeten echt het gevoel krijgen dat ze erbij horen. Ook dit versterkt de band en kan resulteren in een langer engagement”, aldus Veronique. Keerzijde is dat de opvang van vrijwilligers natuurlijk veel tijd vraagt. Met vrijwilligers kan je meer werk verzetten en haal je extra kennis in huis, maar een vrijwilligerswerking brengt ook extra werk met zich mee. Het museum is zich daarvan goed bewust. “Daarom moet je eerst intern goed nadenken en inschatten hoeveel mensen je effectief zal kunnen begeleiden. Deze oefening vooraf goed en realistisch maken, is heel belangrijk.” Of hoe je ook in je vrijwilligersbeleid keuzes moet durven maken.

DE TIP VAN VERONIQUE

“Denk goed na voordat je een vrijwilligerswerking opstart. Bepaal voor jezelf hoeveel mensen je effectief kan begeleiden.”

CONTACT

www.rubenianum.be

▸ TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL

Projectmedewerker archivaris Dirk Buelens en vrijwilligster Caroline noë.

36. BEVLOGEN EN BETROKKEN. DE VRIJWILLIGERS IN HET HUIS VAN ALIJN EN HET MIAT

Op onze oproep naar goede praktijkvoorbeelden kregen we prompt reactie van het MIAT en het Huis van Alijn. Het MIAT en het Huis van Alijn staan al langer gekend om hun uitgebreide en goed verankerde vrijwilligerswerking. Beide musea vallen onder dezelfde structuur – het Autonoom Gemeentebedrijf Erfgoed - en houden er een gemeenschappelijke vrijwilligerscoördinator na. We trokken naar Gent en voerden een gesprek met Anne-Greet Denolf, vrijwilligerscoördinator voor beide musea.

GOEDE VRIENDEN

Het Huis van Alijn is het museum over de cultuur van alledag, over de kleine en grote geschiedenissen van het leven. Dit museum houdt er een uitgebreide vrijwilligerswerking op na. Bijzonder is daarbij de rol van de 'Vrienden van het Huis van Alijn'. Deze vriendenvereniging staat in voor de uitbating van het museumcafé en helpt actief mee bij allerhande publieksevenementen.

Het jaarlijkse hoogtepunt voor de vriendenvereniging én het Huis van Alijn zijn de Gentse Feesten. Dan steekt iedereen een tandje bij om de duizenden bezoekers te kunnen ontvangen. Zeker het museumcafé draait dan overuren. De Vrienden van het Huis van Alijn hebben al een mooie traditie en weten heel goed hoe ze het café moeten beheren in de drukste periode van het jaar. Alle Vrienden krijgen eerst allemaal een brief met een oproep naar helpende handen. Wie dat wil, kan zich inschrijven voor een shift. Sommige vrijwilligers komen elke dag, anderen komen een paar keer in de week. Het is treffend hoe zelfregulerend de vrijwilligersploeg is: de vrijwilligers zien werk en ze groeien ook in hun taken. Uiteraard blijft het nodig dat het museum de vinger aan de pols houdt van de Vrienden van het Huis van Alijn. Daarom is Anne-Greet tijdens de Gentse Feesten elke dag aanwezig. Zij kent alle Vrienden bij naam. Zij probeert ook na elke shift te polsen of alles naar wens is verlopen en of de vrijwilligers opmerkingen hebben. Dit persoonlijke contact is belangrijk, want zo kan het museum goed aanvoelen wat er leeft bij de Vrienden en inspelen op vragen die leven.

VRIJWILLIGERSWERK ALS TEAMBUILDING

Het is duidelijk: deze vrijwilligers zijn héél nauw betrokken bij de werking van het museum. Dit komt omdat de vrijwilligerswerking voortvloeit uit de vriendenvereniging. De steun van de

De Vrienden houden het museumcafé open tijdens de Gentse Feesten.

Vrijwilliger Pauly: "Dit is echt een passie. Ik zou echt niet willen dat de technieken rond hetv weven en spinnen verloren gaan."

Vrienden van het Huis van Alijn gaat zeer ver, want ze dragen ook financieel en logistiek hun steentje bij. Zo kocht de vriendenvereniging in 2015 nieuwe armaturen voor het museum, een gevelbanner, borden voor de bewegwijzering en een touchscreen. De kern vrijwilligers is ook zeer trouw. De Gentse Feesten vergroten die betrokkenheid nog. "De Gentse Feesten zijn tien dagen hard werk, maar het versterkt ook de groep. Het is bijna een teambuilding", aldus Anne-Greet.

HET DOORGEVEN VAN KENNIS EN TECHNIEKEN AAN (JONGE) MENSEN

Ook het MIAT kent een bloeiende en goed verankerde vrijwilligerswerking, zij het rond een heel andere thematiek. De vrijwilligers helpen de machines herstellen, onderhouden én gebruiken. Vele vrijwilligers hebben een technische interesse of hebben gewerkt in een drukkerij of een textielfabriek.

Die persoonlijke band maakt dat de vrijwilligers heel betrokken zijn. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het gesprek met Pauly. Hij staat

aan de textielmachines en geeft mensen uitleg wanneer hij merkt dat ze geïnteresseerd zijn. “Ik hou echt van het contact met de bezoekers”, begint hij. “Dit is echt een passie. Ik zou echt niet willen dat de technieken rond het weven en spinnen verloren gaan.” Een andere vrijwilliger die we ontmoeten, heet Arnould. Hij staat aan de drukmachines. Zijn engagement vloeit eveneens voort uit zijn beroep. “Ik kom uit de drukkerswereld. Toen ik met pensioen ging, ging ik op zoek naar een zinvolle tijdsbesteding. Ik kreeg de tip om hier eens langs te komen. Ik was dadelijk verkocht, het is hier nu mijn speeltuin.” Ook Arnould benadrukt hoe belangrijk het is om zijn kennis te kunnen doorgeven aan jongere generaties. “Ik geef demonstraties aan alle leeftijden, ook het derde kleuterklasje is hier van harte welkom. Een collega-vrijwilliger leert de kleutertjes om te gaan met de drukletters en ik begeleid hen dan aan de machines zelf. Mijn mooiste moment is een kleutertje dat vroeg of ik een draakje kon maken.”

EEN GEMEENSCHAPPELIJK BELEID

Ongeveer honderd vrijwilligers zijn actief in het Huis van Alijn en het MIAT. Zij vormen een belangrijke pijler van de museumwerking. Niet enkel omdat ze met zovelen zijn, maar ook door hun kennis en grote betrokkenheid. Om dit grote ‘menselijke kapitaal’ te behouden en te versterken, hebben de musea besloten om een vrijwilligersbeleid uit te schrijven en een gezamenlijke visie

> *“De Gentse Feesten zijn tien dagen hard werk, maar het versterkt ook de groep. Het is bijna een teambuilding.*

te formuleren. Met zo’n plan krijgt het vrijwilligersbeleid een duidelijke plaats binnen beide organisaties. Dit is belangrijk voor de musea zelf, maar natuurlijk ook voor de vrijwilligers. Het is een krachtig signaal als ook op papier staat dat de organisatie gelooft in de kracht en de meerwaarde van vrijwilligers.

DE TIP VAN ANNE-GREET

“Oprechte betrokkenheid is essentieel. Dit gaat erover dat je je meeleeft met de vrijwilligers en dat je hun engagement binnen een professioneel kader waardeert door ook oog te hebben voor het persoonlijke verhaal. Het is dus zoveel meer dan het louter ondersteunen en begeleiden van mensen. Inzetten op dit menselijk kapitaal is echt van onschatbare waarde.”

CONTACT

www.huisvanalijn.be
www.miat.gent.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

37. VRIJWILLIGERSWERK OP EEN KANTELPUNT. HET FOTOMUSEUM IN ANTWERPEN

In het Fotomuseum (FOMU) in Antwerpen maak je kennis met fotografie in al haar vormen. Behalve de collecties beeldmateriaal en fotoapparatuur beheert het museum een uitgebreide bibliotheek. Vanuit deze bibliotheek is in 2014 een vrijwilligerswerking opgestart, die inmiddels is uitgedijd naar het hele museum. De voorbije jaren verliep de ondersteuning van de vrijwilligers intuïtief, vanuit een gezonde dosis mensenkennis en gewoon boerenverstand. Nu is het museum klaar om een volgende stap te zetten en de vrijwilligerswerking meer te structuren.

EEN OPROEP MET SUCCES

Inneke Daghelet is bibliothecaris in het Fotomuseum. Zo'n twee jaar geleden lanceerde ze een oproep voor een vrijwilliger voor haar bibliotheek. Op dat moment stond ze helemaal alleen in voor het beheer van deze omvangrijke bibliotheek. Iemand die haar kon bijstaan bij het uitvoeren van enkele praktische zaken was bijgevolg erg welkom. Via **vrijwilligerswerk.be** en de website van de VVBAD, de beroepsvereniging voor archivarissen en bibliothecarissen, lanceerde ze een oproep die een grote respons opleverde: liefst 28 kandidaten dienden zich aan. "Ik had nog nooit met vrijwilligers gewerkt, en wist niet goed waaraan ik mij moest verwachten. Maar zoveel reacties had ik niet zien aankomen." Omdat Inneke het spijtig vond om kandidaten te weigeren, lanceerde zij een oproep naar haar collega's in het museum. Op haar vraag wie er nog met vrijwilligers wilde werken, reageerden verschillende medewerkers. "Zo heeft ons museum kennisgemaakt met vrijwilligerswerk. Met de meeste kandidaten voerde ik vervolgens een kennismakingsgesprek. Sommigen konden aan de slag in de bibliotheek, anderen verwees ik door naar andere afdelingen."

Op dit moment zijn er dertien vrijwilligers aan de slag in het museum, vier van hen zijn werkzaam in de bibliotheek. De andere vrijwilligers komen we tegen in de afdelingen publiekswerking, communicatie, collectie en tentoonstellingen. Elke afdeling is verantwoordelijk voor 'haar' vrijwilligers en stuurt die ook aan. Binnen het museum is Inneke wel het algemeen aanspreekpunt voor vrijwilligerswerk. Zij beantwoordt vragen van kandidaat-vrijwilligers, maar ook van collega's over wat er bijvoorbeeld allemaal moet worden geregeld van zodra een vrijwilliger aan de slag gaat.

STERK MERK

Ook vandaag nog ervaart het FOMU geen moeilijkheden om vrijwilligers te vinden. Geregeld dienen zich zelfs spontaan vrijwilligers aan. “Ik denk dat dit komt omdat het FOMU een sterk merk is en dus een grote aantrekkingskracht heeft”, aldus Inneke. Veel vrijwilligers zijn bijvoorbeeld studenten fotografie of communicatiewetenschappen die in het Fotomuseum ervaring willen opdoen en hun cv versterken. Voor de bibliotheek dienen zich dan meestal wat oudere vrijwilligers aan. “Ik weet niet hoe dat komt”, zegt Inneke, “maar ik vind dit helemaal niet erg. Want die oudere vrijwilligers blijven vaak wat langer.”

Bij ons bezoek aan de bibliotheek komen we Jacqueline tegen. Zij is een goed half jaar actief als vrijwilliger. “Na mijn pensionering wilde ik mij nuttig bezighouden”, zo begint ze. “Op vrijwilligerswerk.be vond ik het aanbod van het Fotomuseum en daarop ben ik ingegaan. De keuze voor een museum was voor mij evident. Ik ben altijd al geïnteresseerd geweest in cultuur. Binnen de bibliotheek vind ik het fijn om met boeken bezig te zijn.” Een andere vrijwilliger is Karel. Hij is gepassioneerd door alles wat te maken heeft met fotografie. “Ja, dit soort van vrijwilligers trekken we als museum natuurlijk ook aan. Dat is ook wel logisch als je een fotomuseum bent natuurlijk”, lacht Inneke.

De bibliotheek van het FOMU.

HECTISCH EN FLEXIBEL

Net zoals bij zovele andere musea is het dagelijks werk in het FOMU hectisch en vraagt het een grote flexibiliteit, ook van de vrijwilligers. De bibliotheekvrijwilligers alleen al houden zich bezig met uiteenlopende projecten. Zij helpen de verhuis van de bibliotheekcollectie voorbereiden, ontsluiten artikelen en verwerken documentatiemateriaal. “Zeker bij onze documentatiemappen was er een grote achterstand. Alle uitnodigingen en artikels die hier binnenkomen, moeten worden gesorteerd en geordend per fotograaf. Dankzij onze vrijwilligers is de achterstand nu weggewerkt”. Nog een ander project is het op orde houden van het magazijn. Her en der liggen er stapeltjes tijdschriften verspreid. Een van de vrijwilligers is begonnen die op te lijsten en te ordenen. “Dit zijn allemaal zaken waar geen haast bij is”, verduidelijkt Inneke, “ze blijven daarom gemakkelijk liggen, maar zijn wel belangrijk voor de goede werking van het museum.”

DE VOLGENDE STAP

Het vrijwilligerswerk in het FOMU is organisch gegroeid. “De eerste jaren hadden veel weg van *trial and error*”, geeft Inneke toe, “maar zo leer je wel natuurlijk”. Bijvoorbeeld: nieuwe vrijwilligers werden in het begin niet altijd voorgesteld aan alle museummedewerkers. Zo gebeurde het dat de directeur mensen in de magazijnen zag rondlopen die zij niet kende. Dat was natuurlijk niet ideaal. Daarom maakt het museum nu van elke nieuwe vrijwilliger een foto en stelt het een fiche samen, die vervolgens in de refter wordt opgehangen. De museummedewerkers kunnen de vrijwilligers zo gemakkelijker thuisbrengen. De vrijwilligers van hun kant worden gemakkelijker herkend en voelen zich sneller opgenomen in het team.

Uit ons gesprek is duidelijk dat de vrijwilligerswerking van het Fotomuseum op een kantelpunt zit. “We hebben voldoende lessen geleerd, we weten wat goed zit en waar de werkpunten zijn”, zegt Inneke. Met een aantal museummedewerkers heeft ze onlangs samengezeten om een aantal onderdelen van het vrijwilligersbeleid beter te structureren: “Zo gaat het museum een draaiboek uitschrijven, vooral om het onthaal van onze vrijwilligers te stroomlijnen. Een goed idee, want ook voor vrijwilligers zijn een goede verwelkoming en een goede eerste indruk belangrijk. Vrijwilligers die zich welkom voelen, blijven immers langer gemotiveerd.” Daarnaast wil het FOMU meer investeren in activiteiten om vrijwilligers te waarderen. “Onze vrijwilligers krijgen al enkele voordelen, in onze shop en tijdens museumactiviteiten, maar speciale acties hebben we lange tijd niet georganiseerd. In het begin hadden we daar helemaal niet over nagedacht, er was ook geen budget voor. Nu ervaren we dat

> *Ik ben blij met het traject dat we hebben afgelegd en het fantastische werk dat de vrijwilligers hebben gedaan. We zijn klaar voor de volgende stap.*

het ook belangrijk is om de vrijwilligers extra in de bloemetjes te zetten." Tijdens de Dag van de Vrijwilliger, op 5 december 2016, organiseerde het FOMU daarom een speciale activiteit: de vrijwilligers kregen een glaasje cava en een lunch in het museumcafé en een goodiebag van het museum.

Hoe kijkt Inneke nu terug op het traject van de voorbije jaren? "Af en toe verliep de vrijwilligerswerking wat geïmproviseerd, maar het had ook niet anders gekund. Soms moet je gewoon ervaren wat er al dan niet werkt. Ik ben blij met het traject dat we hebben afgelegd en het fantastische werk dat de vrijwilligers hebben gedaan. We zijn klaar voor de volgende stap. Onze ervaringen dragen we mee om nu werk te maken van een bewuster en meer gestroomlijnd vrijwilligersbeleid", concludeert Inneke.

DE TIP VAN INNEKE

"Soms moet je gewoon ervaren wat er al dan niet werkt. Trek wel lessen uit je ervaringen en benoem wat goed zit en waar de werkpunten zijn."

CONTACT

www.fotomuseum.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

Hoofdstuk 4: Vrijwilligers maken het verschil. Bijzondere projecten en samenwerkingen.

38. HOE EEN BALLETJE ROLLEN KAN. DE ABDIJBIBLIOTHEEK IN BORNEM

HOE HET BEGON ...

De bibliotheek van de abdij van Bornem bezit een unieke collectie oude boeken. Eind 2013 lanceerde het gemeentebestuur van Bornem een oproep naar vrijwilligers om een handje te helpen bij de basis- en schaderegistratie van deze omvangrijke boekencollectie. Toen bleek dat de Bornemnaars hun abdij een warm hart toedragen, want de respons was overweldigend. Ook van ver buiten de gemeentegrenzen meldden vrijwilligers zich aan. In mei 2013 zetten meer dan tachtig enthousiaste vrijwilligers hun schouders onder dit project. In de herfst van 2014 was de collectie van om en bij de 50.000 boeken schoongemaakt, geregistreerd en verpakt in verhuisdozen. De exacte cijfers zijn indrukwekkend: in totaal zijn er 56.181 titels ingevoerd in de database, die 49.228 boekbanden omvatten en samen 1.492 strekkende meter beslaan in de bibliotheek. Alstublieft!

Maar hoe begin je nu aan zo'n immens project? Archivaris Gert Van Kerckhoven: "We beseften heel goed dat we van tevoren heel goed moesten nadenken over de werkwijze. Daarom werd er een voorbereidende stuurgroep samengesteld die bestond uit leden van de Sint-Bernardusabdij, het CRKC, het KADOC, de Maurits Sabbebibliotheek, het gemeentebestuur Bornem en het provinciebestuur Antwerpen. We bestudeerden gelijkaardige projecten en mogelijke oplossingen." Ook dacht de stuurgroep na over een goede begeleiding van de groep vrijwilligers. De basis- en schaderegistratie van een collectie is immers een delicate opdracht. De vrijwilligers moesten daarom goed worden begeleid. Ze kregen eerst een theoretische vorming en vervolgens een praktische workshop.

STOPPEN? GEEN DENKEN AAN!

Nadat de inventarisatie van de bibliotheek was afgerond, wilden de meeste vrijwilligers er niet mee stoppen, integendeel. Ze waren zo enthousiast dat ze besloten om te blijven samenwerken en zich te verenigen in de Vrienden van het Archief. Deze vereniging stelt zich ten dienste van het erfgoed van Bornem. Op verschillende locaties zijn deze vrijwilligers actief en ordenen, inventariseren en digitaliseren ze archiefdocumenten van diverse oorsprong. Ze werkt daarbij nauw samen met de heemkundige kring.

Vrijwilligers aan het werk in de Abdijbibliotheek in Bornem

Benny Croket, zelf vrijwilliger en bestuurslid van de heemkundige kring, begeleidt de vrijwilligers: “Na het afronden van het inventarisatieproject vroegen veel vrijwilligers zelf of ze iets mochten doen. Ze namen dus zelf het initiatief. Hier zijn we met plezier op ingegaan. Want het zou immers zonde geweest zijn om zo’n geëngageerde ploeg te laten gaan. Zo’n kans mag je echt niet laten liggen.”

DUOWERK WERKT

Archivaris Gert Van Kerckhoven: “De mensen werken hier altijd in duo, net zoals bij het abdijproject.” Zo steunen ze elkaar, en is er ook een zekere controle. Want oude teksten zijn vaak moeilijk te ontcijferen en zo worden interpretatiefouten vermeden.” De vrijwilligers vullen elkaar op die manier mooi aan. “Soms is er iemand met een specifieke kennis die de andere iets bijleert”, vertelt archivaris Gert Van Kerckhoven: “Mensen leren elkaar dingen bij, overleggen, maar hebben het ook over koetjes en kalfjes. Die mix moet er zijn en dat is ook mooi om te zien. Vrijwilligerswerk is bij ons teamwork, een win-winsituatie voor iedereen.”

VRIJWILLIGERS DIE GROEIEN

Het middaguur nadert en de voormiddagploeg keert huiswaarts. We keuvelen nog wat na en op het middaguur stuift een kwieke

> *Mensen leren elkaar dingen, overleggen, maar hebben het ook over koetjes en kalfjes. Die mix moet er zijn en dat is ook mooi om te zien.*

zestiger binnen. Hij groet ons enthousiast en haalt fier een document uit zijn tas. Het is een diploma van zijn examen paleografie waarvoor hij met onderscheiding slaagde. Voor de personen die het archief leiden is dit een prachtig voorbeeld: enkele maanden voordien had hij nog nooit eerder een oude tekst gelezen en na een interne vorming blijkt dat hij een uitstekende 'lezer' is geworden.

DE TIP VAN GERT

"Het vrijwilligerswerk overstijgt het uitvoeren van een aantal opdrachten. In onze ploeg telt niet alleen het project op zich, maar zijn de sociale contacten, de leuke babbels naast het werk, de aandacht voor ieders interesses en sterke punten minstens even belangrijk."

CONTACT

www.bornem.be/product/1069/vrienden-van-het-archief

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

39. VRIJWILLIGERS IN DE VOETSPOREN VAN KUNSTSCHILDER RENÉ SIMONS. HEEMKUNDIGE KRING DE VREEDSEL

Het brugwachtershuisje in Lanklaar is de thuisbasis van de Geschied- en Heemkundige Kring De Vreedsel. We spreken af met Marc en Brigitta Stevens, voorzitter en ondervoorzitter van De Vreedsel. Maar ook: broer en zus en beiden leerkracht.

De Vreedsel telt zeven bestuursleden, enkele losse medewerkers en een tweehonderdtal leden die zijn geabonneerd op het tijdschrift. Geregeld komt de kring met een project naar buiten. In 2015 groeide het idee om een project uit te werken rond de lokale kunstschilder René Simons (1909-1973). De Vreedsel wilde zo het belang van Simons' oeuvre voor het Maasland belichten.

EEN DRIELUIK

Het project bestond uit drie grote luiken: een educatief project, een kunstboek en een tentoonstelling.

Brigitta en Marc ontwikkelden lesmappen voor de jeugd. Hun ervaring als leerkracht kwam natuurlijk goed van pas, maar ze vroegen ook het advies van leerkrachten van de basisscholen uit de buurt. Voor de vormgeving en de presentatie van de lesmappen kon De Vreedsel rekenen op vrijwilligers. Ook Erfgoedcel Mijn-Erfgoed steunde het initiatief.

Leerlingen van het 5e en 6e leerjaar maakten in een eerste deel kennis met erfgoed en gingen in de omgeving van Lanklaar, Stokkem en Eisden op zoek naar het verleden aan de hand van tekeningen en schilderijen van René Simons. Zo vergeleken ze de leefwereld van de kunstenaar met hun eigen leefwereld. Ze namen ook zelf foto's, die ze achteraf bespraken met ouders en grootouders. Deze informatie en de foto's werden vervolgens gebundeld in een schetsboek. In een tweede deel leerden de leerlingen kijken naar kunst met behulp van een werkboekje opgesteld door Thea Van Heeswijck en Richard Rijkschroeff, leerkrachten Plastische Opvoeding in Amsterdam. Bij een bezoek aan hun familie in Lanklaar boden ze spontaan hun medewerking aan. Als kers op de taart mochten de leerlingen zelf aan de slag: iedere klas creëerde een eigen kunstwerk gebaseerd op een schilderij van René Simons. Ook hier trokken vrijwilligers de klas in om de leerlingen bij te staan bij het mengen van verf en het schilderen. De vier schilderijen werden

in aanwezigheid van genodigden op een vernissage met receptie onthuld door de burgemeester en schepenen. De leerlingen hielpen mee tijdens de receptie. Voor De Vreedsel was het heel belangrijk om de jeugd bij dit project te betrekken. “Als kinderen iets beter leren kennen, dan krijgen ze er meer respect en voeling voor”, redeneren zij. “Jongeren dragen in de toekomst immers de zorg voor ons cultureel erfgoed.”

Naast dit educatieve project organiseerde De Vreedsel een tweedaagse tentoonstelling van de originele werken van René Simons. Om de werken te verzamelen, lanceerde de kring een oproep in het ledenblad en in de plaatselijke krant. In het brugwachtershuisje richtten ze een fotostudio in. Al snel kwamen mensen aan hun deur kloppen met een werk van René dat thuis aan de muur hing. In een latere fase trokken enkele vrijwilligers naar de mensen thuis. In totaal hebben ze zo meer dan zevenhonderd werken geïnventariseerd.

Om het plaatje volledig te maken, publiceerde de kring het boek *René schildert, het Maasland schittert* over het werk van René. Al snel merkten zij dat ze een kunsthistoricus nodig hadden om de teksten te schrijven. Hulp kregen ze van Kristof Reulens, curator van het Emiel Van Dorenmuseum in Genk, die bij het zien van de werken van René Simons al snel besliste om mee te werken.

Iedere klas creëerde een eigen kunstwerk gebaseerd op een schilderij van René Simons.

> *Als iedereen zijn puzzelstukje bijdraagt, hoe klein of groot ook, dan komen we er samen wel.*

PUZZELSTUKJES

Eigen aan zo'n groot project is dat het veel tijd vraagt. "Je hebt je eigen werk en je neemt het er allemaal extra bij. Je kan het alleen waarmaken als er voldoende helpende handen zijn." Gelukkig kon de kring rekenen op een vijfentwintigtal bijkomende vrijwilligers. Mensen met heel diverse profielen, zoals leerkrachten, collega's, familie, bestuursleden, sympathisanten, een kunsthistoricus, een vormgever en zelfs leden van een zangkoor.

Al deze vrijwilligers droegen hun steentje bij om dit project te laten slagen. "De belangrijkste gedachte hierbij is ervan uitgaan dat alle beetjes ook echt helpen", vertellen Marc en Brigitta. "Als iedereen zijn puzzelstukje bijdraagt, hoe klein of groot ook, dan komen we er samen wel." Om de vrijwilligers gemotiveerd te houden, communiceerde de Kring enthousiast over het project. De tweehonderd leden werden viermaandelijks geïnformeerd over het verloop van het project.

De goede afloop van het project blijft nazinderen. Tot op de dag van vandaag krijgen zij nog steeds vragen over hun project en kopen mensen het boek *René schildert, het Maasland schittert*.

DE TIP VAN MARC EN BRIGITTA

"Hou je vrijwilligers 'warm'. Het zit soms in kleine dingen: een zelfgebakken taart en tasje koffie kunnen wonderen doen."

CONTACT

www.devreedsel.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

40. VRIJWILLIGERS HELPEN BIJ DE FEESTELIJKE OPENING VAN MUSEUM PLANTIN-MORETUS

Op 30 september 2016 heropende het nieuwe Museum Plantin-Moretus de deuren. Met een nieuwe museumpresentatie, een nieuw depot en een nieuwe leeszaal is dit Antwerpse museum klaar voor de toekomst. Het museum doet al langer een beroep op vrijwilligers, maar tijdens het weekend speelden ze een cruciale rol. Ze stonden mee in voor het onthaal van de duizenden bezoekers die het wereldbefaamde museum overspoelden.

MET LUIDE TROM

Na een grondige renovatie heropende het Museum Plantin-Moretus in het laatste weekend van september. Niet onopgemerkt, maar met luide trom en drie dagen feest. Tijdens dit feestweekend ontving het museum zo maar even tienduizend bezoekers. Voor de museumploeg betekende dat alle hens aan dek. Ook zo voor de vrijwilligers, want ook zij moesten hun beste beentje voorzetten.

Er waren vrijwilligers die drukdemo's verzorgden. Anderen telden de bezoekers of hielpen in de leeszaal. Nog anderen gaven uitleg bij de audiogids of hielpen aan de balie of de shop. Een heel druk weekend was het zeker voor de 'gastheren' en '-vrouwen'. Wat hield hun rol precies in? Ze heetten de duizenden bezoekers welkom, deelden bezoekersgidsen uit, beantwoordden vragen over het museum, het programma en de faciliteiten.

Voor de vrijwilligers was het openingsweekend de ultieme test om te ervaren wat het is om een gastheer of -vrouw te zijn. Want een onthaalfunctie kan leuk lijken, maar je moet toch vooral ervaren of zo'n functie je effectief ligt. De gastheren en gastvrouwen waren goed getraind. Ze hadden meerdere keren een diepgaande rondleiding gekregen. Ze hadden ook van tevoren een draaiboek doorgenomen om zich goed voor te bereiden.

Robin Thys begeleidde als stagiair de vrijwilligers en blikt tevreden terug op het weekend. "Het openingsweekend was spannend, maar de vrijwilligers hebben het er prima vanaf gebracht. Dit was niet altijd evident, want er gebeurde zoveel tegelijk en niet alles verliep altijd zoals gepland." Om zo'n massa

bezoekers op te vangen, moesten de vrijwilligers ook een zekere flexibiliteit aan de dag leggen en ook zelf initiatief durven nemen. Robin Thys: “Ik was vooral onder de indruk van de passie die deze mensen aan de dag leggen. Dit zijn mensen die trots zijn op het museum en dit stralen ze ook uit. Ze zijn voor ons echt geweldig en gewild.”

ACHTER DE SCHERMEN

Het openingsweekend was dus een groots evenement. Maar het museum werkt al jaren met vrijwilligers. Zo is er bijvoorbeeld een groepje van vijf dames die zijn opgeleid als boekbinder of restaurateur. Twee keer per week voeren zij kleine conserverende behandelingen uit op de uitgebreide collectie boeken van het museum. En in het restauratieatelier staan vrijwilligers de papierrestauratrice bij voor het opnieuw monteren van de

Tijdens het openingsweekend verwelkomde het museum 10000 bezoekers. Een succes bij jong en oud.

> *Ik was vooral onder de indruk van de passie die deze mensen aan de dag leggen. Dit zijn mensen die trots zijn op het museum en dit stralen ze ook uit. Ze zijn voor ons echt geweldig en gewild.*

prenten en tekeningen van de collectie van het Prentenkabinet. Voor de collectieregistratie en de invoer van de online databank van het Prentenkabinet zijn er ook enkele vrijwilligers, waaronder een oud-leraar Latijn die voor de vertaling van Latijnse spreuken en teksten op de prenten zorgt. Deze laatste doet dat zelfs van thuis uit. Veel van het werk van deze vrijwilligers speelt zich af achter de schermen. Maar dit maakt hun engagement niet minder waardevol. “Integendeel”, benadrukt Robin, “ze werken met zoveel passie en enthousiasme. Als museum is het een droom om ondersteund te worden door zulke gemotiveerde vrijwilligers.”

DE TIP VAN ROBIN

“Vrijwilligers moeten zich gewaardeerd voelen. Zij doneren vrijwillig hun tijd aan het museum. Ze werken met zoveel passie en enthousiasme, zonder echte vergoeding. Als museum moet je daar dankbaar voor zijn en dit ook tonen. Een goede begeleiding en opvolging van de vrijwilligers is daarom essentieel.”

CONTACT

www.museumplantinmoretus.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

41. EEN HELE GEMEENSCHAP OP DE BEEN. ‘DEN BROAVEN GOAD UIT’ IN OOSTEEKLO

In 2015 stond Oosteeklo, een deelgemeente van Assenede, in het teken van WOI. Het hoogtepunt van dat herdenkingsjaar was het laatste weekend van augustus. Op liefst twintig locaties opende toen een ‘herberg’ zijn deuren, op dezelfde plaats als honderd jaar geleden. Aan dit project werkten zo’n driehonderd vrijwilligers mee. Grote trekkers van dit project waren onder meer Frank Baete en Remi Van de Veire, bestuursleden van de Heemkundige Kring De Twee Ambachten uit Assenede.

100 JAAR WERELDOORLOG I

De Heemkundige Kring De Twee Ambachten had eerder een lijst gevonden van herbergen in Oosteeklo die tijdens WOI gesloten werden. Deze lijst vormde de aanleiding tot het project ‘Den Broaven goad uit’.

Het project begon relatief klein, maar resulteerde uiteindelijk in een groot evenement. Wie Oosteeklo bezocht in het laatste weekend van augustus 2015, kwam ogen tekort. Behalve de twintig pop-upherbergen konden mensen een tentoonstelling bezoeken. Er werd zelfs een aparte oorlogskrant uitgegeven. Om de sfeer van honderd jaar terug te evoceren, was er ook heel wat randanimatie. De pastoor hield een mis in het Latijn en de plaatselijke duivenmaatschappij organiseerde een wedstrijd. De straatverlichting bleef 's avonds uit en de gemeente was tijdens het weekend autoluw. Je kon bovendien een oude steekkar voor de ravitaillering tegenkomen en straatzangers zongen oorlogsliederen. Er werd limonade gemaakt volgens een oorlogsrecept en de pannenkoeken bakte men op de Leuvense stoof.

Het project kreeg de naam ‘Den Broaven goad uit’. ‘Den Broaven’ is de naam die de bewoners van Oosteeklo geven aan het standbeeld voor de gesneuvelden in het dorp. Het standbeeld werd de avond voor het evenement verpakt en zo aan het oog onttrokken: ‘Den Broaven’ was weg. Tijdens het evenement speelde een actrice de rol van de vrouw van ‘Den Broaven’. Zij liep rond met een steekkar van café naar café om te zeggen dat haar man ondergedoken was. Op zondagavond volgde dan de apotheose. Er werd aangekondigd dat de Duitsers haar man hadden gevonden en doodgeschoten. De dode man – eveneens een acteur – werd dan naar het standbeeld gebracht. ‘Den Broaven’ was opnieuw thuis.

EEN GOEDE PLANNING

Liefst vijfduizend kijklustigen bezochten het evenement. Talloze lokale verenigingen, particulieren, ondernemingen … droegen een steentje bij. In totaal werkten zo'n driehonderd vrijwilligers mee om alles in goede banen te leiden.

Vanzelfsprekend vroeg zo'n groot project een goede voorbereiding. De heemkundige kring richtte eerst een stuurgroep op. Die bestond uit vier bestuursleden. Twee leden waren lid van de Orde van de Smoutpot, een bevriende vereniging die oude culinaire tradities wil laten herleven. Deze vier stuurgroepleden stuurden het hele evenement aan: ze dachten eerst een scenario uit en legden de lijnen vast voor het project. Voor de stuurgroep was het bijvoorbeeld belangrijk dat het plaatje historisch klopte. Zo was het bijvoorbeeld niet de bedoeling dat de herbergen Coca-

De herbergiers voor het standbeeld van 'Den Broaven'. © Omer De Vriendt

> *Liefst vijfduizend kijklustigen bezochten het evenement. Talloze lokale verenigingen, particulieren, ondernemingen … droegen een steentje bij. In totaal werkten zo'n driehonderd vrijwilligers mee om alles in goede banen te leiden.*

Cola zouden schenken. Toch beseften de initiatiefnemers heel goed dat ze de deelnemers de nodige vrijheid moesten geven om hun herberg naar eigen believen in te richten. Zo moesten ze een evenwicht vinden tussen historische 'authenticiteit' en haalbaarheid.

Een volgende stap bestond erin om het project te gaan voorstellen. Een van de bestuursleden had een groot netwerk en kon dus heel wat mensen aanspreken. Tijdens een eerste vergadering kregen kandidaat-deelnemers informatie en een bundel met inspiratie van wat ze allemaal konden organiseren. Binnen het kader dat de stuurgroep bedacht had, kregen zij vervolgens de vrijheid om eigen acties te bedenken. Zo zou de bakker speciale koeken bakken; de lokale Unizo-afdeling zou rondtrekken met een soepkar. Deze en vele andere ideeën werden verder uitgewerkt tijdens volgende vergadermomenten. Het lijkt nauwelijks te geloven, maar de stuurgroep organiseerde slechts vier vergadermomenten voor alle deelnemers.

Toch hield de stuurgroep de regie goed in handen. Vooraf werd duidelijk afgesproken dat de stuurgroep zo goed als alles deed: verzekering, publiciteit, de organisatie van de randanimatie, contacten met de gemeente … Wel investeerde hij ook in een goed contact met de vrijwilligers. Via de *Broave gazette* hielden zij de deelnemers op de hoogte van de voorbereidingen. Het weekend zelf startte met een avond speciaal voor alle medewerkers. Ook de feedback na afloop was belangrijk. Hiervoor werd in november 2015 nog een aparte evaluatievergadering georganiseerd.

DE TIP VAN FRANK EN REMI

"Begin op tijd, want zo'n project kan je niet op een jaar organiseren. Je moet ook tijd hebben om ideeën te laten rijpen, om te bekijken wat je gaat doen en wat niet."

CONTACT

www.detweeambachten.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

42. OUDENBURG IN VUUR EN VLAM VOOR ROMEINS ERFGOED

Oudenburg heeft een rijkgevuld verleden dat duidelijke sporen heeft nagelaten. De stad is namelijk ontstaan uit een Romeins fort, of castellum. Dit fort is vandaag verdwenen. Of toch niet helemaal, want witte vierkante stenen in de wegverharding geven de contouren van het fort aan.

ROMEINSE AANWEZIGHEID

Het Romeins Archeologisch Museum (RAM) vertelt de geschiedenis van de Romeinse aanwezigheid aan de kust. Om de werking van het museum te ondersteunen, werd in 2014 'Erfgoedkring Oudenburg 8460' opgericht. Van meet af aan was het de bedoeling meer te zijn dan louter een klassieke vriendenvereniging en ook andere taken op zich te nemen. Zo wilde de vereniging druk uitoefenen op het stedelijk cultuurbeleid en de bevolking warm maken voor het erfgoed en alles wat daarbij komt kijken, zoals bewaring, registratie en inventarisatie. Erfgoedkring Oudenburg 8460 zet zich vandaag samen met het stadsbestuur in voor erfgoed, heemkunde, archeologie en het Romeins Archeologisch Museum.

Voor dit interview zijn we te gast bij drie bestuursleden van de kring: voorzitter Koenraad Blontrock, secretaris Jean Luc Meulemeester (ook diensthoofd cultuur bij de stad) en Wouter Dhaeze (ook stadsarcheoloog). Ze gaan er prat op een kring te zijn met een jong en divers bestuur. "We hebben evenveel mannelijke als vrouwelijke bestuursleden en heel wat dertigers en veertigers", vertellen ze. Samen hebben ze een heleboel enthousiaste ideeën voor initiatieven. Een daarvan groeide uit tot een lichtspektakel met de inzet van vijfhonderd vrijwilligers.

SPELEN MET VUUR

Rond 21 december vierden de Romeinen de winterzonnewende, de Saturnaliën. "Io Saturnalia" was de traditionele begroeting

> *Zo'n vijfhonderd vrijwilligers verlichtten met fakkels de plaatsen waar ooit de muren van het Romeinse fort stonden. Een vuurkunstenares, tromgeroffel en re-enactmentgroepen zorgden voor extra sfeer.*

op die dag, de Romeinse versie van 'Zalig Kerstfeest'. Deze oude feestdag inspireerde de erfgoedkring om op 21 december 2015 een evenement te organiseren. Zo'n vijfhonderd vrijwilligers verlichtten met fakkels de plaatsen waar ooit de muren van het Romeinse fort stonden. Een vuurkunstenares, tromgeroffel en re-enactmentgroepen zorgden voor extra sfeer. Drones filmden het hele evenement vanuit de lucht. Van het spectaculaire beeldmateriaal werd een film gemaakt, die bezoekers kunnen bekijken in het RAM en op de website en Facebookpagina van Erfgoedkring 8460.

Zo'n grootschalig initiatief staat of valt onder meer met het kunnen mobiliseren van voldoende vrijwilligers. Alle lokale verenigingen uit Oudenburg werden aangesproken om deel te nemen. Ook via de website van de erfgoedkring en de infokrant van Oudenburg werden veel kandidaat-vrijwilligers bereikt. Toch bleek het promotiefilmpje op de Facebookpagina van de kring nog het meest succesvol. Het werd maar liefst 7.800 keer bekeken en leverde heel wat vrijwillige werkkrachten op.

Zo'n vijfhonderd vrijwilligers verlichtten met fakkels de plaatsen waar ooit de muren van het Romeinse fort stonden. © Ann Moeyaert.

Het onderwerp sprak bij veel mensen duidelijk tot de verbeelding. Het grote aantal vrijwilligers had een zeer uiteenlopend profiel, gaande van erfgoedliefhebbers en liefhebbers van de Romeinse geschiedenis, tot gezinnen en familie en vrienden van de erfgoedkring.

Vrijwilligers konden zich aanmelden via een online inschrijvingsformulier of een papieren formulier dat ze konden afhalen in het RAM. Vervolgens kregen ze een draaiboek en een nummer, waarmee ze zich op de dag zelf moesten aanmelden. De organisatie verliep redelijk vlot, al stelde het bestuur wel vast dat het 's avonds te druk werd aan de inschrijvingsstands. In de toekomst zou het ervoor kiezen om bijkomende informatie voor de vrijwilligers op grote schermen te projecteren.

DE TIP VAN JEAN LUC, KOENRAAD EN WOUTER

"Probeer bij je activiteiten zoveel mogelijk mensen te betrekken en stap hiervoor naar de bevolking. Wees als vereniging ook niet bang om moderne, digitale middelen zoals sociale media in te zetten!"

CONTACT

www.oudenburg.be/erfgoedkring

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

43. GEEN UITDAGING TE GROOT VOOR DE 'UITZENDVRIJWILLIGERS' IN MECHELEN

Het Firmament is het expertisecentrum voor het erfgoed van de podiumkunsten. In enkele pilootprojecten verkent Het Firmament hoe vrijwilligers kunnen helpen bij de zorg voor een archief of collectie. Hiervoor werkt het samen met de Dienst Musea en Erfgoed Mechelen. Deze stedelijke dienst heeft jarenlange ervaring met het werken met vrijwilligers en kan rekenen op een uitgebreide pool van enthousiastelingen die zich bekommeren om het Mechelse erfgoed.

UITZENDVRIJWILLIGERS?

De Dienst Musea en Erfgoed is ontstaan uit de fusie van Erfgoedcel Mechelen en de stedelijke musea. Deze dienst profileert zich als een makelaar tussen vrijwilligers en organisaties. Ze engageert vrijwilligers voor eigen projecten, maar zendt hen ook uit naar 'gastorganisaties' in Mechelen. Een van deze gastorganisaties is Het Firmament. Dit expertisecentrum heeft een werking over heel Vlaanderen, maar is wel in Mechelen gehuisvest.

De gastorganisatie staat in voor de dagelijkse begeleiding van deze vrijwilligers. De Dienst Musea en Erfgoed behoudt de algemene coördinatie en blijft het aanspreekpunt voor de vrijwilligers. Greet Voorhoof, consulent vrijwilligerswerking bij de Dienst Musea en Erfgoed: "Wij coördineren de algemene vrijwilligerswerking en zorgen voor de verzekering. We maken alles in orde voor de vrijwilligers en waken erover dat er voldoende vrije momenten worden ingelast: samen naar een voorstelling gaan kijken of een uitstap maken. Dit is natuurlijk heel belangrijk als je werkt met vrijwilligers: een goed evenwicht vinden tussen werk en ontspanning."

CIRCUS RONALDO

Eind 2013 begonnen vijf enthousiaste vrijwilligers bij Het Firmament met de registratie van een aantal decordoeken. Deze handgeschilderde doeken waren eigendom van het bekende Circus Ronaldo. De vrijwilligers registreerden deze doeken in een overzichtslijst met foto's van de doeken en bijhorende nummers. Vrijwilligers José en Jul: "Bij het in kaart brengen van de decordoeken verrichtten we echt fysieke arbeid. Daar hebben we onze spierballen serieus getraind. We moesten de decors met een katrol omhoog hijsen, iemand nam een foto en nog iemand anders schreef alles op. En we sleurden ook nog met die doeken

natuurlijk. Het was zwaar werk maar wel heel plezant!" Het harde werk wierp zijn vruchten af, want in september 2014 waren ze klaar met het inventariseren van de liefst 173 decordoeken. Nu heeft de familie Ronaldo voor het eerst een overzicht over alle decordoeken die zij momenteel beheert. Dit kan haar artistiek inspireren, maar net zo goed helpt het ook bij beslissingen rond het beheer van de collectie. Zijn de decordoeken in goede staat of aan herstelling/restauratie toe? Welke decordoeken zijn het meest waardevol? Zijn er decordoeken in zo'n slechte staat of zo weinig waardevol dat verdere bewaring niet wenselijk is? Welke materialen komen voor in de collectie en hoe moeten die bewaard worden?

Een vrijwilligster helpt bij het inventariseren van de poppencollectie.

DE POPPEN VAN VANDAAG, DE POPPEN VAN MORGEN

Na de registratie van de decordoeken van Circus Ronaldo startten de vrijwilligers met de registratie van een andere collectie. Ditmaal geen decorstukken, maar poppen. Het gaat om de collectie van het Mechelse figurentheater DE MAAN en de collectie uit de vroegere figurentheaterwerking van Het Firmament. Deze collecties omvatten zo'n 3.000 exemplaren.

Collectieverzorgster Eline De Lepeleire vertelt: "Dit is echt een stap-voor-staptraject. We moeten eerst heel duidelijk weten wat we in huis hebben en in welke staat de poppen verkeren. Het is dus heel belangrijk dat we de poppen nauwgezet bekijken en vastnemen. Qua timing respecteren we het ritme van de vrijwilligers. Ze mogen zeker niet overbelast worden.

De vrijwilligers fotograferen, nummeren, beschrijven en brengen elke pop in kaart. Bij de beschrijving van de poppen houden zij enkel rekening met wat ze effectief kunnen waarnemen. Ze kunnen wel de materialen, het type pop en de toestand van het object opmaken, maar weten niet wie de pop vervaardigde of in welke productie ze speelde of uit welke periode ze komt. Hiervoor krijgen ze de hulp van specialist Paul Contryn. Hij geeft vooraf informatie, zodat de vrijwilligers altijd zelfstandig verder kunnen werken. Nadat alles is ingevoerd, zitten de vrijwilligers nog eens met Paul samen om alles na te kijken. Dit is ook een vorm van extra controle en zo is iedereen zeker dat alles correct werd ingevoerd.

En de vrijwilligers? Ook zij zijn tevreden. Vrijwilligster José: “Het is fijn dat het werk dat we moeten doen al klaar ligt. Zo is het altijd duidelijk wat er ons te doen staat. Het is ook plezant dat Paul ons informatie geeft over de poppen. Zo leren we veel bij.” Haar collega Jul Thys vult aan: “We voelen ons erg nuttig bij wat wij hier mogen doen. We doen dit echt uit liefde voor het erfgoed. Natuurlijk werken we ook volgens onze eigen interesses en voorkeuren. Zo neem ik graag foto’s. José heeft dan weer een voorliefde voor textiel. Voordat we hier vrijwilliger werden, kenden we elkaar niet. Maar het klikt enorm goed en dat maakt het samenwerken extra fijn.”

“Voordat we hier vrijwilliger werden, kenden we elkaar niet. Maar het klikt enorm goed en dat maakt het samenwerken extra fijn.

DE TIP VAN ELINE

“Een goed evenwicht vinden tussen werk en ontspanning is belangrijk als je werkt met vrijwilligers.”

CONTACT

www.hetfirmament.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

44. PASSIE IN ASSENEDE. 50 VRIJWILLIGSTERS BORDUREN EEN STUK GESCHIEDENIS

Vlaanderen moet vanaf nu tot einde 2018 helemaal in de ban geraken van *Floris ende Blancefloer*. Dit eeuwenoude liefdesverhaal komt vandaag opnieuw in de belangstelling, dankzij een opmerkelijk erfgoedproject. Tientallen vrijwilligers zijn sinds 2015 bezig om het verhaal te borduren op linnen. Tegen einde 2018 moet dat een wandtapijt van zo'n 90 meter lang opleveren.

HUZARENSTUK

Diederik van Assenede was een klerk uit de 13e eeuw. In 1265 vertaalde hij de Franse klassieker Floire et Blancheflor naar het legendarische liefdesverhaal *Floris ende Blancefloer*. Centraal in dit verhaal staan de amoureuze perikelen van een Saraceense kroonprins en een christelijk slavenmeisje. Een verboden liefde tussen jongeren uit een verschillend milieu: hoe actueel kan een thema na 750 jaar nog zijn? *Floris ende Blancefloer* zou uitgroeien tot een van dé standaardwerken van de Middelnederlandse literatuur.

750 jaar later staat dit liefdesverhaal opnieuw in de belangstelling, dankzij een uitzonderlijk project. De erfgoedvereniging HALLEKIN uit de Oost-Vlaamse grensgemeente Assenede wil namelijk een groot wandtapijt realiseren, waarop dit liefdesverhaal in 85 taferelen wordt uitgebeeld. Niet zomaar een borduurwerkje, maar een wandtapijt van zo'n 90 meter lang dat Vlaanderen moet laten kennismaken met de geschiedenis van *Floris ende Blancefloer*. Het idee kwam van ondervoorzitter Arvid De Smet van de vzw HALLEKIN. Na een bezoek aan het bekende Franse tapijt van Bayeux (dat 70 meter lang is), wilde hij een gelijkaardig project realiseren in Assenede naar aanleiding van 750 jaar *Floris ende Blancefloer*. Zo wilde hij de jeugd en het brede publiek opnieuw laten kennismaken met dit eeuwenoude liefdesverhaal. "We leven immers in een beeldmaatschappij", aldus ondervoorzitter De Smet.

Maar hoe zet je nu zo'n project op poten? Alles begint met het verhaal zelf, maar ook de historische context is belangrijk om dit verhaal goed te begrijpen. Vzw HALLEKIN nodigde daarom professor em. Dr. Jozef Janssens, een specialist in middeleeuwse letterkunde, uit om een studie te publiceren over Diederik van Assenede en zijn literair werk. Het Davidsfonds gaf ze uit, gezien het belang ervan voor de ganse Nederlandstalige cultuurgemeenschap.

Borduursters aan het werk in Assenede.

Deze studie is het fundament van het hele project.
Nadat de studie was gepubliceerd, ontwierp vzw HALLEKIN 85 werkfiches als basis voor de tekeningen en contacteerde zij tekenkunstenaar Peter Audenaert uit Assenede om het verhaal uit te beelden in 85 taferelen. Audenaert baseerde zich hiervoor op tekeningen van middeleeuwse manuscripten en tekende in de primitief-figuratieve stijl van toen. Zijn ontwerptekeningen legde hij vervolgens voor aan professor Janssens en aan vzw HALLEKIN. Die gingen na of de ontwerptekeningen historisch correct waren. Deze tekeningen werden vervolgens overgezet op een linnen drager, om daarna geborduurd te worden.

EEN WERK VOOR LATER

Drie dames sturen het borduurproject: Annie De Smet (voorzitter van HALLEKIN), borduurspecialiste Lieve De Zutter en borduurcoördinator Renée Gerits. In mei 2015 gingen de eerste borduursters aan het werk, na een oproep van de vzw HALLEKIN. Inmiddels zijn ze met meer dan vijftig, allemaal vrijwilligsters. Sommige van deze borduursters hadden ervaring, anderen dan weer niet. Op zich is dat geen probleem, want iedereen krijgt een

opleiding door de borduurcoördinator en de borduurspecialiste. We laten Renée Gerits, de borduurcoördinator, aan het woord: “Ik ben regentes mode, heb vroeger nog borduurles gegeven, dus heb ervaring met het geven van een opleiding. Onze vrijwilligsters hebben geen specifieke voorkennis nodig. Wel is het belangrijk dat zij oog voor detail hebben en wat artistiek zijn aangelegd. Dit is nodig om voeling te krijgen met het kunstwerk en zo bepaalde nuances te kunnen aanbrengen in de taferelen.”

In totaal zullen de borduursters 80 tot 85 taferelen afwerken. “Het moet allemaal historisch juist zijn”, zo benadrukt Renée, “maar tegelijk willen we dat generaties na ons merken dat dit een werk is uit de 21e eeuw. Zo willen we, naast traditionele borduursteken, ook gebruikmaken van moderne borduurwijzen.” Borduurspecialiste Lieve De Zutter: “Het borduren als kunstvorm komt door dit project opnieuw in het artistieke blikveld. Vlaanderen was eeuwenlang beroemd om zijn wandtapijten. Dit kunstwerk zal ons allen lang overleven.”

De meeste vrijwilligers zakken elke dinsdag en vrijdag af naar het borduurlokaal in Assenede om samen te borduren. Vaak werken ze met twee aan één tafereel. Inmiddels zijn er ook al elders in Vlaanderen borduurgroepen actief, zoals in Hasselt, Neerpelt en in Schilde. Ook in het aanpalende Zeeuws-Vlaanderen werken elf dames op zeven doeken. Geregeld brengt de borduurcoördinator een bezoek aan al deze mensen om te bekijken of de werkzaamheden vorderen, hen te voorzien van nieuwe wol en doeken en te polsen naar eventuele problemen. Deze opvolging is belangrijk, niet enkel om de vrijwilligers een hart onder de riem te steken, maar ook om de kwaliteit van het hele werk te bewaken. “Iedereen borduurt natuurlijk op een eigen manier. Dit mag ook. Belangrijk is wel dat de verschillende doeken op elkaar aansluiten en dat de hoofdpersonages op alle doeken gelijk zijn afgebeeld”, vertelt Renée Gerits.

Tijdens zo’n borduurnamiddag vragen we wat deze vrijwilligsters drijft. Het is duidelijk dat de meesten gedreven zijn door hun passie voor borduren. “Ik had nog nooit geborduurd voor ik aan dit werk begon, maar nu is het een echte verslaving”, vertelt een van de dames. Haar collega legt haar naald neer en komt tussenbeide “Inderdaad, het is pure ontspanning. Als je borduurt, ben je zo geconcentreerd dat je aan niets anders denkt.” Een derde borduurster vult verder aan: “Wat voor mij ook meespeelt, is het gevoel dat je werkt aan een stuk waarvan ook latere generaties kunnen genieten. Als je thuis een borduurwerk maakt, dan gaat dit maar een of twee seizoenen mee. Hier werk je mee aan een historisch werk.” Dit kleine onderonsje geeft meteen aan hoezeer dit project ook een sociaal gebeuren is.

Tijdens het borduren zijn de meeste vrijwilligsters geconcentreerd aan het werk, maar tijdens de pauze wordt de taart bovengehaald, vloeit de koffie en komen de tongen vlotjes los.

EEN VERHAAL OVER HOOP EN LIEFDE

Dertien taferelen zijn ondertussen af. Tegen eind 2018-begin 2019 moet het wandtapijt klaar zijn. De bedoeling is dat het een vaste tentoonstellingsplek krijgt in Assenede, maar het wordt ook opgenomen in een rondreizende tentoonstelling. Zo willen de initiatiefnemers zoveel mogelijk scholen, universiteiten, maar ook verenigingen en musea laten kennismaken met het verhaal van *Floris ende Blancefloer*. “Per slot van rekening is dit een van de standaardwerken uit de literatuurgeschiedenis. Lange tijd was dit werk verplichte lectuur voor de jeugd tijdens de lessen Nederlands. Voor vele jongeren is dat vandaag niet meer het geval. Door dit wandtapijt kunnen zij op een andere en verrassende manier kennismaken met dit literaire erfgoed”, aldus Annie. Bovendien is *Floris ende Blancefloer* een universeel verhaal over hoop en liefde, die verschillen in cultuur en geloof overstijgt. En dat is een mooie boodschap in deze woelige tijden.

DE TIP VAN ANNIE

“Kom geregeld naar buiten met je project. Voer een doelgericht en gepast communicatiebeheer naar medewerkers, sympathisanten en samenleving. Wees niet te beroerd om bedrijven, journalisten, beleidsmensen of erfgoedspecialisten aan te spreken. Wij hebben CD&V-politica Joke Schauvliege, toen ze minister van Cultuur was, gevraagd om op te treden als ‘beschermvrouwe’. Zij komt uit in onze regio, ze is een bekend gezicht en heeft onmiddellijk toegezegd. Nu hebben we ook een goede en actieve ambassadeur voor ons project. Dit helpt om publieks- en persaandacht te krijgen.”

> *“Wat voor mij ook meespeelt, is het gevoel dat je werkt aan een kunstwerk waarvan ook latere generaties kunnen genieten. Als je thuis een borduurwerk maakt, dan gaat dit maar een of twee seizoenen mee. Hier werk je mee aan een historisch werk: aan nieuw erfgoed.*

CONTACT

www.tapijtvanassenede.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

45. “IK WAS 19 IN ‘14”. LEERKRACHTEN OP DE BÜHNE IN AALST

Het Sint-Maarteninstituut in Aalst organiseert jaarlijks een projectweek. Meestal staan daarin de wetenschappen centraal. Maar in 2014 wilde de school deze week wijden aan de herdenking van WOI. Dit plan resulteerde uiteindelijk in een toneelstuk, waarvoor verschillende leerkrachten zich met hart en ziel engageerden. We gingen op bezoek bij Erwin De Swaef en Wim Sonck, die het initiatief namen voor het project, en bij Wilfried Demuynck, die het stuk schreef en regisseerde.

EEN INTERACTIEF THEATERSTUK?

Ik was 19 in ’14 was een theaterstuk over een Aalsterse familie in WOI. Centraal in dit verhaal stonden het wel en wee van Frans Rabier en Theofiel Van Den Driessche, een Aalsterse vluchteling. Het stuk vond plaats op vier specifieke locaties in de school. De toeschouwers ervoeren de opwinding van de eerste oorlogsdagen, de misselijkmakende angst in een schuilkelder wanneer de Duitse troepen de stad overspoelden en hoe het was om te leven in een bezette stad. Multimediatechnieken plaatsten de acteurs en de ervaringen van het publiek in een correct historisch kader.
Door de interactie met de acteurs bleef het verhaal aan de ribben plakken. Geschiedenis werd letterlijk tastbaar. Zowel de jongere toeschouwers als de volwassenen getuigden na afloop dat deze interactieve theatervorm véél sterker beklijft dan eender welke les over het onderwerp.

DE PLOEG VOOR EN ACHTER DE COULISSEN

Oorspronkelijk waren er 10 voorstellingen gepland, maar er kwamen er steeds bij. Gedurende twee speelseizoenen liepen er zo’n 80 voorstellingen, waarvan 55 schoolvoorstellingen voor klasgroepen van het zesde leerjaar en de eerste graad van het middelbaar. Daarnaast waren er 25 aangepaste avondvoorstellingen voor volwassenen. Ook die waren binnen de kortste keren uitverkocht. In totaal kwamen zo’n 1.760 mensen naar *Ik was 19 in ‘14* kijken. In augustus werd het stuk ook gebruikt als sluitstuk van een tentoonstelling over WOI in het

> *“Gedurende twee speelseizoenen liepen er zo’n 80 voorstellingen. In totaal kwamen zo’n 1.760 mensen naar Ik was 19 in ‘14 kijken.*

Gedurende twee speelseizoenen liepen er zo'n 80 voorstellingen. In totaal kwamen zo'n 1.760 mensen naar Ik was 19 in '14 kijken.

Aalsters Stedelijk Museum Oud Hospitaal en in het najaar van 2016 werd het omgevormd tot een radioluisterspel bij Radio Katanga, een lokale zender in Aalst.

LEERKRACHTEN ALS VRIJWILLIGERS

De grootste sterkte van *Ik was 19 in '14* was ongetwijfeld de gepassioneerde lerarenploeg van het Sint-Maarteninstituut. Ruim 25 leerkrachten droegen het stuk, van het voorafgaande opzoekingswerk, over de decorbouw tot en met de voorstellingen zelf. Dit engagement was enkel mogelijk door de goede sfeer binnen de lerarenploeg en de steun van de directie.

De voorgaande jaren was er al een pool van vrijwillige leerkrachten gegroeid rond de wetenschapsweken, waar in eerste instantie uit werd geput, maar er waren ook een aantal oud-leerkrachten bij. Het voordeel was dat deze mensen ook overdag konden ingeschakeld worden.

Door de vele speeldata waren er veel acteurs nodig. Oorspronkelijk waren ook dit allemaal leerkrachten. Toen het project echt té groot werd en te tijdsintensief, werden de vacante plaatsen opgevuld door enkele leerlingen met podiumervaring.

De leraren kregen wel begeleiding. Aangezien ze geen theaterervaring hadden, zochten ze hulp bij Wilfried Demuynck. Deze scenarist en theaterschrijver was zelf oud-leerkracht. Erfgoedcel van Aalst en de Heemkundige Kring van Erpe-Mere verschaften dan weer historische informatie en verwezen ook door naar bronnen en archieven. De bijeengezochte informatie werd nadien doorgespeeld aan de erfgoedcel en de familieleden van de slachtoffers van WOI.

DE TIP VAN ERWIN EN WIM

"Van in het begin moet je de vrijwilligers heel duidelijk meegeven dat zo'n project een serieuze inspanning vraagt. Anders haken de mensen nadien toch af."

CONTACT

www.19in14.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

46. EEN VRUCHTBAAR HUWELIJK IN KOEKELARE. LANGE MAX MUSEUM EN DE SPAENHIERS

Midden 2011 sloot de archeologisch-historische kring Spaenhiers vzw uit Koekelare een overeenkomst met Lange Max vzw. Beide partners besloten om samen te werken aan de vernieuwing van een museum over WOI. Eind oktober 2014 opende het museum opnieuw zijn deuren. De bezoekers komen er meer te weten over de site van waaruit de Duitsers met een reusachtig kanon Duinkerke beschoten. Tegelijk krijgen zij de kans om kennis te maken met het verhaal van deze regio, zijnde het Westelijk front aan de Duitse zijde.

1+1=3!

Van bij het begin bleek de samenwerking voor beide partijen waardevol. Het oude Lange Max Museum in Koekelare bestond voornamelijk uit de collectie van een privéverzamelaar. Het had nood aan een samenhangend(er) verhaal en een hedendaagse presentatie. Er was ook behoefte aan beter en diepgaander onderzoek naar wat er in Koekelare gebeurde tijdens WOI. Voor de archeologisch-historische kring bood de samenwerking dan weer kansen om haar onderzoek en werking in de kijker te zetten.

Waar in het begin slechts enkele zaken op papier werden vastgelegd, kan men vandaag spreken van permanent overleg. De samenwerking tussen de beide partners verloopt uitstekend en overtreft zelfs de verwachtingen. De kring kon haar werking nog sterker dan verwacht naar voren brengen. Door de samenwerking met het museum vond de Spaenhiers ook gemakkelijker aansluiting bij nieuwe tendensen in het cultureel-erfgoedveld. Gerdi Staelens, bestuurslid van de Spaenhiers vertelt: “Veel organisaties hebben het moeilijk om medewerkers te vinden. We konden een uniek project opstarten, waarbij tegelijk de medewerkers van beide organisaties een beetje de medewerkers van de andere organisatie werden.”

> *“We konden een uniek project op poten zetten, waarbij tegelijk de medewerkers van beide organisaties een beetje de medewerkers van de andere organisatie werden.*

GOEDE RAAD

Ondanks de positieve resultaten krijgen we ook goede raad mee. Het risico bestaat dat door zo'n vergaande samenwerking de focus wel heel hard komt te liggen op een welbepaald aspect van de lokale geschiedenis. In Koekelare en omgeving is WOI natuurlijk een belangrijk thema. Voor de meeste heemkundige kringen is dit slechts een van de vele thema's die ze bestuderen. Een vereniging moet daarom goed nadenken over hoe ver ze kan gaan in haar engagement. Gerdi Staelens: "Een belangrijke les die we leerden was dat je als partnervereniging mee aan het roer blijft staan. Daarbij is het belangrijk om van meet af aan de taken en verantwoordelijkheden goed te verdelen."

DE TIP VAN GERDI

"Bundel de krachten met andere organisaties! Samenwerken kan op veel manieren. Als je het ons vraagt, zijn er nog te veel verenigingen die niet eerst de vraag stellen of het mogelijk is om met andere organisaties als volwaardige partner voor een gemeenschappelijk project te gaan. Het brengt meteen meer vrijwilligers en mogelijkheden op tafel."

CONTACT

www.langemaxmuseum.be
www.spaenhiers.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

De samenwerking tussen Spaenhiers vzw en het Lange Max Museum creëerde een nieuwe dynamiek. Het museum trekt sindsdien heel wat nieuwe en jonge bezoekers.

47. EEN KWESTIE VAN GEVEN EN NEMEN. VRIJWILLIGERS AAN DE SLAG IN HET PRENTENKABINET VAN M-MUSEUM LEUVEN

In 2016 is M-Museum Leuven begonnen met een nieuw vrijwilligersteam aan een belangrijk project: de conservering en ontsluiting van het prentenkabinet. De bedoeling is om de collectie van zo'n 20.000 prenten en tekeningen opnieuw te verpakken en te digitaliseren. Dit project heeft een sterke prioriteit binnen M-Museum. Het wil de klus tegen eind 2018 klaren.

REGISTRATIE EN CONSERVATIE

Bij de verhuis naar de vernieuwde site Vanderkelen-Mertens, nu M-Museum, werden de prenten verpakt in zuurvrije dozen en mappen. De periode van zuurvrijheid is intussen verstreken. Dus is het hoog tijd om de bewaaromstandigheden opnieuw te optimaliseren. Verder werd de prentencollectie nog nooit in haar geheel geïnventariseerd en gedigitaliseerd.

Momenteel werkt een team van drie tot twaalf vrijwilligers aan het project, afhankelijk van hun beschikbaarheid en de projectfase. Het gaat om studenten die met vrijwilligerswerk hun cv willen versterken, maar evengoed om gepensioneerde bibliothecarissen. Cathy en Marc zijn een koppel dat zich samen vrijwillig inzet voor dit project: "We studeerden allebei kunstwetenschappen en voelden de drang om er iets mee te doen. Het is fijn om dit als koppel te doen. We zijn hier telkens op donderdag en denken dat dit tempo ideaal is voor ons. Een dag in de week is echt perfect aan te houden."

EEN POPULAIRE PLEK VOOR VRIJWILLIGERSWERK

M-Museum in Leuven is populair als museum, maar ook als werkplek voor vrijwilligers. Momenteel is er zelfs een wachtlijst. Het museum kan daarom ook de lat wat hoger leggen als het vrijwilligers zoekt voor een nieuw project.

Voor het registratieproject werkte het museum een zeer welomschreven oproep uit naar nieuwe vrijwilligers. David Somers, vrijwilligerscoördinator bij M-Museum: "Omdat we al een wachtlijst hebben binnen het museum, kozen we ervoor om deze oproep voor dit project zo specifiek mogelijk uit te schrijven. Zo konden we al een eerste selectie maken en moesten we achteraf niemand teleurstellen."

Vrijwilligers werken aan de inventarisatie van het Prentenkabinet. Het gaat om studenten die met vrijwilligerswerk hun cv willen versterken, maar evengoed om gepensioneerde bibliothecarissen.

Vervolgens organiseerde het museum een informatiemoment voor kandidaat-vrijwilligers. Toen trok het met de kandidaten ook meteen naar het museumdepot waar al het werk wordt verricht. Zo zagen de kandidaten meteen waar ze zouden werken. Dit bleek een verstandige keuze, want het spreekt lang niet iedereen aan om te scannen in een klimaatgecontroleerde ruimte zonder daglicht. De vrijwilligers kregen dus een duidelijk beeld van het takenpakket en de werkplek.

Vrijwilligers konden zich uiteindelijk aanmelden via de website en ook aangeven wat ze binnen het registratieproject het liefst wilden doen. Het museum stelde de taken zoveel mogelijk af op het profiel van de vrijwilligers. Eve Van Dael is depotbeheerder bij M-Museum: “Soms was dat een beetje zoeken. Het scannen bijvoorbeeld is heel repetitief maar ook minutieus werk. Dus moet je je gedachten er heel goed bijhouden om fouten te vermijden.”

> *Dat dit werk in handen wordt gelegd van vrijwilligers is een proces van geven en nemen. De filosofie die erachter schuilt is dat ons erfgoed van ons allemaal is en dat je alleen iets kan bereiken wanneer je genoeg vertrouwen hebt in elkaar.*

GEEN PROJECT ZONDER VRIJWILLIGERS

In het begin volgden Eve en haar team het werk van de vrijwilligers op de voet, maar na verloop van tijd konden de vrijwilligers het werk prima zelfstandig uitvoeren. Eve Van Dael: "Dat dit werk in handen wordt gelegd van vrijwilligers is een proces van geven en nemen. De filosofie die erachter schuilt is dat ons erfgoed van ons allemaal is en dat je alleen iets kan bereiken wanneer je genoeg vertrouwen hebt in elkaar. Vaak is het ook een kwestie van de situatie goed aan te voelen en in te schatten hoe je zaken aanpakt."

DE TIP VAN M-MUSEUM LEUVEN

"Communiceer duidelijk over jouw eigen verwachtingen als je nieuwe vrijwilligers zoekt. Je legt dan weliswaar de lat wat hoger, maar uiteindelijk moet je nadien niemand teleurstellen."

CONTACT

www.mleuven.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

48. VERTROUWEN EN VERANTWOORDELIJKHEID. DE SAMENWERKING TUSSEN HET STADSARCHIEF IZEGEM EN DE HEEMKUNDIGE KRING TEN MANDERE

De West-Vlaamse stad Izegem kan terugblikken op een indrukwekkend industrieel verleden. Haar bijnamen – 'Borstelstad' en 'Schoeiselstad' – getuigen daarvan. Maar er valt nog heel wat ander erfgoed te ontdekken. Zo groeit er in Izegem een nieuwe dynamiek rond archivalisch erfgoed. De trekkers zijn de Heemkundige Kring Ten Mandere, het stadsbestuur en de Intergemeentelijke Archiefdienst Midwest.

HOE HET BEGON

De Heemkundige Kring Ten Mandere is een begrip voor vele erfgoedwerkers in West-Vlaanderen en daarbuiten. Sinds haar oprichting in 1960 organiseerde de vereniging al verschillende tentoonstellingen. Zij lag ook mee aan de basis van het Schoeiselmuseum en het Borstelmuseum en legde ook een archief- en documentatiecentrum aan. De heemkring is ook altijd betrokken geweest bij het beheer van het stadsarchief in Izegem. Zo'n tien jaar geleden speelde de kring nog een belangrijke rol bij de verhuis van het archief naar de kelder van het nieuwe stadhuis, die voorzien werd van de nodige rekken. Het stadsbestuur had echter onvoldoende middelen om het archief op de nieuwe locatie te inventariseren en toegankelijk te maken. De verschillende stadsdiensten gebruikten de kelderruimte ook als opslagplaats. Allesbehalve een ideale situatie voor een archief dus.

Ook andere lokale besturen in de regio worstelden met hun archiefwerking. Zij bundelden daarom de krachten en richtten in 2015 de Intergemeentelijke Archiefdienst Midwest op om hen te helpen bij hun archiefbeheer. Sindsdien kwam ook in Izegem de archiefwerking in een stroomversnelling terecht. Het stadsbestuur versterkte de samenwerking met de heemkundige kring om het historisch archief mee verder in orde te brengen.

OUD EN DYNAMISCH ARCHIEF

Elke maandag trekken een achttal vrijwilligers van de heemkundige kring naar de kelderruimte. Daar zijn ze volop in de weer om de stukken nauwgezet te identificeren, te nummeren, te rangschikken, in zuurvrije dozen te steken en in databanken in te voeren. Op zaterdag zijn ze opnieuw present in het stadhuis om onderzoekers op te vangen en hen de vooraf opgevraagde archiefstukken aan

Elke maandag trekken de vrijwilligers van de Heemkundige Kring Ten Mandere naar de kelderruimte van het gemeentehuis om het historisch archief te ordenen.

te leveren. Het stadsbestuur en de intergemeentelijke archiefdienst zijn maar al te blij met het werk dat de vrijwilligers verzetten. We laten Leen Breyne, coördinator van deze dienst, aan het woord: “De vrijwilligers zijn hier in Izegem georganiseerd. Dit is belangrijk voor ons. We werken met de archiefdienst in zes gemeenten en OCMW’s en kunnen bijgevolg niet altijd in Izegem aanwezig zijn. Maar de vrijwilligers zijn hier elke maandag. Als er iets fout loopt, dan kunnen zij het aan ons signaleren. Bovendien is het werk dat zij verzetten echt heel belangrijk. Momenteel zijn wij vooral bezig met het omschrijven en selecteren van het semi-dynamisch en statisch archief en het begeleiden van de stadsdiensten bij archiefoverdrachten. Het is een hele hulp dat de heemkring het historisch archief helpt ordenen en inventariseren.”

Ook de heemkundige kring zelf is tevreden met zijn werk. Bestuurslid Bertrand Nolf is al jaren bezig met lokale geschiedenis en is maar al te blij dat het stedelijk archief na al die jaren in orde kan worden gebracht. Ook persoonlijk haalt hij veel voldoening uit dit vrijwilligerswerk. “Ik heb een passie voor geschiedenis en erfgoed en een grote liefde voor mijn stad. Ik ben blij dat ik mij in deze hobby kan uitleven.” Ook bij zijn collega Bart Blomme speelt persoonlijke interesse een belangrijke rol: “Mij heeft geschiedenis altijd geïnteresseerd. Ik ben als heemkundige altijd al geboeid geweest door inventariseren. Deze opdracht is dan ook een mooie uitdaging voor mij.”

> *Normaal hebben we voor de zaterdagdienst een taakverdeling afgesproken: één persoon verzorgt het onthaal van het archief. Maar we zijn hier telkens allemaal, zo plezant vinden we het.*

Uiteraard speelt ook in deze ploeg de goede sfeer een rol. De archiefvrijwilligers kennen elkaar en zijn goed op elkaar ingespeeld. Alle vrijwilligers hebben hun eigen specialisatie en vullen elkaar aan. De vrijwilligersploeg vormt zo een kleine, maar hechte equipe. “Normaal hebben we voor de zaterdagdienst een taakverdeling afgesproken: één persoon verzorgt het onthaal van het archief. Maar we zijn hier telkens allemaal, zo plezant vinden we het”, glimlachen Bart en Bertrand.

AFSPRAKEN EN VORMING

Het is duidelijk dat de vrijwilligers een belangrijke rol spelen in de archiefwerking van de stad. Zij zijn zich daar ook goed van bewust. Er zijn afspraken gemaakt tussen de heemkring, het stadsbestuur en de intergemeentelijke archiefdienst. Deze zijn formeel goedgekeurd door het schepencollege. Zo is bijvoorbeeld vastgelegd dat de heemkundige kring, onder begeleiding van de intergemeentelijke archiefdienst, zich focust op het historisch archief; de overdracht en het beheer van het (semi-)dynamisch en statisch archief gebeurt door het stadsbestuur en de intergemeentelijke archiefdienst. Verder hebben de vrijwilligers zich ook bijgeschoold: zij hebben een opleiding gevolgd voor het beschrijven van archief en een cursus paleografie gekregen. “Enkel wie de cursus heeft gevolgd, mag hier helpen. Da’s toch wel een voorwaarde. Per slot van rekening hebben we als heemkundige kring een grote verantwoordelijkheid gekregen in het archiefbeheer van de stad”, benadrukt Bertrand nog.

DE TIP VAN BERTRAND EN BART

“Een heemkundige kring vormt het geheugen van een gemeenschap. Voor zo’n kring is het belangrijk dat zij wordt erkend en ondersteund door het gemeentebestuur. Dit werkt natuurlijk in twee richtingen. Ook als heemkundige kring moet je een visie hebben, assertief zijn en een dynamiek uitstralen. Vaak zal je dan sneller gehoor vinden bij het gemeentebestuur als je hulp of ondersteuning vraagt.”

CONTACT

www.tenmandere.be
www.igamidwest.be/over-iga

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

49. EEN HECHTE PLOEG. HET STADSARCHIEF IEPER

Westhoek Verbeeldt is een regionale beeldbank met beeldmateriaal over de Westhoek en een project van Erfgoedcel CO7. De ruim tweehonderd vrijwilligers voor dit project zijn gegroepeerd per gemeente. Een van de oudste vrijwilligerskernen vinden we in het Stadsarchief Ieper. Dit archief heeft in de loop van de jaren al heel wat ervaring opgebouwd in het begeleiden van vrijwilligers. En dat merk je aan de goede sfeer en de samenhang van de ploeg.

SAMENWERKINGSPROJECT 'WESTHOEK VERBEELDT'

Sinds jaar en dag kent het Stadsarchief Ieper een kern van zo'n dertig vrijwilligers die meewerken aan de beeldbank 'Westhoek Verbeeldt'. Meestal zijn de vrijwilligers op vrijdag aanwezig om permanentie te houden. Inwoners kunnen dan foto's binnenbrengen, die de vrijwilligers vervolgens scannen en beschrijven. Onbekende beelden die al jaren in een album of koekendoos zaten, krijgen zo een tweede leven.

De vrijwilligers gaan zelf ook op zoek naar beeldmateriaal bij mensen thuis, ze digitaliseren en beschrijven de beelden. Een van hen is Paul Lambert. Hij is al tien jaar aan de slag als vrijwilliger bij het stadsarchief van Ieper: "Het is fijn om met heel verschillende mensen in contact te komen. Sommigen moet je een beetje stimuleren, anderen vertellen ronduit en halen veel foto's boven, die vaak over hun persoonlijke verleden gaan." Vrijwilliger Stefaan Beun: "Ik ben hier vrijwilliger sinds 1996. Het vrijwilligerswerk hier paste precies in mijn brugpensioen. Ik zocht toen een nieuwe hobby. Ik heb intussen 2.000 beelden beschreven en online geplaatst."

SCOUTS

Naast de kern van Westhoek Verbeeldt telt het stadsarchief Ieper nog een vijftiental vaste vrijwilligers die zich bezighouden met de reguliere werking. Hun taken zijn zeer divers: van het digitaliseren en beschrijven tot praktisch werk zoals het verhuizen van archief. Sommige vrijwilligers zijn hier al sinds jaar en dag actief. Neem bijvoorbeeld Luc Pynket. Hij is al twaalf jaar vrijwilliger in het archief en mee verantwoordelijk voor het archief van de scouts. Luc: "De scouts werden gesticht in 1935. Toen al was het de gewoonte om van alles een verslag te maken. Ondertussen hebben Norbert Lamerant, Jean-Pierre Ingels en ik een vrij groot archief uitgebouwd. Het verleden van de scouts

Naast de kern van Westhoek Verbeeldt, telt het Stadsarchief Ieper nog diverse vrijwilligers die zich bezighouden met de reguliere werking.

zit vervat in zeventig meter aan archiefdozen. Norbert, Jean-Pierre en ik zorgen samen voor de betiteling, de beschrijving en de notatie waar het document zich in het archief bevindt. Daarna wordt alles geklasseerd in een doorlopende volgorde." Uit het archief is vorig jaar een boek verschenen, *80 jaar Scouting in Ieper*. "Het deed me toch wel iets toen dit boek klaar was. Het boek is ontstaan uit liefde voor de scouts", vertelt Norbert.

EEN OPEN DEUR VOOR IEDEREEN

De vrijwilligerswerking binnen het stadsarchief loopt op rolletjes. Vrijwilligers hebben hun vaste dagen en taken en het werk verloopt heel gestructureerd. Archiefmedewerker Frieke Decreus vertelt: "We proberen zo transparant mogelijk te zijn en de deur naar ons lokaal staat altijd open. Zo weten de vrijwilligers dat ze hier binnen en buiten kunnen lopen. Als ze iets nodig hebben uit onze kast hier, dan kunnen ze dit gewoon nemen. De vrijwilligers komen graag en we proberen dit ook zo te houden. Het is heel belangrijk om de mensen goed te verzorgen. We willen ze echt een thuisgevoel geven."

Natuurlijk ontstaat zo'n hechte vrijwilligersploeg niet op een paar maanden tijd. Het stadsarchief investeert sinds jaar en dag in ontspanningsmomenten. Frieke Decreus: "Een keer per jaar organiseren we een barbecue en om de twee maanden een

> *We beseffen heel hard hoe nuttig en waardevol het werk van al de vrijwilligers is en we proberen ze dan ook zo goed mogelijk te verzorgen.*

aperitiefje. Ook gaan we elk jaar een keer op stap en organiseren we een quiz. Deze momenten organiseren we zowel voor Ieper Verbeeldt als voor de vrijwilligers van het archief. Zeker voor de vrijwilligers van Ieper Verbeeldt is het heel fijn om ook de vrijwilligers te leren kennen van andere kernen."

Het vraagt heel veel energie en geduld om zo'n goede relatie met de vrijwilligers op te bouwen. "Het is maar normaal dat de vrijwilligers hier graag komen en zichzelf kunnen zijn", vertelt Frieke. "We beseffen hoe nuttig en waardevol het werk van al de vrijwilligers is. Het is onze taak om erover te waken dat het goed blijft lopen en dat die geoliede machine zo vlot mogelijk blijft werken."

DE TIP VAN FRIEKE

"Wees toegankelijk en open naar je vrijwilligers. De deur van ons bureau staat altijd open. Zo weten de vrijwilligers dat ze vrij binnen en buiten kunnen lopen."

CONTACT

http://archief.ieper.be
www.westhoekverbeeldt.be

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

50. SCHERVEN BRENGEN GELUK. WERKGROEP ARCHEOLOGIE IN AALST

Een passie die uitgroeit tot een levenswerk. Zo kan je het vrijwilligerswerk omschrijven van de werkgroep archeologie van de Heemkundige Kring Denderland. Met veel geduld en vooral veel enthousiasme bestuderen de vrijwilligers sinds jaren de resten van een Gallo-Romeinse tempel in Hofstade, een deelgemeente van Aalst.

VAN EEN VONDST IN HOFSTADE TOT EEN MUSEUMZOLDER[2]

Dit verhaal begint in 1950 in Hofstade bij Aalst. Daar graaft de Gentse archeoloog Siegfried De Laet de eerste resten op van wat ooit een Gallo-Romeins heiligdom was. Vijftig jaar later bezoekt amateurarcheoloog Romain De Moor, samen met zijn collega Hubert Timmerman van de Heemkundige Kring Denderland, het Stedelijk Museum van Aalst. Daar is een deel van de verzameling vondsten tentoongesteld, maar Romain vermoedt dat dit niet de hele collectie is. Samen met Hubert richt hij zich tot hoofdconservator Luc Geeroms en die neemt hen mee naar een zolder die dienst doet als voorraadplaats. Daar liggen inderdaad nog heel wat andere vondsten van de opgraving. Het gaat om liefst 21 dozen: nauwelijks bestudeerd en bij het publiek onbekend. Romain en Hubert krijgen de toelating om het materiaal te bekijken, te fotograferen en te inventariseren.

Op basis van literatuuronderzoek weet Romain dat er nog altijd stukken ontbreken. Hij klopt vervolgens aan bij de Universiteit van Gent en komt zo in contact met dr. Patrick Monsieur. Deze archeoloog helpt hen verder en groeit gaandeweg ook uit tot de mentor van het hele project. Via hem komen Romain en Hubert in contact met het archeologisch materiaal dat wordt bewaard in de musea van de Universiteit Gent.

De volgende jaren groeit het project. In de schoot van de heemkundige kring Denderland wordt een aparte werkgroep archeologie opgericht die zich specifiek toelegt op de collectie Hofstade. De samenwerking met het Stadsmuseum Aalst is inmiddels zover gevorderd dat de werkgroep de zolderruimte van het museum mag gebruiken als werkplaats en uitvalsbasis. Ook de samenwerking met de universiteit groeit. In 2006 krijgt de werkgroep de toestemming om het materiaal van de Universiteit

2 Deze alinea is gebaseerd op: S. Schelkens, 'Hofstade verbergt een tempel', in: *Ex Situ. Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie*, nr. 4 (oktober) 2013, pp. 17-21.

De werkgroep archeologie op de museumzolder. © Hubert Timmerman

Gent naar het Stadsmuseum Aalst te verhuizen. Inmiddels zijn er ook contacten gelegd met Leuven. In de universiteit en het toenmalige museum Vanderkelen ligt nog materiaal dat de vrijwilligers mogen fotograferen en inventariseren.

"ER IS EEN GROTE STAP TUSSEN HET OPGRAVEN EN TENTOONSTELLEN"

Anno 2017 is de zolderruimte in het Stadsmuseum van Aalst nog steeds de uitvalsbasis van de werkgroep archeologie. Romain en Hubert zijn de trekkers, maar het vrijwilligerswerk is ook hier een (h)echt groepsgebeuren. De werkgroep archeologie telt zo'n acht leden en is een onderdeel van de heemkundige kring Denderland, actief in de Aalsterse deelgemeenten Hofstade en Gijzegem. Bijna elke zaterdag trekt deze werkgroep naar de museumzolder. "Dingen uit de grond halen lijkt heel plezant", vertelt Romain, "maar er is een grote stap tussen het opgraven en het tentoonstellen." Met deze tussenfase houden de vrijwilligers zich bezig. Zij bestuderen, inventariseren en fotograferen de hele collectie. Bovendien brengen zij alles in een databank: elke scherf wordt daarin beschreven. Daarnaast

treden de leden van de werkgroep vaak naar buiten: zij organiseren rondleidingen, lezingen en tentoonstellingen en houden er ook een archeoblog op na. De leden van de werkgroep hebben ook een T-shirt laten maken, zodat de mensen hen gemakkelijk herkennen en kunnen aanspreken.

> *Sommige mensen gaan alle weken naar het voetbal, ik ga elke week naar de museumzolder.*

EEN PASSIE VOOR ARCHEOLOGIE

"We zijn enorm gepassioneerd door wat we doen", zo vertelt Romain. "Wij zijn echt gebeten door archeologie." Collega Hubert beaamt en vult aan: "Sommige mensen gaan alle weken naar het voetbal, ik ga elke week naar de museumzolder. We zijn ons bovendien bewust van het belang van deze collectie. Wat we hier doen is ook belangrijk voor latere generaties. Dit motiveert ons in ons werk."

Het consciëntieus inventariseren en beschrijven van duizenden potscherven lijkt natuurlijk niet voor iedereen weggelegd. De werkgroep ondervindt daarom ook moeilijkheden om jongeren blijvend te engageren. "Soms dient er zich wel eens een student archeologie aan, maar zij houden het niet altijd lang vol. We zijn er ons ook van bewust dat dit een saaie karwei lijkt", aldus Romain. De werkgroep is dus nog op zoek naar bijkomende krachten. Daarbij laten zij ook ruimte voor een flexibel engagement. "Een van de vrijwilligers verzorgt de databank. Die man werkt tijdens de week en kan zich daarom niet altijd in het weekend engageren. Maar hij is wel altijd bereid om ons bij te staan als we technische problemen ondervinden."

EEN STANDVASTIGE RELATIE

Opvallend aan dit voorbeeld is de langdurige en vergaande samenwerking tussen de heemkundige kring en het stadsmuseum. Het begon met een eenvoudige vraag om enkele collectiestukken te fotograferen in het museum. Gaandeweg is de samenwerking gegroeid en versterkt. "We hebben in de loop van de jaren het vertrouwen gekregen van het museum omdat we het materiaal behandelden zoals het moest en we ook altijd eerlijk waren over onze intenties."

Zowel het museum als de heemkundige kring hebben baat bij deze samenwerking. De vrijwilligers zijn dankbaar dat zij de zolderruimte van het museum mogen gebruiken. Als er in het museum iets gebeurt rond archeologie, worden zij altijd betrokken en vermeld. Ook het museum vaart wel

bij de samenwerking. Omdat een belangrijk deel van de archeologische collectie wordt geïnventariseerd en onderzocht.

Ook met andere instellingen werken deze vrijwilligers vaak samen. Zo is de Universiteit Gent nog altijd een belangrijke partner. Met het stadsarchief, Erfgoedcel Denderland en andere heemkundige kringen onderhoudt de werkgroep eveneens nauwe banden. “Een heemkundige kring houdt zich allereerst bezig met lokale geschiedenis. Die speelt zich vooral af onder de kerktoren. Toch is het belangrijk om ook over het muurtje te kijken en samenwerking op te zoeken. Per slot van rekening houden sommige thema’s niet op aan de dorpsgrens.”

DE TIP VAN ROMAIN EN HUBERT

“Durf ook als lokale vrijwilligersvereniging de samenwerking op te zoeken met grotere instellingen. Heb geen drempelvrees om zelf naar deze instellingen toe te stappen, maar wees wel concreet met je vraag en helder over je bedoelingen.”

CONTACT

www.denderland.be/archeoblog.html
www.aalst.be/default.asp?siteid=13&skin=museum|classic

▶ **TERUG NAAR DE INHOUDSTAFEL**

Heb je nog vragen, suggesties of opmerkingen bij deze brochure?

NEEM DAN CONTACT OP MET:

FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw
Priemstraat 51
1000 Brussel
02 213 10 72
gregory.vercauteren@faro.be en tine.vandezande@faro.be
www.faro.be

Heemkunde Vlaanderen vzw
Huis De Zalm
Zoutwerf 5
2800 Mechelen
015 20 51 74
consulenten@heemkunde-vlaanderen.be
www.heemkunde-vlaanderen.be

Familiekunde Vlaanderen vzw
Kokelaarstraat 5
8800 Roeselare
0485 68 59 89
info@familiekunde-vlaanderen.be
http://familiekunde-vlaanderen.be

Raadpleeg ook:

Beide brochures kan je downloaden via de websites van FARO en Heemkunde Vlaanderen.

COLOFON

Interviewers Rob Bartholomees (Heemkunde Vlaanderen), Frauke Hens (Heemkunde Vlaanderen), Daphné Maes (Heemkunde Vlaanderen), Barbara Temmerman (Heemkunde Vlaanderen), Hendrik Vandegiste (Heemkunde Vlaanderen), Tine Vandezande (FARO), Gregory Vercauteren (FARO) en Valerie Vermassen (Familiekunde Vlaanderen)

Redactieteam Daphné Maes (Heemkunde Vlaanderen), Tine Vandezande (FARO), Gregory Vercauteren (FARO) en Valerie Vermassen (Familiekunde Vlaanderen)

Eindredactie Roel Daenen, Birgit Geudens en Annemie Vanthienen

Vormgeving Silke Theuwissen

Beelden © geïnterviewde organisaties

Met dank aan De erfgoedorganisaties die als voorbeeld fungeren in de brochure.

Een uitgave van FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, Heemkunde Vlaanderen vzw en Familiekunde Vlaanderen vzw

Verantwoordelijke uitgever Marc Jacobs, FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, Priemstraat 51, 1000 Brussel

Wettelijk depot D/2017/11.524/2

Maart, 2017

VRIJWILLIGERSWERK

... de juiste keuze

Geweldig en gewild